

knjiga

obče ljudske šole.

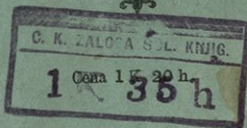
Izdaja v štirih delih.

II. del.

Za drugo in tretje šolsko leto štiri- in večrazrednih ljudskih šol.

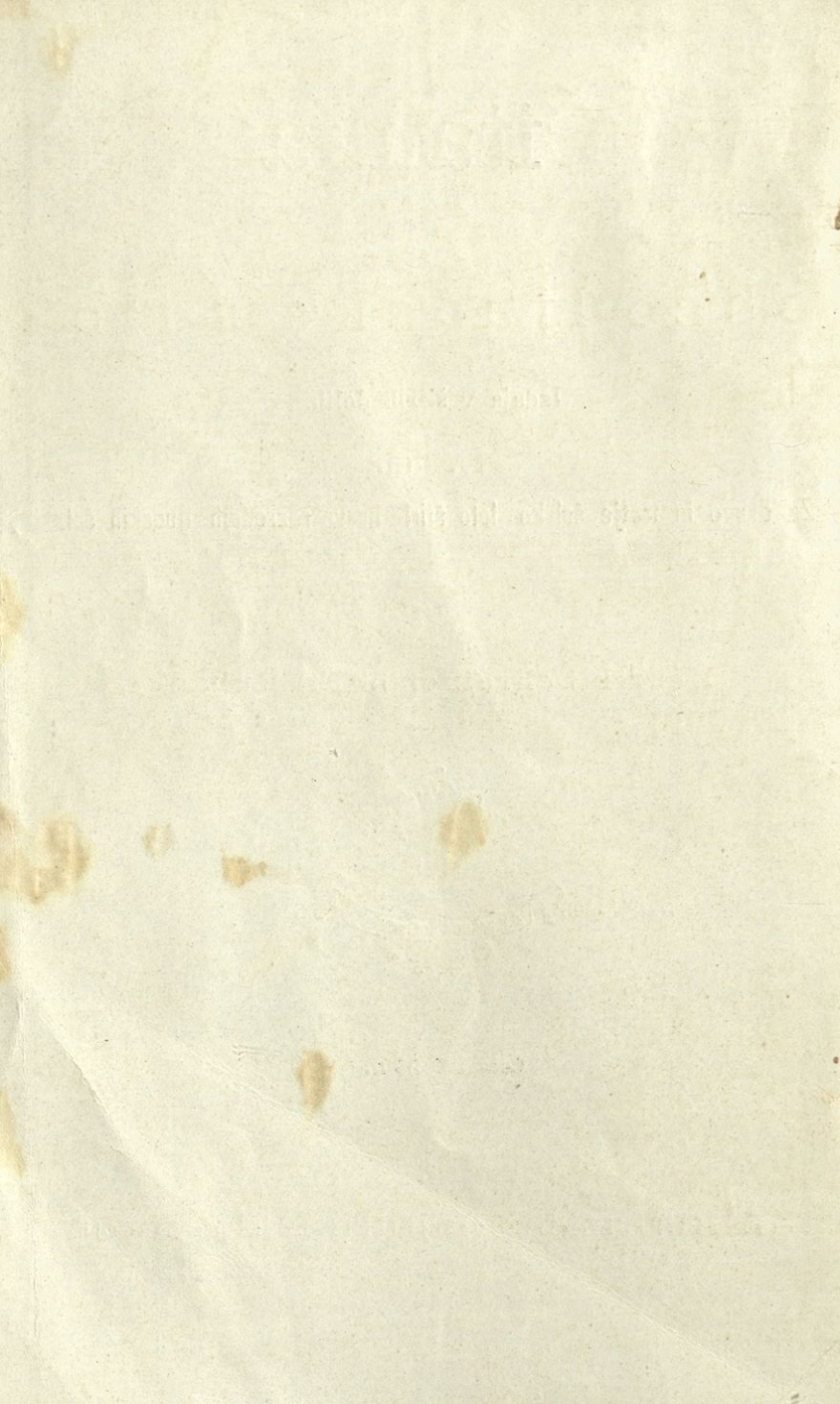
Sestavila

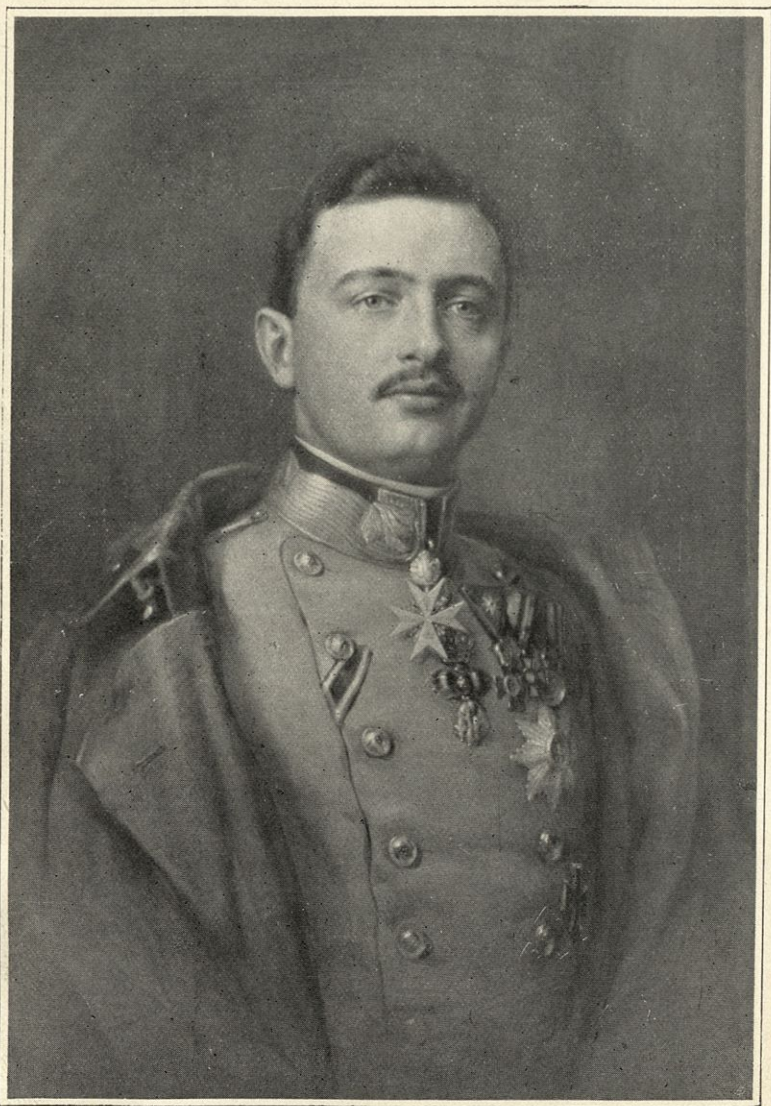
Henrik Schreiner in Fr. Hubad.

V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig na Dunaju.

1918

fec. K. Pietzner.

Cesar Karel I.

Cesar Franc Jožef I.

se je v viharnem času poslovil od nas! Dne 21. novembra 1916 se je povrnil po dolgi dobi vladanja, ki jo je bil posvetil blagorju svojih dežel, k svojim pradedom. Z gorečo hvaležnostjo se spominjajo avstrijski narodi svojega proslavljenega vladarja, ki jih še v svoji zadnji oporoki zahvalja za zvesto ljubezen, ki so mu jo izkazovali v srečnih in tužnih časih.

In ta zvesta ljubezen, ki je tako trdno ukoreninjena v vsakem zvestem Avstrijcu, navdaja tudi tistega, ki je po božji previdnosti poklican, v težavnih dneh svetovne vojne prijeti za vajeti vladarstva. V trdnem zaupanju gledamo vsi k našemu

cesarju Karlu I.,

ki je že kot prestolonaslednik z besedo in z dejanjem tako čestokrat dokazal svoje dobro srce, svojo hrabrost, svojo trdno zaupanje v Boga. Združeni z njim stoje avstrijski vojaki, zbrani okrog Njega v trdni neomajni zvestobi, zakaj:

„S habsburškim bo tronom vedno
sreča trdna Avstrije!“

Čitanka

za

obče ljudske šole.

Izdaja v štirih delih.

II. del.

Za drugo in tretje šolsko leto štiri- in večrazrednih ljudskih šol.

Sestavila

Henrik Schreiner in Fr. Hubad.

Pregledana izdaja.

V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig na Dunaju
1918.

Šolske knjige, v c. kr. zalogi šolskih knjig na svetlo dane,
se smejo prodajati samo po ceni, ki je povedana na čelni
strani.

Pridržujejo se vse pravice.

21872 / 2, izd. 1918

S 14212

Cesarska pesem.

Bog ohrani, Bog obvari
nam cesarja, Avstrijo!
Modro da nam gospodari
s svete vere pomočjo!
Branimo Mu krono dedno
zoper vse sovražnike:
S habsburškim bo tronom vedno
sreča trdna Avstrije!

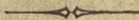
Za dolžnost in za pravico
vsak pošteno, zvesto stoj,
če bo treba, pa desnico
s srčnim upom dvigni v boj!
Naša vojska iz viharja
prišla še brez slave ni:
Vse za dom in za cesarja,
za cesarja blágo, kri!

Meč vojščaka naj varuje,
kar si pridnost zadobi;
bistri duh pa premaguje
z umetnijo, znanostmi!

Slava naj deželi klije,
blagor bod' pri nas doma:
Vsa, kar solnce je obsije,
cveti mirna Avstrija!

Trdno dajmo se skleniti:
sloga pravo moč rodi;
vse lahkó nam bo storiti,
ako združimo moči.
Brate vodi vez edina
nas do cilja enega:
Živi cesar, domovina,
večna bode Avstrija.

Po J. G. Seidlu. — Lovre Tomaš.

I. Šola in dom.

a) Šola.

1. Bog.

Z Bogom začni vsako delo,
da bo dober tek imelo,
z Bogom delo dokončaj,
imel boš tu že sladki raj!

2. Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Ko zjutraj se zbudim,
najprej pregovorim:
hvaljen bodi Jezus Kristus!

Ko mimo križa grem,
pobožno brž povem:
hvaljen bodi Jezus Kristus!

Po poti tudi gredoč,
pozdravljam vse rekoč:
hvaljen bodi Jezus Kristus!

Za vsaki božji dar,
še tako majhno stvar
hvaljen bodi Jezus Kristus!

Zdaj in pa vsaki čas
vesel mi bodi glas:
hvaljen bodi Jezus Kristus!

A. M. Slomšek.

3. Pred poukom.

1. Tebi kliče, večni Oče,
zbranih otročičev krog,
blagoslovi, prosi vroče,
ga pri uku, mili Bog!

2. Srca naša Ti pripravi,
um razjasni in spomin,
raste naj v modrosti pravi
vsak ko Jezus, Božji sin.

Po pouku.

1. Večno slavo Ti pojémo, 2. Lepe uke v srcih hrani,
z nami naj Te vse časti; nam po njih živeti daj,
hvalo Tebi vsi dajémo vedno Ti nam stoj na strani
za vse, kar smo slišali. in nas pelji v sveti raj!

4. Gospod učitelj.

Jurček in Tonček sta se igrala na trati pred hišo.
Med igro zasliši Tonček, da nekdo prihaja.

Hitro se ogleda in zašepeta: „Naš gospod učitelj!“
Prestane se igrati in zardi.

Ko se približajo gospod učitelj, se Tonček odkrije
in vljudno pozdravi.

Tudi Jurček se odkrije, pozdravi pa prav tiho.

„Glej, glej,“ se nasmehnejo gospod učitelj, „naš
Tonček?“ in pogladijo Tončka po licu. „Čigav je pa
ta deček?“

„To je naš Jurček,“ odgovori Tonček glasno.

Gospod učitelj se Jurčku nasmehnejo in mu reko
prijazno: „Le igray se z bratcem! Dostojna in mirna igra
ne škoduje. Z bratcem se dobro poznavata in se imava
rada. Kaj ne, Tonček? Ko prideš tudi ti v šolo, se
bova tudi midva seznanila!“

Potem odidejo gospod učitelj.

Oba dečka sta gledala molčé za njimi; klobuk sta
držala še vedno v rokah.

Za nekaj časa vpraša Jurček: „Ali so dobri?“

„Saj si sam videl,“ reče Tonček in gleda še vedno
za gospodom učiteljem.

„Lepo so te pobožali,“ reče Jurček.

Tonček si seže na lice: še vedno je čutil, kako milo so ga pobožali gospod učitelj.

V očeh se mu zasveti.

„Oh, Jurček, našega gospoda učitelja imam tako rad!“ vzklikne, in oba stečeta v hišo, da povesta vse materi.

Po K. Raisu.

5. V soli.

„Ti tam, šesti v drugi klopi!
kóliko je šestkrat pet?

Mali mož, na prste stopi!“ —

„Šestkrat pet je trideset!“

„Vrane družijo se rade,
pet na smreki jih čepi;
puška počí, ena pade;
koliko jih še seđi?

Kaj se tebi zdi?“ — „Nobena!“

„Kaj? To v glavo mi ne gre!“ —

„Ena pade ustreljena,
druge štiri odleté.“

„Glej ga, glej; glavica bistra!
Majhen deček, velik mož!
S časom boš še za ministra,
ako vedno priden boš!“

J. Stritar.

6. Novi součenec.

Dobili smo novega součenca. Piše se Ivan Novak. Gospod učitelj so mu odkazali prazno mesto v klopi. Vsi smo ga gledali. Tudi Ivan nas je pogledaval.

Gospod učitelj mu rečejo: „Pokaži, Ivan, kako znaš sedeti!“ Ivan sede ravno; nasloni se zadaj na naslonilo. Noge postavi s stopalom na tla.

„Dobro,“ ga pohvalijo gospod učitelj. „Sedaj pa obrni glavo k meni in pozor!“ Ivan stori tako; sedel je lepo kakor mi.

Tudi pri pisanju in risanju je sedel kakor mi. Glavo je nagnil mirno naprej. Prsi ni naslanjal ob klop. Roke je položil do lakta na desko, tako da je imel laket prost. Z levo roko je držal papir.

Beroč je držal knjiigo z obema rokama. Glave ni sklanjal k njej.

To je priden, poslušen in ljubezniv součenec. Vsi ga imamo radi.

Po Jož. Kliki.

7. Plemenito delo.

Res, to jutro smo spoznali, kako plemenite duše je Gruden.

Ko sem zjutraj prišel v šolo, še ni bilo učitelja v šolski sobi. Trije ali štirje učenci so nagajali Krmelu. Suvali so ga z ravnili, metali mu kostanjeve lupine v obraz, pitali ga s priimki in mu oponašali hromo roko v obvezi. On pa je stal sam zadaj pri klopi, bled in tih, ter proseče pogledoval drugega za drugim, da bi ga pustili na miru. Toda oni ne nehajo; vedno huje ga psujejo — in on je od jeze čimdalje bolj rdeč.

Hipoma skoči Boškin predenj na klop in oponaša njegovo mater, kako nosi košare na rokah; videl jo je, ko je čakala sina pred šolo. Mnogo se jih začne smejati. Krmel se ne more premagovati: zgrabi knjigo in jo na vso moč zažene svojemu nasprotniku v glavo. Toda ta se spretno umakne, in knjiga prileti učitelju, ki so baš vstopili, na prsi.

Kakor bi trenil, sedi vsak na svojem prostoru. Vsi so tihi in preplašeni. Učitelj, ves blede, stopijo k mizi in vprašajo s tresočim glasom: „Kdo je storil to?“ — Nihče ne odgovori. Učitelj zakličejo drugič ostreje: „Kdo je bil to?“

Hitro se dvigne Gruden, ki se mu je smilil ubogi Krmel, in reče odločno: „Jaz!“

Učitelj pogledajo njega, nato pogledajo osuple njegove tovariše in rečejo mirno: „Ti nisi bil!“ Precej na to pristavijo: „Kdor je kriv, vstani, kaznoval ga ne bodem!“ Krmel se dvigne in pravi jokaje: „Tepli so me in psovali, in prenaglil sem se . . .“

„Sédi!“ pravijo učitelj. „Sedaj naj vstanejo oni, ki so ga izzivali!“ Štirje vstanejo in povesejo glave. „Vi,“ rečejo učitelj, „vi ste psovali tovariša, ki vam ni storil nič hudega! Zaničevali ste nesrečnika, lotili ste se slabotnika, ki se vas ne more ubraniti! To je najpodlejše dejanje, ki se ž njim more kdo omadeževati! Sram vas bodi, malovredniki!“

Ko so to izustili, stopijo k Grudnu, ki je poslušal s povešeno glavo, denejo mu roko pod brado, dvignejo mu glavo, pogledajo mu v oči in rečejo: „Ti si plemenita duša!“

E. de Amicis.

8. Bolni tovariš.

Kako ti je, Andrejče? — Bolje?
Veliko bolje, to je prav;
vstal skoro boš, na vrt, na polje
in v šolo šel krepak in zdrav.

Gospod učitelj so vprašali:
„Kako se Kotniku godi?“
Hvalili so te in dejali,
da si najboljših eden ti.

Te jagode sem ti prinesel,
ki sem to jutro jih nabral;
v torilce to jih bom iztresel,
kaj boljšega bi rad ti dal!

Še drugi pridejo za mano;
vsa šola rada te ima; —
zdaj grem, nalógo, danes dano,
mudi se zdelati doma.

J. Stritar.

9. Dva slaba šolarja.

Andrejček je pogosto prihajal prepozno v šolo. Prvi uk je bil večjidel že dokončan, ko je prilezel. Ker pouka ni slišal, tudi ni nič znal. Celo leto je ta zamuda veliko znesla.

Ko je bila na koncu leta očitna izkušnja, je Andrejček slabo znal. Gospod šolski nadzornik najdejo v imeniku, da je prišel Andrejček v enem letu petdesetkrat prepozno v šolo. Rekli so: „Ni čuda, da otrok malo ve. Tudi težak na polju malo opravi, če ga ni o pravem času na delo. Tak še druge mudi.“

Videk je po cele dni izostajal iz šole. Moral je doma dete varovati, živino pasti ali kaj malega delati. Kadar so ga zopet poslali v šolo, si ni upal noter. Potepal se je okrog, dokler je bila šola, potem je šel domov. Doma ni nič prida zalegel in v šoli ni nič vedel. Zrastel je neveden, razvajan potepuh.

A. M. Slomšek.

10. Pridni in leni učenec.

Pridni učenec rad hodi v šolo in se pridno uči. V šoli pazi na vsako besedo gospoda učitelja. Doma se pridno pripravlja, v šoli pa prav dobro odgovarja

na vse, kar ga vprašajo učitelj. Naloge piše lepo in brez pogreška. Pridni učenec je pripraven za vsako delo. Učitelj ga ljubijo, in součenci ga spoštujejo. Pridni učenec dela staršem mnogo veselja.

Leni učenec pa se neče učiti, zato ne hodi rad v šolo ter večkrat pride prepozno. Na pouk ne pazi, ozira se okoli in moti druge učence. Kadar se čita na knjigo, ne kaže ter tudi ne ve dalje čitati, kadar ga gospod učitelj pokličejo. Naloge piše slabo, ali jih pa še celó ne izdeluje. Učiti se mu ni mar, zato tudi ne zna, kadar je vprašan. Lenega učenca učitelj ne ljubijo, po večkrat ga morajo opominjati in še celo kaznovati. Leni učenec je zelo neokreten in ostane ves čas svojega življenja neumen, ker se ni naučil ničesar. Součenci in drugi ljudje ga nimajo radi, svojim staršem pa dela mnogo žalosti in bridkosti.

I. T.

11. Ploščica, kamenček in gobica.

Ploščica, kamenček in gobica so se prepirali, kateri izmed njih je najkoristnejši. Ploščica je ošabno gledala na kamenček in gobico rekoč: „Jaz sem gospa, a vidva sta mi slugi.“ „Nikakor nisva slugi in tudi nečeva biti,“ odgovorita kamenček in gobica.

„Jaz sem gospod,“ reče kamenček, „ker napišem na ploščico, karkoli hočem. Modro glavo imam, ker pišem in računam.“

„Ne povišujta se!“ reče gobica. „Najmočnejša sem jaz. Kar ti, kamenček, napišeš, to jaz precej izbrišem.“

Tako so se prepirali še dalje. Skoro bi se ti zdelo, da ne bode konca prepiru. Med tem pride učenec in reče: „Ploščica, kamenček in gobica, jaz vas vse tri enako cenim, vsi trije morate meni služiti.“

Po nemškem

12. Prva skrb.

V nekem kraju sta bila dva kmeta. Imela sta mnogo otrok. Juri je bil bogat in ni hotel svojih otrok pošiljati v šolo. Rekel je, da živé lahko brez šole. Radi so ostali otroci doma, a znali niso nič.

Marko je bil siromak, skrbel pa je za otroke. Pridno jih pošilja v šolo. Kaplje vina si ne kupi ter poleti hodi bos, da obuje pozimi otroke za šolo.

„Ljubi otroci,“ je dejal Marko večkrat, „blaga vam ne morem dati; le skrbno se učite in pridni bodite, Bog vas že preskrbi. Če boste pametni, boste tudi srečni.“ Tako je res bilo.

Tatje so okradli Jurija in mu odnesli ves denar. Dve leti potem je pogorel in umrl od žalosti, Jurijevi otroci so ostali sirote. Imeli so gole roke in prazno glavo.

Ko je umrl Marko, so imeli vsi Markovi svoj kos kruha. Bogomil je bil kolar, Ivan kovač, Gregor dober kmet, Anica je bila pridna dekla, Neža pa šivilja. Vsem se je godilo dobro; dostikrat so Jurijevim dajali kruha.

A. M. Slomšek.

13. Materin opomin.

Tako, v imenu božjem,
le hodi v šolo zdaj,
a v šoli, čuj, motiti
nikomur se ne daj!

Tam v klopi mirno sédi,
ko da bi v cerkvi bil,
ker le takó, Ivanek,
lahkó se boš učil.

Lucijan.

14. Na poti v šolo.

Kaj mudiš me, oj zeleni
in cvetoči travnik ti?
Lep si, ali v šolo meni,
ljubi travnik, se mudi.
Urne ribice v potoki,
rad bi vam tovariš bil;
tekal, skakal bi po loki
in metulje bi lovil.

Ptiček, ti utegneš peti;
kar ti treba, znaš ti že:
v šolo moram jaz hiteti,
kjer se bistrijo glave.
Ali ko pa šola mine,
kakor ti bom, ptiček, prost;
hej! čez jarke in krtine!
Travnik ves bo moj in gozd.

J. Stritar.

15. Učenec, iz šole gredé.

Prav vesel iz šole grem,
mnogo lepega že vem;
kar naučil sem se v šoli,
ne pozabim vam nikoli.
To te prosim, Stvarnik moj,
vedno mi na strani stoj,
da se morem prav učiti,
priden in pobožen biti.
Bom povedal starišem,
kar vse lepega že vem!
Oj, kak bodejo veseli
radi, radi me imeli.

Zlati orehi.

16. Telovadska.

1. Hajd na noge, le v korak!
Čvrsto stopa korenjak.
V vrsti redni vojska gre,
in razlega petje se:
Hurá!

2. Boben poje: tram, tram, tram!
kliče svoje: trom, ri, rom!
Brzo dalje črez poljë,
gozd, ravnine in goré!
Hurá!

3. Pojmo srčno vsi na glas:
naš je mladi, zlati čas!
In veselo in gorkó
srce bije nam zvestó!
Hurá!

A. Pernè.

Uganki.

1.

Tovarišev dvajset je prišlo v deželo;
vsak drugo obličje imel je in čelo,
bil sleherni je omikan in čeden,
a govoriti ni znal nobeden;
le eden kaj malega zinil je včasi,
a bili so trdi, hripavi glasi.
Da bi jih ljudje po svetu umeli,
tolmačev so pet pri sebi imeli.
Prvi zija, ko govori,
drugi kakor otrok kriči,
tretji cvili kakor prasiček,
večkrat četrtega sliši voliček,
peti kakor sova tuli.
Po vsem svetu so zasluli.
Čast in hvalo od mene doboš,
če mi uganeš imena teh mož.

2.

Kateri človek ima največ otrok?

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Prebrisana glava in pridne roke
boljše blago so ko zlate gore.* A. M. Slomšek.
2. *Ni grdo, če kdo česa ne zna, a grdo je, če
se neče učiti.*
3. *V šoli moraš miren biti,
pridno moraš se učiti.*
4. *Mladini najlepša lepota je ta:
nedolžnost, ponižnost in zlahtnost srca.*
A. M. Slomšek.
5. *Ljubi svojega bližnjika kakor samega sebe.*
6. *Kdor mnogo govori,
veliko vreden ni.*
7. *Kdor sam sebe povišuje,
prazno glavo oznanjuje.* A. M. Slomšek.
8. *Dasi majhen sem in mlad,
hodim vendar v šolo rad.*

b) Dom.

1. Nova hiša.

Pod streho je, glejte jo, hišica nova,
veselo in srečno jo gleda oko;
kako je hitro bila gotova!
Od dneva do dneva je rastla lepo.

Kako prijazno človeka vabi!
Prijetno v njej živelo se bo;
hvaliti, duša, Boga ne pozabi,
ki nam je pomagal z blago roko.

Veseli zato in hvaležni bodimo,
skrbi je minil in žalosti čas;
pa tudi sosedov ne pozabimo,
ki so prijazno podpirali nas.

Mir božji, hišica, v tebi prebivaj,
če tudi ne boš prepolna blaga;
mir, zadovoljnost srečno uživaj,
kdor bo pod streho tvojo doma. J. Stritar.

2. Pajek in polž.

„Čudno se mi zdi,“ reče pajek polžu, „da moreš
stanovati v tako tesni hišici. Jaz živim po palačah —
celo v kraljevih sobanah razpenjam svojo pajčevino.“

Polž odgovori: „Ne bi rad živel po tujih stano-
vanjih. Rajši stanujem v majhni, toda svoji hiši.“

Solovej.

3. Zadovoljnost.

Moder človek je pripovedoval: „Še nikoli nisem
bil žalosten, naj se mi je še tako slabo godilo. Samo
enkrat sem godrnjal, ker sem moral bos hoditi. Nisem
imel novcev, da bi si črevlje kupil.

Stopim v cerkev. Tu najdem človeka, ki ni imel
nog. Ko ga ugledam, sem bil z bosimi nogami popol-
noma zadovoljen ter sem hvalil Boga, da sem zdrav in
čvrst, četudi moram hoditi bos. Oni nesrečnik bi iz-
vestno rad hodil bos, ko bi le imel noge.“ D. Juriša.

4. Jutro.

Pokoncu, pokoncu, zaspanci!
K molitvi sklenite roke!
Pod nebom pojéjo škrjanci,
in solnce visoko je že.

Že močnik na mizi kadi se,
pod mizo pa maček preži;
po jedi na delo mudi se,
Bog siti le pridne ljudi.

Pod pazduho bukvice, Tine,
na v šolo si bistril glavo!
Ti, Tone, se spomni živine,
ti, Minka, na polje z menó.

Na delo, naj mraz je, naj vroče,
truditi se vsak je dolžan;
kdor delati more, pa noče,
zanj krop je predober neslan.

J. Stritar.

5. Jutranja molitev.

Ljubi Bog, zahvalim te,
da nocoj si čuval me!
Hvala, ljubi angeli,
zvesto ste me čuvali.

Vse, kar vidim, gozdi, polja,
vse, o Bog, je tvoja volja;
le veselo, ptica, poj,
vse ti daje Bogec moj.

Čuvaj tudi, ljubi Bog,
starše moje vseh nadlog.
Čuvaj brate, sestre mi,
az pa priden bom vse dni.

Iz hrvaškega.

6. Iz zlatih skledic.

Solnce je pripekalo, od severja in juga so se kopičili oblaki kakor velikanske gore, muhe so bile sitne in tudi Beličevemu Lipčetu, ki je ostal sam z materjo

doma, nekaj ni bilo prav. A sam ni vedel dobro, kaj bi rad, ko se je sukal ob materinem krilu.

Mati so pomivali posodo v kuhinji in podili Lipčeta stran, naj jih ne moti. Toda šestletni dečko se ni takoj spravil. Vprašal je mater: „Ali res hodi dopoldne angel — z vodo v zlati skledici, z lepo belo otiračo, pa otroke vabi, naj se umijejo?“

„Hodi, hodi,“ rekó mati naglo.

„Popoldne pa hodi škrat s pomijami v umazani golidi in s sirkovo metlico, kaj, mama?“ vpraša dalje Lipče.

„Seveda za tistimi, ki se nečejo umiti,“ odvrnejo mati.

„Jaz sem se dopoldne, ne, mama?“

„Ne bi se, ko bi te jaz ne silila.“ — „E pa vendar sem se!“

Za nekaj časa priteče zopet potezat mater za predpasnik: „Mama, aj, mama! Ali se umiva tudi Bog v nebesih iz zlate skledice?“

„E, pojdi! Ne bodi siten!“

In Lipče je šel na vrt. Začel je misliti, kako lep mora biti tak angelček z zlato skledico in belo otiračo. Pa gotovo tudi vode nima mrzle — seveda — . . .

Lipče se je namreč bal mrzle vode in ostre brisače.

Po J. Troštu.

7. Veselo dete.

Trarará, trarará!

kdo me neki rad ima?

Trarará, trarará!

Bog, ki dobro vse mi da!

Trarará, trarará!

kdo me tudi rad ima?

Trarará, trarará!

Oče moj in mamica.

Trarará, trarará!

kdo me tudi rad ima?

Trarará, trarará!

Bratec moj in sestra.

Trarará, trarará!

Ker me vsakdo rad ima,

trarará, trarará!

sem veselega srca.

P. Gros.

8. Koga ljubim.

1. Kóga ljubim, vprašaš me?

Starše, brate in sestre,
ljubim, ljubim vse ljudi,
ker me Bog tako uči.

2. Kóga ljubim, vprašaš me?

Moje naj srce pove:

„Ljubim, da, čez vse Boga,
bolj ko starše, bližnjega.“

J. Tomšič.

9. Materina ljubezen.

V nekem mestu na Italijanskem je ušel nekoč lev iz zverinjaka. Ko se je začulo po mestu njegovo grozno rjojenje, je pobegnilo vse plaho z ulic in trgov.

Na velikem trgu, kraj vodnjaka, je bil otrok tako zamišljen v svojo igro, da ni videl, ne slišal, kar se je godilo krog njega.

Kar prirohni strašna zver! Ljudje gledajo v strahu in trepetu iz oken, kaj bo; gorjé nesrečnemu otroku, izgubljen je brez pomoči!

Že se mu je lev približal, že se je pripravljaj, da skoči nadenj kakor mačka na drobno miško. Kar prileti ženska, plane k otroku, ga zgrabi ter odnese v svojem naročju v zavetje. Lev sam je bil osupel, strmeč o taki predrznosti. Kaj takega stori le mati!

Žene, matere, ki so to videle, so si mislile same pri sebi: „Za svoje dete bi bila to storila tudi jaz.“

Poslovenil J. Stritar.

10. Materi za god.

Mati moja ljuba,
mati moja mila,
da bi vedno srečna
in vesela bila!

Da bi se izpolnile
Tvoje srčne želje,
da bi vse Ti bilo
v radost in veselje

Da bi Ti življenje
bilo brez bridkosti,
in sree se Tvoje
tajalo v sladkosti!

To bi rada Tebi.
mati moja mila,
hčerka Tvoja ljuba
oč Boga izprosila.

Če me Bog usliši,
dolgo še živela
bodeš, ljuba mati,
zdrava in vesela.

Pavlina.

11. Tožba po materi.

Kako je hiša strašno prazna,
odkar v njej matere več ni!
Ta izba, prej tako prijazna,
odljudna, tuja se mi zdi.

Odkar so nesli vas iz hiše
in položili v temni hram,
solze si vaša hčerka briše,
le k vam želi si, mati, k vam!

Oj, kje ste, kje ste, mati zlata,
tako se toži mi po vas!
O, ko bi se odprla vrata
in se prikazal vaš obraz!

Vratu bi vam se oklenila,
pa v ljube gledala oči:
od sebe bi vas ne pustila,
tam hočem biti, kjer ste vi!

J. Stritar.

12. Zorko in Anica.

Zorko in Anica sta bila sama doma. Zorko reče Anici: „Pojdi z menoj, poiščiva si dobre jedi!“

Anica mu odgovori: „Pojdem s teboj, če veš za kraj, kjer naju nihče ne bo videl.“

„Nu,“ reče Zorko, „pojdiva v mlečnico, tam bova smetano lizala.“

Anica odgovori: „Tam naju vidi sosed, ki na dvorišču drva cepi.“

„Pa pojdi z menoj v kuhinjo,“ je dejal Zorko, „v kuhinjski omari je poln lonec medu; vanj si bova kruh pomakala.“

Anica veli: „Tam naju vidi soseda, ki pri oknu sedi in prede.“

„Pa pojdiva v klet jabolk jest,“ reče Zorko, „tam je tolika tema, da naju nihče ne more videti.“

Anica odgovori: „Moj ljubi Zorko! misliš li, da naju tam ne vidi nihče? Ali nič ne veš o tistem očesu nad nami, ki zidovje prodira in vse vidi tudi v temoti.“

Zorko reče prestrašen: „Prav govoriš, sestra moja! Bog naju vidi tudi tam, kjer ne more videti človeško oko. Zatorej nikjer ne delajva, kar ni prav.“

Miklošič, Začetnica.

13. Pripovedka o nosku.

„Danes zopet mi posneta
smetana je v skledi!
Veš li, kdo jo je pojedel?
Mimica, povedi!“

„„Jaz je nisem, mama, res ne!
Zajček jo posnel je;
glej, kako na desni šapi
in krog ustec bel je!““

„Čakaj, videla takoj bom!
Nosek mi pokaži — — —!
Aj, kako je mehek! Pa sem
vjela te na laži.“

„„Oh, odpusti, saj povem ti
po pravici, mama:
jaz namazala sem zajčku
šapo, gobček sama.““

„Naj bo! ali vedno pomni:
nosek vse odkrije;
kadar praviš neresnico,
,Laže, laže!' vpije.“

O. Župančič.

14. Tri najžlahtnejše dišave.

Kraljeviča je dobila ploha na izprehodu; zato je šel vedrit v bližnjo kmetiško hišo.

Otroci so sedeli ravno za mizo pri polni skledi ovsenega močnika. Vsem je dobro dišalo; jedli so, da je bilo veselje; bili so čvrsti in lepo rdeči kakor mleko in kri.

„Kako je to vendar mogoče,“ reče kraljevič materi, „da jim ta borna jed tako dobro tekne in da so pri tem tako zdravi in tako lepih lic?“ Mati odgovoré: „To storé tri dišave, s katerimi sladim jedila. Prva dišava je delo, s katerim si morajo zaslužiti kosilo. Druga je glad, ker ne dobijo razen kosila ves dan ničesar. Zato vselej sedejo lačni k mizi. Vadim jih pa tudi zadovoljnosti, da jim je vse všeč, kar dobijo. To je tretja dišava, ki jim sladi jed. Sladčie in drugih posebnosti ne poznajo.“

A. M. Slomšek.

15. Pred jedjo.

**O Bog, to vse nam daješ Ti,
kar vsaki dan nas preživi;
dodeli, da nam to jedilo
po Tvoji volji bo teknilo!**

Po jedi.

**O Bog, s pijačo in jedjo
nahrnil si nas milostno!
za vse, kar roka Tvoja dala,
presrčna naj Ti bode hvala!**

16. Gori, gori!

Žarko je bil deček, jedva 7 let star. Igral se je najrajši z vžigalicami, dasi so mu jih mati večkrat ostro prepovedali. Toda Žarko ni hotel matere slušati.

Nekega dne, ko matere ni bilo v hiši, je imel Žarko vžigalice v roki. Stopi pred ogledalo, ki je viselo ob steni, ter prižiga klinček za klinčkom. Oj, kako lepo se to vidi v ogledalu! Od samega veselja se kar smeje poredni Žarko.

Ali glej nesreče! Ko prižge tretji klinček, odleti iskra v zaveso, ki je bila ob oknu. Zavesa se takoj

vname in začne z velikim plamenom goretí. Žarko se tega zelo ustraši, zbeži iz hiše ter ne pove nikomur, kaj se je zgodilo. Ker ni nihče gasil ognja, vnamejo se tudi druge stvari, ki so bile blizu. Gorele so mize, stoli, omare in vse, kar je bilo hišne oprave. Ogenj udari skozi okno v podstrešje in kmalu je bila vsa hiša v plamenu.

Ljudje, to videč, so vpili: „Gorí! gorí! pomagajte!“ V bližnjem zvoniku je začelo zvoniti, in kmalu se zbere vse polno ljudi, ki so gasili, da bi oteli, kar se da še oteti. Ali prepozno! Hiša je pogorela do tal, in zgorelo je vse, kar je bilo v njej.

Žarkovi roditelji zdaj niso imeli hiše, kjer bi stanovali. Tudi denarja ni bilo, da bi si zidali novo hišo in si kupili najpotrebnejših reči. O, kako sta jokala oče in mati, ko jim drugega ni ostalo nego golo življenje! Prijeti je bilo treba za beraško palico in iti po svetu.

I. T.

17. Mačka, miš in miška.

Mačka: Miška moja! pojdi sem,
s tabo se igrati čem;
rada bi te gladila,
plesati navadila.

Miš: Dete ljubo! pazi mi,
k mački tja ne lazi mi.

Mačka: Kup orehov jaz imam,
pridi k meni, vse ti dam.

Miška: Poslušajte, mati vi,
kaj mi teta govori.
Naj no smuknem tja lepó,
jedrce je le sladko.

- Miš:* Dete! molči, umikaj se,
mački ne dobrikaj se!
- Mačka:* Vidiš, debeličica,
tukaj je potičica,
polna masla in medu,
grozdnih zrnec in sladu.
- Miška:* Mati, mati, naj no grem!
Teta dobra je ljudem.
- Miš:* Oj, ne hodi ji k nogàm!
Teta misli tebe hàm!
- Miška:* Mati! gleda prelepó
izpod čela nje oko!
- Mačka:* Nič se mene ti ne boj,
teci semkaj, tam ne stoj!
(Miška smukne k mački.)
- Miška:* Mati, mati, oj, gorje!
med zobmi drži me že.
- Miš:* Kadar ubit že lonec je,
potlej kuhe konec je;
k mački gluha tekla si,
gobček si opekla si.
- Miška:* Mati! grozno me boli,
strla mi je vse kosti!

Fr. Levstik.

18. Dobri in pridni otrok.

Slavko, vrlo dober in priden otrok, vstane vsako jutro rano, čita na knjigo in se uči. Zlato solnčece ga pozdravlja skozi okno in vabi iz hiše rekoč: „Slavko moj ljubi, kaj sediš v hiši, pojdi brž rajši igrat se z menoj!“ Ali Slavko ne posluša zlatega solnčeca, prijazno se ozre vanje in mu reče: „Zdaj ne utegnem, solnčece zlato! Kadar se naučim, kar moram znati, pridem in se poigram v tvojih zlatih žarkih.“

In Slavko sedi in se uči ter piše nalogo. Zdaj pri-
leti drobna ptičica, potrka na okno in ga vabi rekoč:

„Slavko, Slavčec moj!
pojdi brž z menoj,
tam v gozdu je lepó,
cvetice tam cvetó,
in ptičice drobne
prelepo žvrgolé.“

Ali Slavko se drobni ptičici ne da zapeljati. Pri-
jazno jo pozdravi, jo pogleda in pravi: „Zdaj ne utegnem,
ptičica drobna; kadar zvršim nalogo, potlej pojdem s
teboj, kamor me vabiš; zdaj se moram učiti.“

In Slavko se pridno uči in piše nalogo. — Kar
završi pod oknom zelena jablana s svojimi košatimi
vejami in ga vabi rekoč:

„Kdo učil se bo ves dan?
Deni knjigo zdaj na stran!
Zrela jabolka imam,
pridi k meni, ti jih dam!“

Ali vse zaman. Slavko se ne da zapeljati, pogleda
jablano in pravi: „Zdaj ne utegnem! Ko se pa na-
učim, kar mi je treba znati, rad vzamem, kar mi
ponujaš.“

In glej! Slavko se je naučil vsega in tudi nalogo
je spisal. Hitro spravi svoje knjige in hiti na vrt, da
malo poskače in se poigra z zlatim solnčecem, drobno
ptičico in zeleno jablano, ki mu vrže dvoje najlepših
jabolk v zeleno travo; Slavko si ju pobere in shrani.

Vesel je. Zlato solnčece se mu smeje, drobna ptičica
mu poje, in jablana mu dela prijetno senco. V senci
se sladko počiva po dobro končanem delu.

19. Večerna molitev.

„Nebeški oče ljubi moj,
z nebes ozri se name doli,
in brani v spanju me nocoj.
Če sem kaj greha danes storil,
otrok prešeren, razuzdan,
če sem kaj hudega govoril,
odpusti, prosim te skesan.
S perutni rahlo me odeni,
moj angel, da bom mirno spal;
ponoči zvesto čuj pri meni,
da se strahov ne bodem bal.“

J. Stritar.

Uganke.

1. Dva očeta, dva sinova
prinesó tri zajce z lova;
vendar ima enega
vsak lepó rejenega.
Ali je mogoče to?
Je, todà povej, kako!

2. Očetov otrok, materin otrok, a vendar ni nobenega
človeka sin? Kdo je to?

3. Jaz nosim gospodarja, gospodar pa mene. Kdo
sem?

4. Groza, kadar po strehi divjam,
v peči prijateljev dosti imam.

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Ljubo doma, kdor ga ima.*

2. *Lastna kočja je več vredna nego tuja palača.*

3. *Zadovoljnost je največja sreča na svetu.*
4. *Kdor zgodaj vstaja, temu kruha ostaja.*
5. *Rana ura — zlata ura.*
6. *Snaga in red je pol zdravja.*
7. *Snaga je Bogu draga.*
8. *Prava snaga ne sega samo do praga.*
9. *Snaznost in čistost varuje telo,
krasi otroka, moža in ženó.*
10. *Roditelja sta dva, ki jih otrok ima,
Boga le enega, ki vekomaj živi;
umró ti oče ali mati ali oba,
ne trepetaj, saj te Bog pozabil ni.*

Ivan Tomšič.

11. *Materina ljubezen vse premaga.*

12. *Bog vse vidi, Bog vse ve,
greh se delati ne sme.*

13. *Kdor laže, ta krade.*

14. *Laž ima kratke noge.*

15. *Delo beli jelo.*

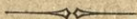
16. *Kdor pridno dela, jesti mu diši,
on zdrav vstane in sladkó zaspí.*

17. *Otroci, ne igrajte se z ognjem!*

18. *Mala iskra zaneti velik ogenj.*

19. *Sreče svoje poderuh,
kdor je modrim ukom gluh.*

20. Očeta, mater slušaj rad,
da srečen boš, oj deček mlad.
21. Kdor ne uboga, tepe ga nadloga.
22. Kdor ne dela, naj tudi ne je.
23. Kdor vedno brez dela pohaja okrog,
nihče ga ne mara, ne ljubi ga Bog.
24. Pridni človek ima kruha,
glad mori samo lenuha.

II. Pomlad.

a) Vrt.

1. Velika noč.

Aleluja! Kristjan, vesel
poj: Zveličar je vstal iz groba,
želo ostro je smrti vzal,
zdaj ne straši nas več trohnoba.

Smrtni s telesa otresel je prah,
vstal je v veliki svetlobi in slavi;
groza obide čuvaje in strah,
aleluja Gospodu v višavi!

Vstal boš tudi ti, kristjan!
Njega vstajenje upanje tvoje;
on budil bo, ko napoči dan,
v večno življenje verne svoje.

Zima beži, prihaja pomlad,
novò življenje po zemlji zbuja,
cvet vesel obeta in sad;
pojmo veseli: aleluja!

J. Stritar.

2. Aleluja!

Velika noč je.

Solnce gleda z radostnim svitom z modrega nebesnega svoda na mlado zemljo.

Na vrtu sedi vrabček na bezgovi veji, se greje na toplem solnčecu ter pravi: „Čimčara, že je zopet za jara. Letel sem pogledat na polje. Oj, tam je krasno! O snegu niti sledu ni več, potočki skačejo in žuboré, zvončki cvetó, škrjanci pojó in vetre veje tako gorko, tako milo, da bi bilo greh, ko bi še spal. Bezeg, nikar ne spi, vstani, že je zopet za jara — čimčara!“

Bezgova veja sliši vrabčkovo poročilo, se strese od veselja in se nasmeje z zelenim perescem.

Spodaj pod bezgom pa dremlje cvetlica marjetica. Vrabčkovo gostolenje jo prebudi. Prestrašena se ogleda in, videč bezeg v pomladni lepoti, se razveseli in hitro odgrne svojo krasno nežno glavico.

Nad vrtom se vzdiguje škrjanček in poje, gledajoč njuno veselje: aleluja!

Po Vacl. Kosmaku preložil Borodinov.

3. Pomlad.

Mladó je nebo se razpelo
in jasno ko ribje oko;
ščink! ščinkovec ščinka veselo,
ko grm zeleni in drevo.

Trobentice, zvončke, zlatice
čebela obira brenčé;
igrajo se v solncu mušice,
metulj spreletava se že.

Pastirček pri čredi prepeva
in uka, pomladi vesel;
pred hišo se starček ogreva,
kožušek je solncu odpel.

Kakó je lepó zdaj na sveti,
čast pojmo in hvalo Bogu,
ki dal nam je spet doživeti
to rajsko lepoto — juhu!

J. Stritar.

4. Pomladanska.

Burja počiva,
megla beži,
iva cvetice
zlate rodi.

Modra vijola,
cvetje lepo
krasita polje,
dol in goro.

Potok po tali
zemlji šumlja,
v bistrem zrcali
solnce igra.

Blaga dišava
dije povsod,
vsa se narava
smeje nasprot.

Slavec iz gaja
pesen glasi,
pirne obhaja
z družbo gosti.

Pústimo zide,
hitro na plan!
žal naj odide,
tugo na stran!

Dokler leskeče
miljeni čas,
rože dišeče
plétimo v las!

L. Svetec.

5. Čebele.

Nastopila je pomlad. Sneg je skopnel, polja in travniki so ozeleneli, drevje je zacvelo. Takrat se je zbudila nežna čebelica iz zimskega spanja. Zbudila je pa tudi svoje tovarišice rekoč: „Pojdimo gledat, je li

še led in sneg na polju.“ Ali snega in ledu ni bilo nikier; zakaj solnce je pripekalo, in povsod je bilo gorko. In čebelice so izlezele iz panja, si umile nežna krilca in zletele prvič v božjo naravo.

Najprej so šle k jablani ter jo vprašale: „Ali imaš kaj za naše lačne želodčke?“ Jablana jim reče: „Ne, nimam še; prišle ste prezgodaj. Moje cvetje še ni razvito. Pojdite tja doli k črešnji.“

In letele so čebelice k črešnji in ji rekle: „Črešnja ljuba, ali imaš kaj cvetja za nas? Lačne smo!“ Črešnja jim reče: „Pridite jutri, danes so moji cvetovi še zaprti; pridite, kadar bom v cvetju!“

Nato so zletele čebelice k tulipanu, ki je imel velik, lep cvet, a v njem ni bilo niti vonjave, niti sladčice. Čebelice tudi tu niso našle medu. Že so se hotele domov vrniti, ko ugledajo v grmovju lepo, dehtečo cvetico. Bila je ponižna vijolica. Čebelice prileté, in vijolica jim odpre svojo cvetno čašo. Bila je čaša polna dišav in medu. Napile so se in še domov prinesle prvega medu, ki so ga nabrale spomladi.

Iz „Vrtca“.

6. Trobentici.

Trobentaj no, trobentica,
pomladi prvi cvet!
Rumena kakor zvezdica,
trobentaj glasno v svet.

Tra-ra, tri-ro, tra-ra, tri-ro!
takó trobentaj ti!
oznanjaj radost nam novó,
ki je srce želi.

Trobentaj vsej prirodi zdaj,
naj brž ozeleni,
in zimi, da se skrije naj,
tu več je treba ni.

Ali ne veš, da cvetov sto
in sto še v zemlji spi?
Trobentaj no, tra-ra, tri-ro!
da vsak se prebudi.

Tra-ra, tri-ro, tra-ra, tri-ro!
 trobentaj na ves glas!
 Bogu trobentaj hvalnico,
 ki da pomladni kras!

A. K. Sežunov.

7. Prva vijolica.

<i>Obšla sem vso okoličo,</i>	<i>V gredico te vsadila bom,</i>
<i>da našla bi vijolico —</i>	<i>z vodico te pojila bom,</i>
<i>Ha, tu je ena; oj, veselje!</i>	<i>branila slane te strupene</i>
<i>Izpolnjene so moje želje.</i>	<i>in toče, da te ne zadene.</i>
<i>Dovoli, oj cvetica, mi,</i>	<i>Kar si želiš, imela boš,</i>
<i>ti prva med sestricami,</i>	<i>pa cvela in dehtela boš;</i>
<i>izgrebla bom te z gručo celo,</i>	<i>domov zdaj urno kar mogoče,</i>
<i>skrbno, da te ne bo bolelo.</i>	<i>da ti ne škodi solnce vroče.</i>

J. Stritar.

8. Tulipan in vijolica.

Tulipan je stal blizu vijolice. Nekoč ji reče: „Glej, kako čvrst sem jaz, kako sem lepo rdeč! Jaz sem najlepša cvetlica na vrtu! Kakor kralj se bleščim, vsakdo me občuduje. Kako majhna pa si ti proti meni! Kako neočitna je modra barva tvojega cveta!“

Vijolica si nobene besedice ni upala odgovoriti ošabnemu tulipanu.

Kmalu priteče deklica. Ko zagleda cvetlici, hitro zbeži k mični vijolici rekoč: „Res, da je tulipan okrašen z lepšimi barvami, a vonja nima nobenega. Ti pa, ljuba vijolica, nas ne razveseljuješ samo z lepo modro barvo, ampak tudi s svojo prekrasno vonjavo.“

Nato utrga deklica vijolico, steče k materi in ji prinese dehtečo cvetličico. Mati se je iz srca razveselila.

Po nemškem,

9. Drevo v cvetu.

Ko gledam spomladi
cvetoče drevo,
veselja se smeje
mi srce sladkó.

Približam pobožno
se mu gologlav,
onó mi mladosti
podoba je prav.

Vseh vrtov je slava,
vseh vrtov je kras,
prepevajo ptice
mu hvalo na glas.

Za dom svoj izvoli
si ptičkov ga par,
ljubezni je srečne,
vesele oltar.

Iz cveta čebela
nabira si med,
napravlja iz njega
nebeško si jed.

Te trudnega vabi
cvetoče drevo,
glavičico sivo
cvet božka mehkó.

Mladini nedolžni
enaka je last;
ta cvet je dežele,
človeštva je čast.

Veselje razseva
in radost budi,
o krasnosti njeni
se vse veseli.

Z veseljem napaja
še starcu srce,
o njej se nebesa
celó veselé.

Zato ko ugledam
cvetoče drevo,
veselja se smeje
mi srce sladkó.

M. Valjavec.

10. Vrtec.

Svoj vrtec preljubi
prav rada imam,
ko jutro zbudi me,
brž vanj se podam.

Tam rožice nežne
prav krasno cvetó,
po drevju okoli
mi ptice pojó.

To v srce me gane
in miče močno,
o božje stvarjenje,
kakó si lepó!

Iv. Jarnik.

11. Vrt gospoda Mirodolskega.

Ena izmed glavnih posebnosti gospoda Mirodolskega je bilo srčno veselje do narave, do vsega, kar raste in se giblje, veselo svojega življenja. A rad, nad vse rad je imel ptiče. —

Vrt pred hišo gospoda Mirodolskega je bil zagrajen z živo sečjo, visoko, da je ni mogla preskočiti nobena žival, gosto, da se skozi ni bilo moči splaziti ne lisici, ne kuni, ne drugi tatinski zverini.

Na eni strani vrta so bile gredice z navadno zelenjavo, kakršne je treba pri hiši. Te gredice so bile obrobene z vrsto preprostih cvetic, kakršnih je videti na vsakem kmetiškem vrtu. Cvele so in dišale, dokler se jim je zdelo. Ni jim krajšala kratkega, nedolžnega življenja pohlepna človeška roka.

Pred hišo in na drugi strani hiše je bilo samo sadno drevje. Tako lepega, tako plemenitega sadja ni bilo morebiti v vsej deželi, kakor je bilo na vrtu gospoda Mirodolskega.

Res se je mnogo trudil z drevjem sam gospodar: snažil je in trebil in rezal; a vendar ne vemo, kako bi bilo, ako bi ne bil imel neutrudnih, brezplačnih pomagačev. Vrt gospoda Mirodolskega je bil pravo zbirališče, prava obljubljena dežela mnogovrstnih ptičev. Tu ni bilo skoraj drevesa brez ptičjega gnezda spomladi; in po seči je bilo celo vse živo. Dobro so vedele nedolžne živalce, da se jim tu ni bati pasti in nastav, zalezovanja in preganjanja. Nad njimi je čulo skrbno gospodarjevo oko.

Res so mu nadležni vrabci, na pol berači, na pol tatje, pobrali jeseni mnogokako vinsko jagodo. A gospod Mirodolski je vse voljno trpel, četudi ne moremo reči, da je bil tem vednim gladežem in kradežem poseben prijatelj. Še splašil jih je, pravijo, včasih, vendar tako, da je vselej kmalu nazaj priletela lačna druhal.

Naravno je torej, da je bilo na gospoda Mirodolskega vrtu vse polno življenja, gibanja in petja. Prvi se je spomladi na njegovem vrtu oglašal ščinkovec, ko je bilo še drugod vse tiho in mrtvo. Kosovo petje se je razlegalo poleti z njegovega vrta daleč okrog po vsej dolini.

Po J. Stritarju.

12. Ptičje gnezdo.

Tiho, tiho, le počasi,
da stopinja se ne glási!
Tam v zatišju grma, glej!
v krilu varnem gostih vej,
gnezdece drobnó je skrito,
meni samemu očito.
In iz njega, glej, ljubó
gleda drobna mi glavíca!
O ne boj se, drobna ptica!
Kaj trepeče ti oko?
Kak bi moral človek, biti,
da bi mogel ti kaliti
tiho srečo, ljuba stvar?
O ne boj se me nikar!
Mila tebi sreča bodi,
rod veselo svoj izvodi,
da vaš zbor poletni dan
v gozdu peval bo glasán!

J. Stritar.

13. Škorec.

Star gozdar je imel škorca, ki je znal prav razločno izgovarjati nekatere besede. Če je vprašal gozdar: „Škorec, kje si?“ je odgovoril vselej prav gladko in glasno: „Tukaj sem!“ Nobenega ptiča gozdar ni imel tako rad kakor škorca.

Tudi sosedov Tone se je tega ptiča zelo veselil, zato je pridno zahajal h gozdarju.

Nekega dne pride Tone zopet v vas. Gozdarja ni bilo doma. Tone pogleduje po lepem ptiču, ki je skakal po sobi. „Ko bi bil ta ptič moj,“ si misli deček, „to bi bilo kaj!“ Urno stopi za krotkim škorcem, ga ujame in vtakne v žep. Tiho se misli pobrati in odnesti lepega ptiča.

Kar stopi gozdar v sobo. Da bi razveselil mladega dečka, pokliče po stari navadi: „Škorec, kje si?“ In škorec v dečkovem žepu odgovori prav krepko: „Tukaj sem!“

Tako je bila dečkova tatvina odkrita. Gozdar je Toneta hudo pokaral, Za kazen ni smel nikoli več k njemu priti, da bi se veselil učenega škorca.

Po K. Schmidu.

14. Dve basni.

Mačica:

Ptičica na veji,
vejici zeleni,
pridi malko bliže,
malko niže k meni!

Pravila ti bodem
zanimivo basen:
slušaj! Že začetek
njen tako je krasen:

Ptičica je letala
po zelenem logi,
gnezdece je spletala —
oj, gorje ubogi!

mačica usmiljena.
Lovec pa se čudil
in se togotil je: „Na,
čému sem se trudil!“

Zanka je nastavljena,
ptička se je ujela,
bila bi zadavljena,
da je ni otela

Zdaj pa šele pride,
ptička moja, pravo —
spusti, da povem ti,
k meni se na travo!

Ptica:

Mačica, poslušaj,
ta je tudi mična —
kakor čudovita —
vendar je resnična:

Pravijo, da mačica
je tako stražila,
da nobena kračica
ukradena ni bila.

Krač, klobas so spravili
v shrambo neizmerno,
mucko so postavili,
da jih čuva verno.

Mucka, ni li tudi
ta močno prijetna?
A pred vsem opomnim,
zdi se mi verjetna.

Pod nebo zletela
ptička premetena —
mucka stran odšla je,
vsa osramočena.

O. Župančič.

Uganki.

1.

Od znotraj vse življenje ni
možiček videl svoje hiše;
in vendar vedno v njej tiči:
Kako se gospodar ta piše?

2.

Videti je kakor mačka,
ima kremplje kakor mačka,
lovi si miši kakor mačka,
in vendar le ni mačka.

Kaj je to?

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Pomladi, mladosti
so enake lastnosti.*
2. *Jablane, hruške in druge cepe
cepi v mladosti za stare zobe.*
3. *Trdovraten grešnik mora biti, kdor ne ljubi
nedolžnih, veselih ptičkov.*
4. *Nič ni tako skrito, da bi ne bilo kdaj očito.*
5. *Prilizovalec, zalezovalec.*
6. *Lastna hvala, cena mala. — Kdor se povišuje,
se ponižuje.*

b) Polje in travnik.

1. Črez noč, črez noč . . .

Črez noč, črez noč
pregrnila travica svet je,
črez noč, črez noč
na travo se usulo je cvetje.

In sapica
razkošna hiti po livadi:
„Pozdrav, poljub,
otroci, od zlate pomladi!“

Veselje, vrišč
zaraja pred mano, za mano,
in z rožami
in z deco je polje postlano.

O. Župančič.

2. Majnikova.

Juhejsa, juhaj,
prekrasen je maj!
Žgolevajo ptiči,
prepevajo ptiči:
juhejsa, juhaj,
prekrasen je maj!

Juhejsa, juhaj,
prekrasen je maj!
Fantiči, deklīči,
zapijmo kot ptiči:
juhejsa, juhaj,
prekrasen je maj!

A. Funtek.

3. Kralj Solnce in kraljica Pomlad.

Nekoč sta kraljevala kralj Solnce in kraljica Pomlad. On je nosil zlato krono, ona pa svetle bisere, in oba sta bila dobra.

Takrat se je godilo cveticam na zemlji najboljše. Pomlad jim je dala najlepših oblek, belih, rdečih, višnjevih, rumenih in pisanih. Solnce se je igralo z njimi, ptičice pevke pa so jim pele. Metuljčki so hodili k njim v vas, one pa so se jim gosposki priklanjale ter jim stregle z medom. Včasih so prišli k njim godci iz tujih dežel in so zasvirali. Bas je godel zum, zum, zum, gosli pa drugače. Nihče ni takrat mislil na smrt.

Smrt pa je prišla. V starih knjigah sem bral tole: Tistega dne je prišla čudna pošast, velikanski

kosmatinec, rjavodlakež na štirih nogah, z rogovilasto glavo. Debelo je gledala ta pošast s svojimi strašnimi očmi. — Cvetice bi bile rade ušle, pa niso mogle. Pošast je grozovito tulila: „Mu, mu, mu!“ — Kmalu je pokazala hude zobe, iztegnila iz žrela dolg jezik, povohala tu pa tam in začela trgati cvetico za cvetico. To je bila smrt, ki je vzela srečnim cveticam življenje. Pomlad je umrla, in kralj je bil žalosten.

Vida.

4. Na poljani.

Kakor živi cveti
letajo metuljčki
po livadi, po zeleni,
pod rumenim solnčecem.
Kot bi počivali
na grméh metuljčki,
cveti se belijo
na zelenih vejicah.

Kot da prišli brateci
bratcev so obiskat,
sedli so metuljčki
na zelené vejice.
Gostoljubno brateci
bratcem so postregli:
pili so medico
iz srebrnih kupičic.

Ko so se napili,
so se poslovili
in se pošalili:
„Kdaj pa vi k nam pridete?“

O. Župančič.

5. Škrjanec.

Ko je Zveličar še bival na zemlji, je potoval nekoč s svojimi učenci skozi gozd. Prijeten hlad jih je obdajal, in drobni pevci so jih razveseljevali s krasnim petjem. Apostolom je bilo tako voljno pri srcu; zdelo se jim je, da so v rajju.

Potem pridejo na ravno polje. Na nebu ni bilo oblačka; pekoče solnce je sijalo na brazde, ki jih je

s težkim plugom delal orač v potu svojega obraza. „Tukaj je prav tužno in žalostno,“ je dejal sv. Peter. „Lovca v gozdu, pastirja pri potoku razveseljuje ptičev krasni zbor, na vrtu slišiš slavca mili glas, samo marljivemu ratarju, ki s težkim plugom obdeluje polje, ne doni nobene pesmi glas na uho.“

Molčé gre Gospod dalje. Pridejo do orača, ki je bil ravnokar malo postal, da si obriše pot s čela. Znoj mu je kapljal raz obraz na suho grudo in jo malo premočil. In Kristus se pripogne, vzdigne pest rjave prsti, napojene s kmetičevimi sragami, obrne oči proti nebu in tiho šepetne nekoliko besedi. Nato razprostre, smehljuje se, svojo čudežno pest, in glej! namesto prsti je bila nežna rjava ptičica v roki Gospodovi. Vesela pevka razpne perutnici, se vzdigne v zrak in drobi z višave pesmi mili glas. In više in više se vzdiga v sinje nebo, in daleč na okrog se razlega njeno milo petje.

In srca vseh navzočih so bila polna veselja, da zdaj tudi orač lahko dobre volje opravlja svoje delo. Zamaknjeni in molčé so gledali učenci za milim pevcem, ki se je izgubljal v sinje nebo; z njim se je izgubljala tudi pesem, da so jo jedva slišali.

„Tako,“ je dejal Gospod, poln božje milosti, „odslej bodi ta ptičica ratarju tolažba! Na vse zgodaj, ko pride kmetič na polje, se dvigni njegov tovariš škrjanec izmed brazd in mu prinesi izpod nebeških višav veselo vest, da se tudi njega spominja nebeški Oče, poln tiste ljubezni, ki s sveto svojo roko objema celi svet.

Dete brazde, ptičica v revni poljski obleki, bodi med najboljšimi pevci! Najbliže pri nebesih naj hvali in slavi delo, ki je Bogu milo in drago.“

6. Orač.

Sključen za plugom stopa orač,
hoj za brazdo! voliča priganja;
vrana za niim gre kakor berač,
črve pobira in se priklanja.

Pridno mož obdeluje zemljó,
s črtalom reže ji dolgo rano;
seme rumeno poseje v njo,
setev povlači z zobato brano.

Bilka priklje iz plodnih tal,
bilka zelena, ki klas bo rodila;
če bo dežjá in solnce Bog dal,
žetev iz setve bode obila.

Ljuba pšeničica, tebe Gospod
sam blagoslovil je s svojo desnico;
po vsej zemlji človeški rod
čisla in ljubi zlato pšenico.

J. Stritar.

7. Pluga.

Pred hišo ležal
je plug pri plugi;
rjav je prvi,
svetál je drugi.

Kako da rja
obeh ni snela?
Branila menda
so pridna dela!

M. Vilhar.

8. Cesar Jožef II. pri plugu.

Cesar Jožef II. je bil posebno naklonjen preprostemu kmetiškemu ljudstvu. Pripoveduje se, da je nekoč celo za plug prijel in oral na njivi.

To je bilo tako: Leta 1769. meseca avgusta je potoval cesar Jožef II. po Moravskem in se je peljal skozi

občino Slavikovec. Na njivi ob veliki cesti ugleda kmeta, ki je oral s svojimi konjiči.

Cesar ukaže takoj ustaviti kočijo, stopi h kmetu in ga prosi, naj mu dovoli potegniti brazdo. Kmetič se nasmeje neznanemu gospodu ter privoli v prošnjo. Cesar prime za ročici ter gre za plugom. Ker kmet vidi, da gospod ni vaje orati, mu reče, smejoč se: „Kakor vidim, ste sicer imeniten gospod, a orati vendar le ne znate.“

„I, kajpada ne zna,“ oglasi se nekdo iz cesarjevega spremstva; „znano je, da cesar ne orje; to ni njegovo vsakdanje opravilo.“

Ko je kmetič to slišal, se je zelo ustrašil, ker je spoznal, da je cesar sam vodil oralo po njegovi njivi. Pač lahko uganete, otroci, zakaj je cesar to storil in kaj in koga je hotel s tem počastiti.

Po „Vrtcu“.

9. Kosec.

Prepelica prepeli,
ko še ni minfla rosa;
kosec travico kosi,
v solncu se mu sveti kosa.
Pot, ki čelo mu rosi,
si obriše, koso brusi;
kadar se mu dobra zdi,
razkoračen jo poskusi.

Trave bilke padajo,
vmes sirotice cvetice;
glávica pokladajo
petelinčki in zlatice.
Padaj, padaj travica,
sivka suho bo hrustála;
pridna naša kravica
mleka bo obilo dala.

J. Stritar.

10. Seno.

Seno dišeče grabimo,
pa peti ne pozabimo;
kaj bi ne bile dobre volje?
Takó lepó je ravno polje!

Oblački beli plavajo,
mušice se zigravajo,
kobilica pred nami skače,
boji lesene se zobače.

Možje seno nakladajo, Hladno je, solnce niža se,
na vile ga nabadajo: večernim goram bliža se:
voliča vprežena stojita voz proti domu se pomiče,
in sladko mrvico drobíta. k molitvi zvon večerni kliče.

J. Stritar.

Uganki.

1. Poznam volička, ki gre od doma, pa domov roge moli.

2. Štirje bratje so, ki vedno tekajo drug za drugim in se vendar nikdar ne ujamejo. Kako se imenujejo?

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Zdaj le hiti vence viti,
o mladina, zdaj je čas;
majnik ide, zopet pride —
a mladost je le enkrat.*

J. Krulec.

2. *Kar na svetu živi, vse kmet preredi.*

3. *Bog skrbi za vse.*

4. *Če bo dežja in solnca Bog dal,
žetve iz setve bode obilo.*

5. *Brez setve ni žetve.*

6. *Dokler blešči lemež, kmet ni revež.*

7. *Ključ, ki se vedno rabi, se vedno sveti.*

8. *Kmet z roko, gospod z glavo.*

9. *Kmet gospoda redi.*

10. *Trpljenja pri delu nikdar se ne boj,
če tekel bi tudi raz čelo ti znoj;
saj, kadar vse delo si vestno končal,
gotovo brez skrbi sladko boš zaspal.*

A. Pin.

c) Gozd.

1. V gozdu.

Markec in Angelica sta šla, ker so jima mati dovolili, vsa vesela v gozd. Angelica ni bila še nikdar poprej v gozdu. Kaj čuda torej, da je zamaknjena strmela v lepo stvarstvo božje! Kako ne bi? Pod nogami mehek, zelen mah, a okoli nje in nad njo zopet vse zeleno! Ponosna drevesa — oj, takih niti na domačem vrtu ni bilo — so se dvigala v nebo. Sklepajoč svoje košate veje, so delala hladno senčico. Vetrič je zibal veje, da so se globoko priklanjale.

„Vidiš, Angelica, vidiš?“ je šepetal Markec. „Vidim, Markec, vidim,“ je rekla Angelica. „Lej, to je smreka, to bukev, to gaber, to jelša . . .“ je razkazoval bratec. „Smreka, bukev, gaber, jelša . . .“ je ponavljala sestrice. „In ti vse to veš, Markec? Oj, Markec, ti si učen!“

Kar je videla Angelica, to še ni bilo vse; kar je čula, to, to je polnilo srčece z radostjo. Ptičji rod je žgolel sladko pesem med košatimi drevesnimi vejami. In le-ti, oj, le-ti lepo ubrani nežnomili glaski so segali deklici v globino mlade duše. V preprostem navdušenju je rekla bratcu: „Markec, ti znaš plezati; splezaj na drevo, pa vzemi ptičje gnezdece z mladimi ptički vred. Poneseva jih domov in zapreva v kletko, da nama bodo ondi prepevali in vedrili sree.“

„Angelica, Angelica,“ je dejal bratec, „kaj si želela! Misli si, da bi tebe kdo vzel dragim staršem, pa te odnesel s seboj ter zaprl!“

„Oj, tiho, tiho, Markec,“ zaihtela je sestrice, „vem, vem, kaj sem hotela. Nežne ptičice sem hotela vzeti

staršem.“ „Da, da, in to, Angelica, se ne sme! Ptičice so ubožice, stvari božje so kakor mi.“

Šla sta dalje. V ozadju tam je žuborel hladan potoček skozi dobrovo. A pred njima se je vrstilo kakor poprej drevo za drevesom, grm za grmom. Povsodi, povsodi so po drevesih pevale drobne ptice. In po tem ali onem deblu je spolznila zdaj pa zdaj vitka veverica. Oj, veverica! Take živalce vitkega trupla, z dlakavimi šopki na ušesih, z dolgim, ometalu podobnim repom, no, take živalce Angelica še svoje žive dni ni videla.

Zdajci čuj: pik, pik, pik! . . .

Angelica je poslušala, da si še sopsti ni upala.

„Kaj pa je to, Markec?“ je vprašala naposled bojazljivo.

„Lej, Angelica, tako pika žolna.“

Šla sta dalje. Še marsikaj je videla Angelica, in Markec ji je povedal še to in ono. In deklica je bila vesela. Za tem pa se je nagnilo zlato, čisto solnce k zatonu, in večerni hlad je zavel po zemlji. Še enkrat je zlato solnce poljubilo najvišje vrhove gorá, potem pa se je poslovilo.

Tudi Angelica in Markec sta se ločila od lepega gozda. Vesela sta hitela proti ljubemu domu. Markcu so krasile klobuk cvetice, ki jih je v gozdu nabral, Angelica pa je nesla prelep šopek v rokah — dragi materi v spomin.

Po „Vrtcu“.

2. Na vse zgodaj.

Na vse zgodaj prišlo
solnčece je k meni,
reklo: „Pojdi z mano,
greva v gozd zeleni!“

„Ljubo, zlato solnce,
kdo pa čaka náme?“
„Čakajo te rdeče
jagodice same!“

„Kdo ponudi v senci
hladen mi prostorček?“

„Na zelenem mahu
gostoljubni korček!“

„Kdo se pogovarjal
bo z menoj veselo?“

„Aj, studenček smeje
se s teboj veselo!“

„Kdo zapoje z mano
pesemco, povej mi!“

„Cicifuj in kuku,
ki živé sred vej mi!“

„Pa če pride škratec
v suknjici zeleni —
in če strah me najde,
kdo bo še pri meni?“

„Sam nebeški Bogec
te zaziblje v sanje,
da strahov ne vidiš,
da ne misliš nánje.“

In sva šla po rožah
v gozd, ej, na vse zgodaj . . .
klanjale se smreke:
dobro jutro Bog daj!

Vida.

3. Kukavica.

Ku, ku! Kaj si vendar že tukaj?

O, kukaj, tica, le kukaj
po svoji stari navadi!

Saj ni še prave pomladi,
dokler ni tvojega čuti glasu.

A ko se razlega črez hrib in raván:
ku, ku! ku, ku!

vse giblje, poganja in sili na dan:

iz jazbine jazbec pogleda zaspan,
vesela čebela iz ulja leti,

na zvonček, na jaglec, vijolo brenči.

Iz skale, z mahom pokrite, vir

curlja in šumlja brez miru:

na trati vesel odgovarja pastir:

ku, ku, ku! ku!

4. Nezasodovljna kukavica.

Ko je Bog ustvaril ptiče, je odkazal vsakemu dom. Raci je odkazal vodo, škrjančku polje, lastovici človeško hišo. Vsi so bili zasodovljni s svojim stanovanjem, le kukavica ne. Voda ji je bila přemokra, njiva pretrda, drevje prezračno.

To je zabolelo Stvarnika. „Sama si poišči stanovanje, kjer ti je ljubo!“ ji reče. Odslej si išče kukavica stanovanja, leta iz dežele v deželo, iz kraja v kraj, pa še ni našla doma, kjer bi ji bilo všeč. Vsako noč spi na drugem drevesu. Jajce znese eno tu, drugo tam; ona ne pozna svojih otrok, in otroci ne poznajo nje.

Po nemškem.

5. Slavec.

Ko je Bog ustvaril živali, da bi bile človeku pričre večne modrosti in dobrote, so si smele izprositi vsaka en dar.

Lev je prejel moč nad vse zveri, kača strup v svojo brambo, žlahtni konj brze noge, lisica prekanjenost, orel bistro oko, pav lepo obleko i. t. d. Naposled prileti drobni slavček pred božji prestol: „Mene ne mika moč,“ je dejal, „ne lepota, prosim te pa sladkega glasu, da bom izlival čuvstva svojega srca v mile pesemce in vsemu stvarstvu oznanjal tvojo slavo.“

„Ljubček moj,“ mu odgovori vsemogočni Stvarnik milostivo, „modro si volil, modreje od vseh drugih stvari. Zato pa ti podarim dar petja, odmev one pesmi, ki jo prepevajo čisti duhovi v mojem svetišču noč in dan.“

In hvaležen je zletel slavček v gaj, kjer ti prepeva v mičnih spevih slavo Vsemogočnemu.

J. Gomilšak.

6. Ptica in deček.

- D. Kdo te, ptiček mali, peti je učil,
kje si tako lepe pesemce dobil?
Pt. Kdo učil me petja, rad bi, deček, znal?
Drobne moje pesmi mi je Stvarnik dal.
D. Kje li ta stanuje, da poiščem ga,
da enakih pesmi tudi meni da?
Pt. V dobrem srcu biva, ljubi deček ti,
dobremu otroku pesmi podeli.

„Angelček.“

7. Opomin k petju.

Ali slišiš, dete moje, Tudi tebi čista duša
kako v logu slavček mali v čisti pesmi naj odseva!
svoje sladke pesmi poje, Večni Oče rad posluša,
Stvarnika časti in hvali? ko nedolžno dete peva.

L. Črnej.

8. Veverica.

Kdo je ne pozna vesele in lahkonoge veverice,
one spretne in žive živalce v našem gozdu, ki nikdar
ne miruje, ki je vedno pripravljena na dir in skok. Le
poglej jo, kako urno skače z veje na vejo, z drevesca
na drevo.

In veverica
s smreke tam
se norca dela:
„Kumek, kam?
Če moreš, pa
ujemi me
in v torbi s sabo
vzemi me!“

A če potekel
si za njo —
ho, ho! ho, ho!
po deblu gor
je šinila,
med vejami
izginila;
in zdaj je tu
in zdaj je tam,
a ti ne veš,
ne kod, ne kam!

Tako popisuje pesnik veselo skakanje veverice.

Veverica je zelo nemirna živalca, nikoli ne more biti dolgo na istem mestu, vsak čas ima drugo opravilo. Zdaj pripleza doli po deblu, poskoči sem, poskoči tja, povoha to, povoha ono ter se plaho ozira na vse strani. Ako najde lešnik, hitro sede na zadnje noge, privihne dolgi, metlasti, na dvoje razčesani rep, prime s prednjimi nogami lešnik ter ga začne dolbsti in vrteti na vse strani. A to ne traja dolgo. Kmalu ga izpusti in se liže in si umiva lepi kožušček, potlej zopet popade lešnik in gloda sladko jedrce iz njega. A če le kaj zaškrtno blizu nje, ga vrže proč in kakor blisk šine po smreki v gosto krošnjo.

Toda veverica je samo podnevi tako živa in to le o lepem vremenu; o deževju in veliki vročini pa leži mirno v svojem gnezdu. Njena hišica je navadno kje na visokem drevesu med rogovilami, redkokdaj v kakem duplu. Iz vej in mahu je prav umetno spletena in prav ugodno in mehko nastlana. Mlade veverice postanejo prav krotke in domače. Ljudje jih imajo radi v kletkah, ker so snažne in smešne.

9. Veverici.

Veter lahek je z drevesa Slednjič konec je nevolje,
stresel oreh bil droban, zgrabili sta ga z zobmi:
prišli blizu sta iz lesa oreh pa se sam razkolje,
veverici v ono stran. prah rjav se zakadi.

Ugledate obe ga kmalu. Vrže vsaka pol lupine
Menda ju je grudil glad, jezna izmed zob na tla;
ker drugače bi ne dalo izpred druge druga šine
gristi se za mali sad. v gozd, osramočena vsa.

Mnogokrat tako ravnajo
strastni med seboj ljudje;
jezo in prepir imajo,
piškav oreh si dele.

Fr. Cimperman.

10. Glas v gozdu.

Mali Jurče še ni poznal odmeva, ki človeka oponaša. Nekoč zakliče na travniku: „Hop, hop!“ Kmalu se mu v bližnjem gozdu tudi oglasi: „Hop, hop!“

„Kdo si pa?“ Tudi v gozdu reče: „Kdo si pa?“ Zadrl se je: „Ti si bedak!“ — „Bedak, bedak!“ se mu iz gozda povrne. Na to se je Jurče razsrdil in kričal čim dalje grše besede v gozd. Vse so se mu v odgovor oglašile. Menil je, da je kak pobalin v gozdu. Leti in preišče vse kote, da bi ga poplašal; pa ni ga bilo najti.

Potem dirja Jurče domov in potoži materi, kako ga je zmerjal hudoben fant, v gozdu skrit. Mati je pa dejala: „Zdaj si jo pač izkupil, zdaj; sam sebe si zatožil. Veš, da nisi nič drugega slišal nego sam svoje besede.“

Ali veš, kako si večkrat gledal svojo podobo v vodi? Ravno tako si svoj lastni glas slišal v gozdu. Ko bi bil zaklical lepo besedo v gozd, bi se bila tudi lepa odmelda.“

A. M. Slomšek.

11. Hojka in kostanj.

Bilo je rženega cveta. Kostanjevo drevo je cvetlo v največji lepoti. Vse drevo je bilo belo ko sneg; le tu pa tam je kukalo kako zeleno peresce izmed cvetja.

Žalostna je stala hojka blizu kostanja in globoko vzdihovala, kadar je veter potegnil po njenih temnozelenih vejah. Dejala je kostanju: „Sosed, kako lep si pač ti! Vsak človek se rad po tebi ozira, tvoje cvetje diši daleč okoli; brez števila čebelic leta po tvojem cvetju in, veselo šumljaje, nabira strdi; tudi ptičica rada na tvojih vejah počiva. Sama lepota in dragota te je; name se nihče ne ozre.“ Tako je hojka hvalila kostanj, ker bi bila rada sama bila taka.

Nato ji kostanj odvrne: „Sestra, nikar me ne hvali, da sem lepši od tebe: hitro mine rženi cvet. Moje cvetje bo odletelo, tudi poletja bode skoro konec; ljudje me bodo s prekljami otepli, vzeli mi sadje in listje, jesenski vetrovi me bodo otresli. Ves gol bom stal brez cvetja in zelenja; nihče ne bo več maral za me. Ti pa stojiš vedno lepo zeleno oblečena, ravna kot sveča; pozimi in poleti se ne izpremeniš. Dasi ne cveteš, je tvoja glava zmeraj opletana s čednim zelenjem, in v trdi zimi prihajajo ljudje radi po tvojega zelenja za božične jaslice, kadar na meni ni več lepote videti. Nikar mi torej ne oponašaj lepote; prav rad bi menjal s teboj.“

A. M. Slomšek.

Uganki.

Kdo zna vse jezike?

Živi brez telesa, govori brez jezika, nihče ga ne vidi,
a vsakdo ga sliši. Kaj je to?

Pregovori, reki in pametnice.

1. Zgodaj pojdi mi na delo,
da bo dober uspeh imelo.
A zvečer pa zgodaj spanje
naj sladé ti sladke sanje.

A. Pin.

2. Slavec je ptica, in ptica je sraka,
a slavec prepeva, in sraka le kvaka!

A. Hribar.

3. Majhen ptiček, toda slaviček.

4. Le tam se naseli, kjer pesmi doné,
kjer cvetejo rožce in ptički žgolé;
tam vedno boš našel najboljše ljudi,
hudobnim pa petja in cvetja mar ni.

A. Pin.

5. Boljši tanek mir nego gost prepír.

6. Boljša kratka sprava nego dolga pravda.

7. Boljša je žlica soka v miru nego polna miza
jedi v prepíru.

8. Kakršen pozdrav, takšen odzdrav.

9. Vsakemu stanu je dal Bog svojo dobroto,
svojo lepoto, veselje kakor žalost; vsak za svoje za-
hvali Boga in bodi zadovoljen!

A. M. Slomšek.

č) Vas.

1. Naša vas.

Stojé na holmu hiše tri,
pod holmom potok čist šumi,
in ribice tam plavajo,
po vodi se zigravajo.

Orehov, jablan, hrušek, sliv
ob kočah je do samih njiv;
precvetajo, dišé spomlad,
jesen rodé okrogel sad.

A v senci drevja sadnega,
pod brambo krova hladnega
v vročini skače kup otrok,
ki golih glav so, bosih nog.

Nad njimi ptičice pojó
in gnezda si skrivaj pletó:
pomladi tam se veselé,
drugam jeseni odleté.

Za kočó vsako je uljnjak,
šumi od zlate zore v mrak;
čebele pridno letajo,
medu ljudem obetajo.

Razgled je s holma lep takó,
da vabi srce in oko:
tam gore so, a tod poljé,
in travniki tam zelené.

Po gorah cerkve so okrog,
moleče k nebu v sinji lok;
a vsaka ima zvon glasan,
ki poje, ko se bliža dan.

Minilo že je nekaj let,
kar šel sem s holma v beli svet;
a vtisnil se mi je v spomin
do črne jame globočin.

Fr. Levstik.

2. Prvič pri sv. maši.

a. Na poti v cerkev.

„Tinček, Tinček, meni pa so mati obljubili, da
pojdem kmalu k sveti maši,“ pravi Mihec nekega dne
sosedovemu Tinčku.

V nedeljo zjutraj pride Tinček gledat Mihca. Ves
je bil izpremenjen. Kakor da bi ga bil vzel iz škatlice,
tak je bil danes naš Mihec. Novo izlikano srajco je
imel, nove hlače platnenice, nov telovnik; kaj bi rekel —
vse novo! In kako čisto je danes Mihec umit! Druge-
krati so morali mati vselej Mihcu zapretiti, da se mu
bodo ušesa z repo zarastla, če se ne bo dal umiti.
Danes pa tega ni bilo treba. Mihec se je dal materi
potrpežljivo umiti, kakor so sami hoteli. Potem so ga
pa še počesali. Babica so rekli: „Mihec, nikoli še nisi
bil tako brdak kakor danes!“

In kako moško se drži! Tinčka jedva pogleda. Drži
se pokoncu, kakor da bi imel kol v hrbtu. Zdaj pa zdaj
mu uidejo oči nehoté doli, da bi videl, kako se mu
obleka podaje, in večkrat se mu tudi glava zasučé, da
bi videl, kakšen je od zadaj. Ustnice pa mu lezejo

neprenehoma vsaksebi — na smeh. Kar samo se mu je smejalo lice!

Čas je bilo iti. Mihec steče skozi vrata in gre pred vsemi drugimi. A mati ga pokličejo nazaj ter mu dadó še vse polno naukov, kako se mora vesti in kako moliti, da ga bo Bog imel rad.

Kjer Mihec med potjo doteče kakega človeka, mu reče: „Jaz pa grem k sv. maši!“ Zdaj premišljuje, kakšna je cerkev. Ni še videl nikoli nobene. Pravili so mu doma, da je v cerkvi vse polno svetnikov, da je zelo lepo, vse zlato in srebrno, vse v lučcah kakor v nebesih . . . Mihec misli in misli, ali nikakor mu neče in neče v glavo, kakšna da je cerkev.

Pridejo iz gozda na plano. Cerkev se pokaže. Mihec se kar ustavi in ostrmi, ko vidi tako veliko hišo. „Kaj pa je tisto, ki je tako visoko?“ vpraša Mihec mater. Mati mu razložé, da je to zvonik, kjer visé zvonovi. — Zdaj zapojó zvonovi. Kar od veselja bi poskakoval Mihec, ko bi se ne sramóval ljudi.

Pridejo k cerkvi. Mihec zre le na zvonik in posluša zvonove, ki tako lepo pojó. Zagleda jabolko vrhu zvonika. Zlato je in sveti se kakor solnce. Kdo je neki zanesel to jabolko gori na vrh? si misli. Tudi on bi rad splezal gori k tistemu jabolku in bi gledal na okoli. Vse ga veseli, vse mu je novo.

b. V cerkvi.

Tako je zamaknjen, da ga morajo mati kar s silo vleči v cerkev. — V cerkvi je. Mati ga prekrizajo na čelo, a Mihec ima že po vsej cerkvi oči.

Vse je v lučcah, vse se blesti, da Mihcu kar oči jemlje. Sam ne ve, kaj bi najprej gledal. Ko bi imel

sto oči, bi jih bilo še premalo. Mati mu dadó molek v roke, a kaj je Mihcu zdaj molka mar! Izpusti ga na tla, in mati ga morajo pobrati. Srečno ga pripeljejo mati do klopi ter ga spravijo vanjo. A Mihec neče sestiti. Vzpne se pokoncu, kolikor more, da bi bolje videl. Z očmi pride do sv. Petra, ki je bil izsekan iz belega marmora.

„Mati, mati, kdo je pa tisti, ki ima tako velike ključe v rokah?“ izpregovori Mihec skoro na glas. Mati mu hitro pritisnejo roko na usta rekoč: „Tiho bodi, tiho, ali ne veš, da se v cerkvi ne sme govoriti?“ Potem pa mu prišepnejo: „To je sveti Peter, ki nebesa odpira s ključi. Le lepo moli, pa jih tudi tebi odpre.“ Mihec pregleduje zdaj od vseh strani sv. Petra, kakšen je. Vsako gubo vidi na njegovem licu. Opazuje ga, če je kaj hud, če se kaj jezno drži, ali če je prijazen. Premišljuje, bi li hotel njemu odpreti nebesa, ako bi ga prav lepo poprosil. Mihec začne sam pri sebi premišljevati, kako bi prosil sv. Petra, da ga vzame v nebesa. Začel je moliti.

Maša se prične. Orgle zapojó, in pevci in pevke se oglasé. Mihec si je kar ušesa mašil in poskušal, kako se sliši, če zatisne samo eno uho, ali pa, če zatisne obe ter ju zopet odmaši. Mati ga opomnijo, naj moli. Mihec začne zopet moliti, a ne gre mu, oči ga zopet zapeljejo. Zdaj zagleda smejočega se angela, zdaj zopet Boga očeta z veliko kroglo v roki. Po maši pa Mihec ni vedel, kaj bi mater najprej vprašal.

„Mati, ali v nebesih tudi tako lepo godejo kakor v cerkvi?“ izpregovori Mihec že na cerkvenem pragu.

„Seveda, in še lepše!“ rečejo mati.

Domov pa Mihec ne gre več tako hitro. Vedno ječi: „Počakajte, počakajte,“ in toži, da ga črevelj

žuli, da je lačen, žejen in vedi si ga Bog, kaj še vse.

Mihec ni nikoli pozabil, kako je bilo, ko je bil prvič pri sv. maši in ko je videl prvič cerkev.

Po „Vrtcu“.

3. Zvon na poti.

Otrok je bil, ki nikdar ni
v nedeljo hodil k maši,
in kadar zval je zvon ljudi,
tedaj je bil na paši.

Dé mati mu: „Pozivlje zvon
v cerkveni hram glasno te,
in če ne pojdeš, v hipu on
bo prišel jezen póte.“

Nato otrok: „Kakó le bi
prikimal zvon po mene?“
In že, kot šel iz šole bi,
na trate gre zelene.

Ne klenka, klenka v linah zvon,
plašili pač so mati!
A strah in groza! — zadaj on
črez njive kolovrati.

Otrok od straha samega
ihteč kot v sanjah bega,
da hudi zvón ne vzame ga
in da ne skrije v se ga.

Črez polje, trate in stezé,
črez hrib in cesto belo
hiti, beži, kot veter gre
v cerkveni hram, v kapelo.

In kadar na gospodov dan
zvon zopet se razlega
tedaj ne čaka, da črez plan
prišel bi spet po njega.

Po Goetheju — A. Funtek.

4. Veseli otroci.

„Nosili smo še suknjice,“ tako so začeli pripovedovati stari dedec svojim vnukom, ki so se bili pod lipo zbrali okrog njih in pazljivo poslušali, „a zabavali smo se vendar in veseli smo bili dan na dan. Dobili smo igračo, naj si je bilo karkoli. Zbrali smo se na kaki zeleni grivi; ondi smo skakali, rajali, vriskali, nabirali cvetic, spletali vence i. t. d.

Iger smo poznali čuda mnogo. Zdaj smo se lovili, zdaj se šli „zlate barvice“ ali „zlate cimbare“ igrat, zdaj smo se zopet spomnili, da so take igre preetročje za nas ter začeli posnemati one igre, ki smo jih videli igrati odraslo mladino, kakor „od cilja do cilja“, „trdni most“ i. t. d.; ali pa je zvil ta ali oni iz kakih cunj žogo, da smo jo metali sem ter tja, dokler se ni razbila. In peli smo tudi, peli preproste, otročje pesemce, a vendar se nam je zdelo, da je naše petje najlepše, najblagoglasnejše. Tako je bilo po ves dan. Na večer pa smo zaigrali „kolo“, dali drug drugemu v roko „zadnjo“ ter odšli vsak na svoj dom.

Drugega dne smo se zbrali pod kozolcem, kjer so nam oče napravili lepo ujčkalico, ter pometali tla s svojimi suknjicami. In ko smo se tega naveličali, smo šli v največji prah, merit ga. A to delo je bilo zaradi tega neprijetho, ker smo si umazali in uprašili pri njem svoje suknjice. Nam se to sicer ni zdelo nič

hudega, a mati so zvečer drugače govorili. Kako li? Oj, tako skrivnostno, da drug drugemu nismo hoteli povedati. Samo Štekljev Franek nam je nekega dne, ves objokan, pravil, da ne bo nikoli več meril prahu, ker so ga mati sinoči, ko je prišel s prašno suknjico domov, sprejeli neprijazno, s šibo v roki. Smejali smo se mu sicer, a marsikateri je bil med nami, ki mu je vest očitala, češ: kaj se boš smejal, ni li tudi tebe oni dan nekaj takega doletelo?

Po Podtrojiškem.

5. Božji volek.

Čurimuri, božji volek,
božji volek moj,
zleti, zleti in pokaži,
kje je domek tvoj!

Čurimuri, božji volek,
tam je domek tvoj,
zdaj pa zleti in pokaži,
kje je domek moj!

Z roke dečkove je božji
volek odletel,
pa na polja pisani je
cvetki obsedel.

Poletel je božji volek
k solncu pod nebo —
Dolgo je za njim strmelo
dečkovo oko.

O. Župančič.

6. Miško in vrabci.

Miško je bil malopriden deček, ki je rad lovil vrabce. Nekega dne jih ujame toliko, da ni vedel, kam z njimi. Ne preišlja dolgo; vrabce dene v klobuk ter hitro z njim na glavo.

Ko se je vračal domov, ga sreča popotnik ter ga prijazno pozdravi. Ali naš Miško gre dalje, kakor da bi ne bil slišal popotnika. Popotnik, to videč, si misli: „To so pač čudni ljudje; če jih pozdraviš, so gluhi in ti ne odzdravijo.“

Malo potem srečata malopridnega dečka gospod župan in občinski pisar. Tudi teh Miško ni pozdravil. Župan se razjezi ter zapove pisarju, naj stopi za Miškom in naj ga opomni vljudnosti.

Pisar to stori, ali Miško ne zine niti besedice. Pisar tebi nič meni nič stopi k Mišku, mu potegne klobuk z glave in — vrabci veseli zleté. Pisar, župan in drugi ljudje, ki so to videli, so se iz vsega grla smejali in dali malopridnežu ime: Vrabčev Miško. Od tega časa pravijo ljudje o vsakomer, ki ne pozdravlja starejših od sebe, da ima vrabca pod klobukom.

Po nemškem.

7. Lastovkam.

Lastovke, oj, Bog vas sprimi,
 ko po dolgi, ostri zimi
 priletele ste nazaj
 v mirni naš planinski raj!
 Vé pomladi ste znanilke,
 dobre sreče ste nosilke,
 kjer svoj dom postavite,
 blagost tja pripravite.
 Gostoljuben strop je moj:
 gnezda svoja nanj pripnite,
 tu valite, tu gojite
 srečonosni zarod svoj.
 Skrbno jaz vam branil bom
 nežni rod in mali dom.
 Tu nikdó se vas ne takne,
 in mladičev vam nikdó
 z roko kruto ne izmakne, —
 čuval jaz jih bom zvesto.

S. Gregorčič.

8. Vprašanje solnčecu.

Kje, solnčece moje,
domovje je tvoje,
kam pojdeš o mraku nocoj?

„Črez sinje vodice
na zlate stopnice
tja v grad bom poplavalo svoj.“

Pa kje ta tvoj grad je?
Mar tudi ves zlat je?
In posteljca, kakšna je ta?

„Moj grad za gorami,
čuj, biseri sami —
in posteljca vsa iz zlata.“

Pa kdo te uspava,
kdo se poigrava
s teboj, kadar dólščas ti je?

„Aj, zvezdice takrat
prišetajo vsakrat,
če noč je, če dólščas mi je.“

Pa nimaš je majke . . . ?
Kdo pravi ti bajke?
In vence, — kdo spleta za te?

„Ves svet mi je majka,
ves svet mi je bajka,
in rože so moje sestré.“

9. Na večer.

Po vasi je polegel mir. Le tu pa tam še sedé po klopicah pred hišami sosedje in sosede, razgovarjajoč se o tem in onem, veseleč se prekrasnega vremena.

Okoli njih pa skačejo urni otroci, popraševaje o tem in onem ter radovaje se po svoje.

Za prvim mrakom zavije zemljo skoraj temna noč v svoje krilo. A gori na nebu zaiskrava zvezda za zvezdo prav kakor v jutranjem solncu za kapljo kaplja.

Krasno je tako z zvezdami posuto, milo nebo. Zdi se nam, kakor da bi rosile te drobne nebesne hčerke srečo in blagoslov božji doli na mlado zemljo. Zdaj pa zdaj se utrne katera. Še en svetel sled za njo in — ni je več na širnem nebu. Res prelep večer! Žal, da se ga ne moremo radovati dalje.

Ura bije devet, pol deset. Tiha noč, otroci ljubi, nas vabi k pokoju. Se enkrat čujmo mili slavčev glas! Virček nam zažubori še enkrat glasno med cvetjem, in lahen vetrič nam zaveje v slovo:

Lahko noč!

M. Podtrojiški.

10. Oltar.

Vsako jasno noč
sveč gori tisoč:
zvezde zlate svetijo,
angelci jih netijo.

Glej, nebo takrat
pač oltar je zlat!
V lučih sije božji stol,
z njega gleda Bog nizdol.

Kakšen božji čar,
kolik jasen žar! . . .
Stvarnika proslavlja svet,
Stvarnik blagoslavlja svet.

Rahel dih igra;
to je spev neba,
angelci prepevajo
luči zlate sevajo!

Pač nebo takrat
res oltar je zlat,
in pobožno vsaka stvar
zre na božji ta oltar.

A. Funtek.

11. Sv. Rešnjje Telo.

Praznik Rešnjega Telesa,
praznik lep praznujemo;
srca in oči v nebesa
k Bogu povzdigujemo.

Svet je cerkev neizmerna
danes, nebo za strop ima;
danes pod nebom družba verna
hvali in časti Boga.

Danes pod milim nebom maše
po vsej zemlji se pojó:
danes naravnost prošnje naše
pred Boga v nebo gredó.

Zvonček poje, pokleknímo,
kristijani, vsi lepo
in hvaležno počastímo
sveto blaženo Telo.

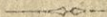
J. Stritar.

Uganke.

1. Kam gre tisti, ki je prišel v sredo vasi?
2. Kdo kliče, pa ne sliši, žaluje, pa ne občuti,
druge v cerkev vabi, sam pa ne gre?
3. Ena sama sveča vsemu svetu zadostuje.
4. V zemljo gleda, v nebo vpije; krščen je, pa nima
duše.

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Vsaka ptica rada leti tja, kjer se je izvalila.*
2. *Kdor uboga rad in moli,
Bog ne pozabi ga nikoli.*
3. *Najlepša cvetica, kar svet jih ima,
je čista nedolžnost v globini srca.*
4. *Vljudnost je ljudem in Bogu mila.*

III. Poletje.

a) Na vrtu.

1. Črešnje.

Na pašniku, kjer je Mihec pasel teleta, je stala črešnja. Ravno so se črešnje začele rdečiti. Nekega dne vidijo oče, da se Mihec poželjivo steguje po črešnji, in mu rečejo: „Bog varuj, Mihec, da bi tiste črešnje zobal: zbolel bi, morda še umrl, ker niso zrele; saj so še skoraj vse zelene!“

Mihca pa vendar premaga izkušnjava. Ko oče odidejo, se brž približa črešnji ter jo ogleduje od vseh strani, če bi bilo mogoče priti na njo. Mihec je znal plezati po drevesih kakor maček. — Poskusi torej svojo urnost in gibčnost. Posreči se mu, takoj je na črešnji. Sladke res še niso, a vendar so boljše nego nič. Saj oče ne bodo vedeli, da jih je zobal, in teleta so se tudi rada pasla. Mihec zoblje na vso moč. Ko se je dobro nazobal, spleza počasi z drevesa. — Kje so teleta? Ni jih. Bila so v sosedovem ovsu.

Hitro jih zavrne, misleč si, da ga izvestno ni nihče videl na črešnji.

Prižene domov. V želodcu mu ni bilo nič kaj prav. Sedejo k južini, a Mihcu se danes ne ljubi jesti.

„Ali ne greš južinat, Mihec?“ ga vprašajo mati.

„Nisem nič lačen,“ reče Mihec tiho, da ga je bilo jedva slišati.

„Si pa že tiste nezrele črešnje zobal!“ rečejo oče. „Le zoblji jih, le; te bodo že izučile!“

„Mati, bolan sem,“ pravi Mihec, ves solzen, čez nekaj časa. „Trebuh me boli.“

„Prav ti je, zakaj pa ne slušaš,“ rečejo oče in gredó iz sobe.

Mati napravijo Mihcu postelj pri peči. Vedno hujše mu je. Strašno ga vije. Mihec se premetuje z ene strani na drugo, vstane ter zopet leže, sključi se ter zopet zravná, a vse nič ne pomaga. „Mati, ali Bog tudi ve, da sem bil danes na črešnji?“ vpraša Mihec.

„O ve, ve! Karkoli delaš, za vse Bog ve. On ve tudi, če pustiš teleta v sosedov oves!“ mu rečejo mati. Mihcu prihaja vroče: „Kaj poreče Bog,“ si misli. „če umrjem danes, ko sem tako slabo pasel! Izvestno me ne bo hotel v nebesa!“ Mihec začne Boga prositi. naj mu odpusti, nikdar več ne bo kaj takega storil.

V tem stopijo oče zopet v sobo.

„Kod si pa danes teleta pasel, da so tako sita?“ vprašajo oče z resnim glasom.

Mihcu se dozdeva, da tudi oče in mati vse vesta, kar je on napačnega storil.

„V sosedov oves so mi ušla,“ pravi Mihec žalostno. „Danes te ne kaznjujem,“ pravijo oče, „ker ti je Bog sam naložil kazen. Ali misliš, da je potem vse dobro, če te jaz in mati ne vidiva? Ali ne veš, da te Bog vidi?“

Mihcu je drugi dan že odleglo, in kmalu je toliko okreval, da je zopet pasel teleta.

Odsihdob je Mihec tako dobro pasel, da je bilo veselje. Oče in mati sta ga zopet rada imela.

Po „Vrtcu“.

2. Prvo jabolko.

Dete.

O, glejte, kako se lepo žari!
Zdaj bo se vendar utrgati smelo:
kadar bo rdeče kakor kri,
dejali ste, mama, tedaj bo zrelo.

Mati.

Res jabolko to žari se lepó,
a lepše žari se še lice tvoje;
o, da bi se vedno žarilo takó,
presrčno dete, veselje moje!

Dete.

Pustíte, naj si utrgam ga sam,
kakó sem velik, mama, le glejte!
lahkó ga dosežem, — že ga imam;
jaz pol ga vojém, vi pol ga imejte.

Mati.

Lepó, moj sinek, lepó je to,
da z materjo svojo ga češ deliti;
Bog daj ti, da bi v življenju takó
dosegel vse, kar srce želi ti.

J. Stritar.

3. Bezeg.

Oče in sin sta na vrtu in trebita sadno drevje. Med sadnim drevjem je rasel tudi velik bezeg, in sin pravi očetu: „Posekajva ta bezeg, da bo sadno drevje bolj rastlo! Čemu je ta grm tukaj?“

Oče odmajajo z glavo in pravijo: „Bog varuj, da bi bezeg posekala! To drevesce raste prav pohlevno, in če tudi ne rodi sadja kakor sadno drevje, nam vendar koristi njegovo listje in cvetje, njegove jagode in njegov les. Neki zdravnik je rekel: „Kadar greš mimo bezga, se mu odkrij!“ Hotel je menda reči: Varuj ga, ker ti veliko koristi!

Zelena kožica, ki jo ima bezeg znotraj, in mlado listje ti pomaga, kadar te glava boli, če si ga polagaš na čelo. Bezgovo cvetje daje dober čaj za take bolezni, ki prihajajo od prehlajenja, ker se po njem človek spoti. Mlado bezgovo cvetje je, ocvrto z jajci, dobra jed.

Iz bezgovih jagod izžemamo sok, ki je dobro zdravilo v mnogih boleznih. S sokom iz bezgovih jagod rdečijo vino. Nekateri izdelujejo iz bezgovih jagod prav dobro pijačo.

„Nisem vedel,“ pravi sin, „da je bezeg tako koristno drevesce; odslej ga bom bolj čislal in skrbel, da bo prav lepo rastlo.“

A. M. Slomšek.

4. Cvetice.

Bogoljub se ustavi na vrtu pred rožnim grmom in reče svojim sestricam: „Pač je roža najlepša cvetica!“

Marica ga zavrne: „Lilija je prav tako lepa kakor roža. Meni te dve cvetici najbolj ugajata; vse druge so malo vredne.“ Anica pa reče: „Kaj še! Vijolice so najlepše! Ali jih nismo spomladi najrajši trgali?“

Mati, ki so slišali ta razgovor, rekó: „Vse tri cvetice, ki se o njih pogovarjate, so lepe podobe ponižnosti; bela lilija je podoba nedolžnosti, rdeča roža pa nas spominja srčne dobrote ter nam pravi: srce vaše naj plamti od ljubezni do predobrega nebeškega Očeta.“

Po nemškem.

5. Zajec.

V zelnik je hodil zajec na zelje;
praznika ni se bal, niti nedelje.

Kmetič ga nekđaj v zelniku ugleda,
ravno ko mlado glávo objeda.

Hudega noče sedaj^{mu} storiti,
le ga pokara, več^{ne} hoditi.

Zajec ne sluša tega svarila,
škoda čimdalje večja je bila.

Drugič grozi mu kmetič ostreje,
puško pokaže mu izza meje.

Zajec ne neha delati škode,
misli: „Odpuščal vedno mi bode.“

Tretjič za mejo kmetič ga čaka,
zajec predrzno v zelnik priskaka.

Poči zdaj puška, zajec naš pade,
ker ni opustil grešne navade.

Brat mu pa reče izza grmiča:
„Mar bi bil pustil zelje kmetiča.“

Fr. S. Cimperman.

6. Lišček.

Ko je ljubi Bog ustvaril ptičice, jim je dal noge, da lahko skačejo, peruti, da lahko letajo, in kljunček, da lahko zobljejo. Ko so bile že vse ptičice ustvarjene, so se zbrale okoli Njega, in Bog je vzel skledico z različnimi barvami ter je vsaki ptičici pobarval perje.

Na vrsto pride golob in dobi višnjevkast vrat in rdečkaste peruti z dvema črnima pasovoma poprek.

Kanarčku je dal Bog lepo rumeno perje, a pastiričico je pobarval s sivo, pepelasto barvo ter ji dal na perutnice po dva bela pasova.

Vsaka ptičica je dobila lepo perje, kakršno se ji najbolj podaje. Samo ena se ni hotela gnesti med toliko množico ptic ter je ostala nekoliko bolj zadi. Ta ptičica je bila — lišček. Naposled pride tudi on k Stvarniku, ali Bog ni imel več barv; vse skledice so bile že prazne.

Ubogi lišček se je bridko jokal, ker ni imel tako lepo pisanega perja, kakor so ga imele druge ptičice. Bogu se je milo storilo in reče mu: „Potolaži se! V vsaki skledici je še ostalo nekaj barve; to barvo hočem s čopičem pobrati in pobarvati tudi tvoje perje.“ Bog je storil, kakor je rekel, in pobarval liščku perje nekoliko rdeče, nekoliko rumeno, nekoliko črno in tudi nekoliko zeleno. Tako je dobil lišček med vsemi ptičicami najlepšo, prav svatovsko obleko. Čelo in grlo ima rdeče kakor škrlat, teme in tilnik črn in svetel kakor žamet, hrbet rjavkast, trebuh belkast, peruti rumenopasaste in rep črn.

To je liščku zelo ugajalo in zahvalil je ljubega Boga, da ga je ustvaril tako lepega.

J. Tomšič.

7. Penice.

Mati so sedeli z malim Matejčkom na vrtu pri mizi. Mati so šivali, Matejček pa je jedel mleko, ki je bil vanje nadrobil kruha.

Zdajci zagleda Matejček ptička, velikega kakor vrabec ali mnogo lepšega. Ptiček priskaklja po zemlji blizu mize in gleda, kje bi dobil kaj za kljunček.

„Glejte, glejte, mamica,“ reče Matejček, „to ni vrabec! Kako lepo perje ima na grlu in spodaj na trupu! Na glavici ima pa črno kapico.“

Mati pogledajo ptička in rečejo: „To je lepa penica! Vrzi ji malo drobtinic, pa previdno, da je ne splašiš.“

Matejček ji vrže nekaj drobtinic. Penica pobere drobtino in zleti med drevje.

„Boji se,“ reče Matejček, „saj bi lahko snela drobtinice tudi tukaj.“

A penica se ni bala. Kmalu priskaklja zopet a ne sama. Za njo priskaklja pet ptičkov, nekoliko manjših od nje, in ne tako lepo barvanih. Bile so male penice, ki so se izpeljale pred kratkim.

Starka se je upala po drobtinico prav do mize, mladiči so pa ostali dalje v kraj kakor mladi otročiči, ki se sramujejo neznanih ljudi.

Stara penica pobere drobtinico, priskaklja k najbližjemu mladiču in mu jo dene v kljunček. Pink! je zavpila, kakor da bi rekla: „Le pridite z menoj, kar najdemo, je vse naše!“

Mladiči so skakljali sicer sem ter tja, a do mize si niso upali. Starka se pa ni bala; pobirala je drobtinice in jih nosila mladičem v kljunčke.

„Prej daje mladičem nego sebi,“ reče Matejček, „samo njim nosi, sama ne vzame ne drobtinice.“

„Bode že zanj tudi še kaj ostalo,“ odgovoré mati, „za mladiče skrbi kakor skrbna mati za svoje otroke.“

„Ali ti ptički nimajo očeta?“ vpraša Matejček.

„Ne vem,“ rečejo mati. „Morebiti ga je snedel kak velik ptič, mačka ali kaka druga zver. Mali ptički imajo mnogo sovražnikov.“

„Revčki! tako lepi so, nikomur ne škodujejo, pa imajo tudi sovražnike!“ rekel je Matejček.

„Najhujše je,“ pravijo mati, „da imajo ptički največ sovražnikov med nerazumnimi in hudobnimi otroki. Taki hudobneži lazijo po drevju in jemljejo ptičkom gnezda.“

„To je grdo,“ pravi Matejček, „tega bi ne storil nikdar.“

Ko pridejo zvečer oče domov, jim pravi Matejček vesel, da je videl penice in jih krmil.

Češka čitanka.

8. Gad in belouška.

Gad je bil žejen in je šel k studencu pit; belouška mu pa vodo prepove. Dolgo se prepirata in besedita, oba se vnameta in si za čez tri dni napovesta boj.

Žabe, belouški gorke, gredó gada podpihovat in mu obljubijo svojo pomoč. Zdaj se sprimeta in se hudo bojujeta; žabe priskačejo ter po svoji šegi regljaje pomagajo.

Gad zmaga v boju in potlej krega žabe, da mu niso pomagale, kakor so mu obljubile: ali odgovoré mu: „Saj smo pomagale; naša navada je namreč samo z glasom pomagati in ne drugače.“

Fr. Metelko.

9. Deček in metulj.

*Metuljček mili,
nežnokrili,
reci, ob čem živiš,
da le po zraku vedno frliš?*

Metulj.

*Vonj cvetični, solčni žar
hrana moja je vsekdar.
Deček bi ga rad ujel,
metulj pa je proseče del:*

*„Ljubi deček moj, nikari!
Naj igram se v solnčnem žari!
Saj ko zajde za goré,
ležal bodem mrtev že.“*

W. Hey. — A. Funtek.

10. Deklica in kresnica.

O kresu je sedela zvečer v mraku pestunja Marijana na vrtu; kazala je mladi deklici Naniki zvezde, ki so ravno zabrlele na jasnem nebu. Nagloma uide Nanika pestunji in zdirja za svetlo stvarco, ki leta okrog, blede sveteč se, dokler je ne ujame in ne prinese Marijani pokazat.

Nato gresta v sobo; zakaj postalo je hladno. Pri luči hoče Nanika pogledati lepo stvarco, ki jo je ujela. Ko pa odpre svojo pest, glej! lazi ji majhna muha po dlani. Zamrzi ji in vrže jo stran.

Marijana pa pouči Naniko, da je to kresnica, ki se v temi sveti, pri luči pa otemni.

Po Slomšku.

11. Kres.

*Visók smo zakurili kres,
najvišji v našem je okraji;
kdor hoče, pa naj skače črez,
sedé mi gledamo ga raji.*

*Oj kresna noč, prijazna noč,
najlepša ti si v dolgem leti,
na jasnem nebu zvezd tisoč
prijazno tihi zemlji sveti.*

*Cuj, božji volek se glasi,
kresnica sveti v rosni travi;
prijetno tudi zadoni
zbor žabji večkrat ti v daljavi.*

*Uživajmo lepi, srečni čas,
Mladost slovo bo skoro vzela;
oh, skoro pride zimski mraz,
in starost pride nevesela.*

J. Stritar.

12. Modrijan in seljak.

Po poti pride moder človek in zagleda težaka, ki koplje. Zakliče mu: „Pomozi ti Bog! Si li truden?“ In videč, da pridno dela, mu reče: „Počij malo!“

„Aj, gospod!“ mu reče seljak, „rad bi počival, ali oni, čigar je zemlja, ne pusti, da bi počival.“

„Pa kaj! Ali ni to tvoja zemlja?“

„Ne, gospod, nego tuja; za mezdo delam, ker nimam svoje zemlje.“

„Siromak, koliko pa imaš plače na dan?“

„Samo dvajsetico.“

„Pa li moreš živeti ob eni dvajsetici?“

„Moram, ako bi tudi ne hotel; z enim delom one dvajsetice vračam dolgove, drugega dajem na posodo, s tretjim pa hranim sebe in ženo.“

Modrijan se začudi, kako je to, in ker ne more razumeti, vpraša seljaka:

„Povej mi, kako je to?“

„Za Boga, tako: dolgove vračam, ker hranim očeta in mater; na posodo dajem, ker hranim dva sina, da bodeta tudi ona mene prehranila v starosti; tretji del pa mora hraniti mene in ženo.“

Po nemškem.

Uganke.

1. Kdaj so črešnje najboljše?
2. Na eni nogi stoji, v glavi ima srce. Kaj je to?
3. Nima krampa, ne motike, vendar koplje brez spotike.
4. Črn ko kovač, orje ko orač, pa ni kovač in ne orač.

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Prepovedan sad ima čudno slast.*
2. *Lastna škoda ga izuči,
komur povedati ni.*
3. *Kdor s svojimi starši lepo ravna,
časno in večno srečo ima.*
4. *Prečudne in skrivne so božje reči,
človeku presoditi možno jih ni.*

Slomšek.

5. *Bog vse modro ustvaril je,
naj ga vse stvari časté.*
6. *Ponižnost, nedolžnost, dobrotà srca
med vsem ti bogastvom pač največ velja.*
7. *Kdor ne posluša, ta naj izkuša.*
8. *Kdor svojih želj ne premaguje,
sam sebi smrtno sulico kuje.*
9. *Bog nikogar ne pozabi.*
10. *Bog še nikoli ni zamudil ničesar.*
11. *Kjer se mnogo govori, tam je mnogo tudi
laži.*
12. *Kdor se na tujo pomoč zanaša, v situ vodo
prenaša.*
13. *Vsaka živalca ljubi zlato svobodo.*
14. *Ni zlato vse svetlo.*
15. *Zunaj lepota, znotraj praznota.*
16. *Kakor se drugim posojuje, tako se zopet po-
vračuje.*
17. *Kdor pridno dela in lakomen ni, lahko brez
vsega bogastva živi.*

b) Na polju.

1. Žitno klasje.

Kmet je šel s svojim sinom Andrejčkom na polje gledat, ali je žito že dozorelo. — „Oče, kako pa je to,“ vpraša Andrejček, „da se nekatero klasje pripogiba tako nizko k tlom, nekatero pa se drži tako lepo pokoncu? Ali klasje, ki se pripogiba, ni nič prida?“

Oče utrgajo dvoje klasov ter rečejo: „Glej! ta klas, ki je bil ponižno pripognjen, je poln najlepšega zrnja; ta pa, ki se je držal ošabno pokoncu, je ves snetljiv in prazen.“

Po nemškem.

2. Žetev.

1.

Bilo je krásnega poletnega popoldne. Nebo je bilo modro ko najkrasnejša spominščica z zlatim solnčecem na licu. Klaski na polju so bili polni veselja. Vsi so zamenjali svojo zeleno sukunjico z zlatim oblačilcem. Včasi so klanjali svoje glavice drug k drugemu, kakor da bi si kaj posebnega šepetali na uho. Tu pa tam se je spenjal po klaskih bujni slak, podoben veselemu dečku, kadar pleza na hruško ali na črešnjo; veselo je kimal s svojimi belimi zvončki divjemu maku, ki je rdel na solcu.

„Ne bomo več dolgo tukaj,“ so dejali klaski. „Zrastli smo in dozoreli in storili vse, kar nam je bilo storiti. Čas je, da nas spravijo, preden pride dež.“ Tako so kramljali, sklanjali glavice drug k drugemu in se poljubovali, kakor se poljubujejo bratje in sestre med seboj. —

„Pojdite žet, pojdite žet,“ se je zaslišalo v tem na meji. „Aha, ali slišite? prepelica že kliče ženjice,“ so dejali klaski. „Imaš li mnogo zrnec?“ je vprašal klasek svojega soseda. „Imam, a ti?“ odvrnil mu je ta. „Jaz tudi.“ „Pet penez, pet penez,“ je zapela zopet prepeličica, kakor da ju je poslušala.

Prepeličje klicanje „pojdite žet“ se je slišalo na daleč in široko. Slišal ga je tudi gospodar onega polja in dejal;

„Prepelica že zove ženjice na žetev; čas je, da jih dobim.“

2.

Nu, dokler je gospodar po vasi iskal ženjic, je prišlo na polje mnogo ženjcev brez njegovega znanja. Niso imeli ne kos, ne srpov, pa so vendar prišli na žetev, in veselo so donele njih pesemce v daljavo.

„Oho, pogledjte no vendar, gospodje vrabci so najprvi,“ so se smejali klaski.

„To so modre glavice! Imajo tako izvežban sluh, da na uro daleč slišijo prepeličji glas, kadar jih kliče na dobro kosilce. Le berite, saj imate kaj in najejte se do sitega!“ so pristavili veselo.

Hm, pa jih ni bilo treba prositi! Niso izmed onih, ki se sramujejo. Pobirali so najslajša zrnca in jih naglo pospravljali v svoj lačni želodček.

„Živ, živ, kumica!“ je dejal eden izmed vrabcev, „poglej no, kdo pa tu k nam prihaja?“ „Živ, živ,“ ji odgovori ta-le, „to pa je miška.“

In res, ne daleč od ondod se je od meje bližala poljska miška. Tudi ona je šla na žetev, dokler je bilo še kaj žita.

Prepeličica je pa še vedno klicala: „Pojdite žet, pojdite žet!“ in prišlo je na polje novih ženjcev in ženjic od vseh strani. Z ene strani so prišli strnadi z rumenimi predpasniki, z druge golobčki z belimi pečicami na glavi in doli po ramenih. „Vrku, vrku, saj smo tu!“ so se oglašale golobice. In krika in petja ni bilo ne konca, ne kraja.

„Zdi se nam, da slavite danes vi žetev, gospodar bo pa jutri paberkoval,“ so govorili klaski.

„Vsako zrnce mu plačamo spomladi, ko bomo pobirali gosenice, z obrestmi,“ so obetali ptički.

3.

D drugega dne je bilo na polju zopet vse živo. Vesele pesemce in govori so se razlegali daleč na okoli. Vendar zdaj so bile ondi ženjice s srpi in kosci s kosami.

Strnadi in vrabčki, ti ženjci brez srpov in kos, so samo od daleč pokukavali in vzdihovali: „Škoda, škoda, klaski dragi, da se že selite, imeli smo pri vas zlate ure.“

„Zdaj vas pa, klaski, odpeljem domov na skedenj!“ je vesel dejal gospodar. In potegnili so konji, in klaski so se odpeljali. Potem pa je bilo polje prazno. Le tu pa tam je ležal na zemlji še kak klasek; bil je izmed tistih, ki so se pri slovesu zakesnili.

Prišli so pa otročiči, borni in siromašni, in dejali: „Mili klaski, kako ste dobri, da ste tu ostali! Boste nam dali zrnca za hlebček!“

Pripognili so se k vsakemu klasku. napravili iz njih velik šopek in ga odnesli radostni domov. Z njimi so paberkovali na polju tudi vrabci, strnadi in golobi, pa tudi sladkosneda poljska miška.

In ko je bilo na polju pozobano tudi zadnje zrnce, so dohajale le kavke in vrane, iskale črvov in bramorjev in kričale: „Kra, kra, kra, ide zima zla!“

Vilma Sokolova — preložil —é.

3. Ženjice.

*Dozorela je pšenica,
trudno kima klas težak;
urno sukaj srp, ženjica,
snope povezuaj, možak!*

*Prepelica pedpedika,
vabi družbico mladó;
delj in delj se z njo umika,
kam se slednjič skrila bo?*

*Poludne je zazvonilo,
zdaj sklenúmo vsi roke!*

*Dekla nese nam kosilo,
použijmo ga sedé!*

*Potlej njega zahvalúmo,
ki je tak dobrotnik nam!*

*Za poletje nam in zimo
z vrhom polni žitni hram.*

J. Stritar.

4. Rženi klas.

Ko je hodil ljubi Bog še po zemlji, je bilo polje mnogo bolj rodovitno, nego je dandanes. Klasje je bilo tako dolgo kakor bilka, od vrha do tal je rastlo samo zrnje. Toda ljudje niso čislali tega božjega blagoslova. Prevzeli so se.

Nekega dne gre žena s svojim sinom mimo njive, na kateri je rastla rž. Sinček pade v blato in se umaže. Mati izrujejo na njivi pest najlepših klasov in očistijo z njimi sinu obleko. Gospod Bog je šel ravno mimo in je videl, kaj se je zgodilo. Nevoljen reče: „Odslej naj ne zraste na rženi bilki noben klas več! Ljudje niso vredni božjih darov!“

Ko to ljudje slišijo, padejo pred Gospoda na kolena in ga prosijo, naj pusti vsaj nekaj klasja na bilkah, ako ne zaradi njih samih, pa vsaj zaradi nedolžnih kur, ki bi morale sicer poginiti od lakote.

Gospod Bog se jih usmili in usliši prošnjo. Od
tedaj raste na bilkah klasje le zgoraj.

Narodna basen.

5. Ujeti vrabec.

Ho, ho! No, vrabec, dober dan!
Kosmata kapa, zdaj si ugnan!
Ne vidiš? V izbo si zaprt!
Le sili venkaj v senčni vrt!
Iz kota letaj naglo v kot,
po oknih tolci tam in tod!
Če kljun razbiješ in glavo,
prišel si vendar mi v roko!
Poslušaj me, predrzni ptič!
Gospod sem jaz, ti nisi nič,
če tudi vrabcem slavno znan
ključar si bil in sam župan!
Z udarcem pruih te zdrobim!
Kogá zato se kaj bojim?
Oskubem te, zavijem vrat,
ker ti si stare mere tat!
Ne veš, kako si črešnje kral,
po zrelem prosu ščebetaj?
In če pokličem: „Kužek, na!“
željan je tvojega mesa.
A če usmiljen biti čem,
nožice primem in odprem,
ter z njimi — nič ne bodi hud! —
ostrižem repek in perut!
Aha, za stari potlej greh
skakucaj le prašan po tleh:
pod mizo pojdeš in pod klop,
dokler. ne sne te mačji zob. —

*Kako ta stvar se tebi zdi?
A človek sem, ne boj se ti!
Zatorej svobodo ti dam,
da bodeš vedno pomnil sam
in vrabcem vsem oznanjal rad,
da svoboda je zlat zaklad.
Dovolj po sobi sem lovil,
dovolj te plašil in podil;
spet okno ti odpiram zdaj,
le smukni hitro v zelen gaj!*

Fr. Levstik (svob. po Bürgerju).

6. Prepelica.

„Ped pedi“ in „ped pedi“ „Ped pedi“ in „ped pedi“
sem se s polja ti glasi. sem se s polja ti glasi.
Prepelica tako poje, Prepelica, plaha ptica,
ker ima mladiče svoje; pravi: „Ljuba mi ženjica,
otročičem pa veli: ko prižela boš do me,
„Ne preganjajte me vi!“ pusti moje gnezdece.“

„Ped pedi“ in „ped pedi“ „Ped pedi“ in „ped pedi“
sem se s polja ti glasi. sem se s polja ti glasi.
Prepelica milo prosi, Le-tako pastirjem pravi,
ko mladičem jesti nosi: ki pasó tam po dobravi:
„Ped pedi“ in „ped pedi,“ „Glejte, da živinica
kosec, čuvaj gnezdo mi!“ v deteljo ne bo ušla!“

„Ped pedi“ in „ped pedi“.
to se vsaki dan glasi.
Novo jutro ko napoči,
in celo še v tihi noči,
ko nam tisoč zvezd blesti,
slišim glasni „ped pedi!“

Al. K. Sežunov.

7. Solnce in veter.

Svoje dni sta se izkušala solnce in veter, kateri bi bil močnejši. Dogovorita se, da zmaga tisti, ki prisili popotnika, da sleče plašč. Veter začne hudo pihati, zdolec (vzhodnik) in krivec (zahodnik) se stepeta ter napravita dež in točo, da bi primorala popotnika, sleči plašč. Ali popotnik, ves moker, trepeče od mraza, trdno drži za plašč in se zavija vanj.

Veter potihne, vreme se zvedri in solnce se prikaže. Prav prijazno upira žarke popotniku v hrbet. Toplota raste, sapa se greje bolj in bolj. Kmalu je popotniku plašč pretopel. Vrže ga z rame, pogrne na tla in leže v senco počivat.

Solnce se nasmeje vetru, ker ga je tako lahko premoglo.

Po Ezopu.

8. Mak.

Mak, mak, mak
sredi polja kima,
mak, mak, mak
rdečo kapo ima.

Pravi mu
solnčece žareče:
„Daj, odkrij
se mi!“ On se neče.

„Ali jaz
sem te izvabilo
iz zemljé,
z lučjo te pojilo.“

„Da me ti
odgojilo nisi,
jaz že sam
bil pomagal bi si!“

Vetrček
črez polje zaveje;
gizdalin
mak se mu zasmeye:

„Ha, ha, ha!
Malo si me stresel,
kape pa
nisi mi odnesel!“

A jesen
je prišla in zima;
gologlav
mak na polju kima.

„Joj, joj, joj!“
drgeta in vzdise —
solnca ni,
rezka burja piše . . .

O. Župančič.

9. Oblaka.

Dva oblaka, rodna brata,
sina sinjega morjá,
srečala sta se visoko
nad vršinami gorá.

„Kam si kanil, bratec beli?“

„„Onkraj gore glej poljé,
glej gorice vinorodne,
moje čakajo rosé.

Ti?“ — „Glej doli tu pod nama
krasen svet in jasen cvet!

Tja ponesem v krilu črnem
bliska žar in toče led.“

O. Župančič.

10. Solnce in dež.

„Da bi pač vedno sijalo solnce!“ so rekli otroci materi, ko je bil viharen, deževen dan. Ta želja se jim je kmalu začela izpolnjevati. Ves mesec se ni pokazala nobena meglica na nebu. Dolga in huda suša je naredila dosti škode na polju. Na vrtu so zvene le vse cvetice in zelišča; lan, ki so se ga deklice že tako veselile, je bil jedva za prst visok.

„Ali zdaj vidite,“ pravijo mati svojim otrokom, „da je dež ravno tako potreben kakor solnce?“ Učite pa se iz te modre božje naprave tudi te tolažljive resnice, da bi za nas ljudi ne bilo dobro, ako bi imeli samo jasne in vesele dneve. Tudi oblačni dnevi, nadloge in težave, morajo včasih na nas priti, da ostanemo dobri in pobožni ljudje.

A. M. Slomšek.

11. Mavrica.

Biserna lestva se spenja v oblak,
spušča se onkraj na zemeljski tlak,
mavrica pisana, božji prestól;
angeli hodijo gor in pa dol,
zlate škropilnice v rokah držé,
zemljo prežejno hladé in pojé.
Gori na stolu pa Večni sedi,
kapljici vsaki on srečo deli:
pade na polje — rodi zelenjad,
kane na drevje — obilen da sad,
kaplja na njivi — da žito zlató,
kaplja na trti pa — vincé sladkó;
sreča se spuščá na sleherno stvar,
kadar zaliva nebeški vrtnar.

S. Gregorčič.

12. Nevihta.

Mihec v kratkem času, kar je bil pastir, še ni doživel nobene nevihte.

Nekega dne je bilo posebno vroče in soparno. Teličkom se nič kaj ne ljubi pasti; samo po malem mulijo travico, kakor da bi jo pokušali. Kar se pripodé črni oblaki izza gorá; postajajo vedno večji in večji, zakrijejo nebo, in stemni se. Mihca obide strah in groza. Strašno grmenje se zasliši. „Bog se krega, kaj bo neki?“ premišljuje Mihec. Kaj se je morda zameril Bogu, da se krega? Teleta je bil res pustil v sosedov oves, a to je bilo že davno, . . . drugega se ne ve več spominjati. V oblaku začne vršeti. Še enkrat se zabliška in silno zagrmi, potem pa se usuje debela toča Mihcu na glavo. Mihec ima nov klobuk.

Oj ti toča, ti! Zdaj ga bo pa vsega stolkla. Kaj stori Mihec? Klobuk v nedra, pa v tek, kar ga nesó noge. Toča mu bobka na glavo kakor pesek; a kaj stori to, da bo le klobuk cel. Kakor strela iz jasnega neba buti Mihec, ves zasopel, v hišo. Med tem je toča ponehala in se izpremenila v dež.

„Kje imaš pa klobuk, ali si ga izgubil?“ ga vprašajo mati.

Mihec počasi izvleče klobuk popolnoma suh iz neder.

„Pojdi sem, pojdi, Mihec! Bom pogledal, če ti je toča naredila kako luknjo v glavo,“ pravi hlapec in se posmehuje Mihcu. •

Mihca je bilo sram, v tla gleda, praska se za ušesi ter si mane nos in oči.

„Nič naj te ne bo sram, Mihec, da se ti je klobuka zdelo škoda! Kaj se mu boste smejali, ki nič ne veste! Mihec je že mož. Že zdaj kaže, da ne bo vsega sproti snedel kakor čmrlj. Mihec bode znal štediti. Le tako dalje, Mihec, pa se bodeva rada imela! Ker si se tako obnesel, kupim ti kaj lepega za kolače kadar pojdem na semenj!“ Tako so dejali Mihčev oče.

Ponoči pa se je Mihcu vso noč sanjalo, kaj mu bodo oče prinesli za kolače.

Po „Vrtcu“.

13. O nevihti.

Zanesi nam, zanesi, Bog,
otmì nas rev, otmì nadlog!
Grozi sovražnica srdita,
v oblakov šivih plašč zavita;
beseda njena — grom rohneč,
in nje pogled je — blisk goreč.

Besede grom in blisk očesa
nebesa in zemljó pretresa.

Pod plaščem nosi bič prikrit,
oj, bič iz zrn ledenih zvit!

Gorje, če jezna ga zavzdigne,
če z njim po polju plodnem švigne!
Gorje!

Glej! tam na polju setev mlada,
živilo naše, naša nada,
pod težo sklonjeno drevo,
glej, nežni cvet na mladem vrtil,
ognjeni sok na vinski trtil
plahó ozira se v nebo
in vse se vije, vse trepeče,
boji vse šibe se grožeče.

Zanesi nam, zanesi Bog,
otmì nas rev, otmì nadlog!
Oh, saj te kličemo Očeta,
čuj prošnjo siromaka-kmeta,
sprejmì naš jok in vzdih in stok,
ne uniči žuljev pridnih rok!

Ti migni — blisku žar se upihne,
le prst zavzdigni — grom potihne,
le véli — bič se razdrobí,
le žéli — led se raztopí,
in roka, ki je prej grozila,
bo blagoslov na nas rosila.

Zanesi nam, zanesi, Bog,
otmi nas rev, otmi nadlog!

S. Gregorčič.

Uganke.

1. Vidiš me, ko solnce sije,
ni me, ko oblak ga skrije;
kratka, ko poldán zvoní,
dolga sem, ko se mračí.

J. Stritar.

2. Često me pričakujejo in prosijo; a jedva se prikažem, vse beži. Kdo sem?

3. Kdaj dva dni dežuje?

4. Brez rok, brez nog, pa vrata odpira. Kaj je to?

5. Švigam tukaj, svetim tam, gorje pa, ako pridem kam.

6. Lepa sem in krasna; poleti me vidiš, pozimi nikoli, in dasi sem lepa in krasna, me vendar ne moreš prijeti. Kdo sem?

7. Nihče me ne vidi, ali vsakdo me sliši; mojega tovariša pa vsakdo lahko vidi, a nihče ga ne sliši. Kdo sva?

8. Vse pomete okoli hiše in vse zastonj. Kdo je to?

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Visoko glavo nosi prazen klas,
a prazen sod ima močan ti glas.*

2. *Kaj hasni srebró ti, kaj hasni zlato,
če nosiš pokoncu le prazno glavo.*

3. *V resnici, žetev, čas si zlat,
ko trud donáša tolik sad.
Srce naj moje se raduje,
saj zdaj plačilni dan praznuje.*

Fr. Krek.

4. *Bog ne plačuje vsako soboto.
Bog ima polne roke.*

5. *Ako Bog hoče, bodeš iz plevela žel stoteren sad.*

6. *Blagost pride le od zgoraj.*

7. *Kdor božjega daru ne spoštuje,
tega šiba božja kaznjuje.*

8. *Povračaj hudo z dobrim!*

9. *Dobra mati prava sreča so otrok;
jih spoštovati, je zapovedal sam Bog.*

10. *Kar se večkrat s hudim ne zgodi,
to se z dobrim pogostoma stori.*

A. M. Slomšek.

11. *Izlepa se več opravi nego izgrda.*

12. *Lepa beseda najde lepo mesto.*

13. *Človek, dokler ne čuti, ne verjame.*

14. *Janezek se ne preobrne, dokler se v jamo ne
zvrne.*

15. *Iz oblaka blagost pride, dež izide,
iz oblaka, v strah sosesk, udari tresk.*

16. *Dež za solncem mora biti,
za veseljem žalost priti.*

A. M. Slomšek.

17. *Tudi nadloga je od Boga.*

18. *Le ljubimo iz vsega srca Boga,
karkoli imamo, to On nam vse da.*

A. M. Slomšek.

19. *Človek kaže v mladosti,
kar hoče biti v starosti.*

20. *Rano začne žgati, komur je kopriva mati.*

c) V gozdu in pri potoku.

1. Po jagode.

Jagode so zrele že,
hej, sedaj pa le po nje!
Mi fantiči, vé dekleta,
to je pač ponosna četa!
Košek nosi vsakdo v roki,
s koškom stopa v gozd široki —
Jagode so zrele že,
hej, sedaj pa le po nje!

Pač, gozdič, nas rad imaš,
ker nam to in ono daš!
Koj spomladi daš nam ptice,
daš nam ptice in cvetice;
jagod zrelih v senci gošči
daješ nam poleti dosti —
pač, gozdič, nas rad imaš,
ker nam to in ono daš!

Jagode so žlahten sad,
le hitimo v gozd jih brat!
Slabše sami pozobljimo,
lepše s sabo ponesimo.
Oče, mati jih veseli
za darilce bodo vzeli.
Jagode so žlahten sad,
le hitimo vsi jih brat!

2. Jagodov cvet in solnčni žarki.

Jagodov cvet, ki je stal blizu potoka, ugleda v vodi svoj obraz in se ga silno razveseli. Lepo okroglo lice in rumeni čop na čelu se mu zdita kaj krasna. „Kako lepa stvar sem!“ zakliče in se ogleduje od vseh strani ter zadovoljno kima, sam sebi se čudeč.

Kar zapazi na oni strani potoka vilo, ki je poprej ni videl. Vila povzdigne karajoče prst in reče: „Samemu sebi se čuditi, ne vem, je li to lepo?“

Jagodov cvet se prestraši, noge se mu ušibé in v trepetu mu beli listi odleté z glave. Najhitreje kar more, smukne v grmovje; sram ga je.

To vidijo solnčni žarki z neba in se spusté v goščavo. Cvet se ne more nikamor skriti pred njimi. Oni pa mu kličejo: „Prepozno te je sram!“

In temna rdečica oblije poprej blede jagodov cvet; osramočen povesi oči ter pripogne do tal v zeleni plašč zavito glavo.

Nikdar ne bodo jagode pozabile, da so bile gizdav cvet. Vsaka prikriva svoje zagorelo obličje in se še vedno sramuje pred solničnim pogledom.

Po L. Pesjakovi.

3. Strupene jagode.

Janezek najde v gozdu grmič z lepimi črnimi jagodami. „To so lepe črešnje,“ si misli. Utrga jagodo in jo pozoblje. Ker se mu je zdela sladka in dobra, jih pozoblje še več. Pa kmalu čuti, da mu ni dobro. V glavi se mu zavrti, pred očmi mu je nekako temno, da prav ne vidi, in ves je omamljen.

To namreč niso bile črešnje, ampak strupene jagode. Iztežka je domov prilezel. Doma pove odkritosrčno, kje je bil in kaj je storil. Urno mu dadó toliko mlačnega mleka in sirotke piti, da je hudo bljuval; glavo pa mu umivajo z mrzlo vodo. Komaj je ušel smrti; le počasi je ozdravel.

A. M. Slomšek.

4. Breza in hrast.

Breza, breza tankolaska,
kdo lase ti razčesava,
da tak lepo ti stojé?

Ali mati, ali sestra,
ali vila iz goščav?

Niti mati, niti sestra,
niti vila iz goščav,
tihi dežek opoldanji,
lahni veter iz daljav.

Hrast, hrast kodrogrivec,
kdo lase ti goste mrši,
da so kuštravi takó?

Ali mačeha hudobna,
ali sto sovražnikov?

— Niti mačeha hudobna,
niti sto sovražnikov,
mršijo mi jih viharji
sred noči, o polnoči.

O. Župančič.

5. Življenje v gozdu.

Kako prijetno je v gozdu, v tem veličastnem vrtu! Uho ti razveseljuje prijetno šumenje gostih vej in petje krilatih pevcev. Tu priskaklja iz goščave ščinkovec in kriči na ves glas „pink, pink“; tam prileti taščica, bega sem ter tja, kima z glavo in perutmi ter peva „vuit ček ček“; penica ji odgovarja od druge strani „čak, čak luit“; in vmes se glasé še drugi raznoteri glasovi. In kako se vse to lepo ujema, kako prijetno razveseljuje srce! Po bližnji smreki pa razposajena veverica kaže svojo prečudno izurjenost.

Glej, kaj bi bil kmalu pozabil! Nikar se ne srđi, ti ponosni zlatokrilec! Tudi tebe pohvalim; razveseljeval

si me že večkrat s svojim možatim vedenjem. Vselej sem se razveselil, ko sem nad seboj zaslišal tvoj „klof, klof“ in ugledal zgodaj pri delu marljivega gozdarja.

Veste li, kdo je ta gozdar? Dobro, zlatokrili detel je to! Le pogledajte ga, levo gozdarsko obleko ima, rdečo kapico in zeleno, z zlatom pretkano suknjico. Ta se mu kaj lepo podaje. Ima pa tudi postavo za to. Telo je gibčno in krepko ter ima trdne kite, kljun je raven in močen, noge so žilave in kremplji ostri.

Bil je siromak večkrat obrekovan, da kvari drevesa, in vendar ga ni poštenjaka nad njega. Živi samo o škodljivih črvih in bubah; zato ga vsaj ne grajajmo, plačila mu tako nihče ne da.

On je kaj priden in dober gozdar; dostikrat dela brez prenehljaja ves dan ter kljuje in kljuje, kjer čuti, da se je vgnezdil škodljiv mrčes. In kako ie izurjen! Najprej potrka nekolikokrat na deblo in posluša, kako odmeva. Iz tega takoj spozna, kako je notri, ali je drevo zdravo ali bolno. Na črvivo deblo sede in začne po njem kljuvati s težkim svojim kljunom. Prebivalci debela begajo, vsi prestrašeni, dol in gor, da bi našli kak izhod. Detel dela na svojo roko, nima nobenega pomočnika; skrbeti mora torej, ako ima votlina več izhodov, da mu mrčes ne uide. Kaj smešno je gledati, kako leta od luknje do luknje, da vsakega zasači. In gorje mrčesu, ki mu pride pod ostri kljun — po njem je.

6. Spoznavanje Boga.

Kdo je naučil ptičice peti? Kdo jih navadil brzo leteti? Kdo dal je jelenu hitre noge, da tja po planini po bliskovo gre?

Kdo da vetrovom močno piháti? Kdo reče burji silno vihrati? Kdo tiho zimo nam pripeljá? Kdo toplo leto zopet nam da?

Kdo reče vrelcem nežno šumeti? hitrim potokom po bregih dreti? Kdo goni reke, velike vodé, kdo jih izliva v strašno morjé?

Kdo daje solncu svetlo sijáti? Kdo ukaže zvezdam lepo migljati? Kdo je olepšal jasno nebo? Zemljo pogrnil kdo je tako?

Kdo je nebo nad nami okročil? Hišico polžku kdo je naložil? Kdo li naučil pajka je presti, pridno čebelo strdi pa nanesti?

Kdo, dete mlado, te je ustvaril? Kdo ti telo in dušo podaril? Kdo ti da kruha, kdo ti da piti? Kdo ti da zdravja se veseliti?

Vsegamogočni blisk in grom daja, da se nebo in zemlja zamaja: On, ki grom, bliske v rokah ima, On tudi dežka zemlji rad da.

Vse to je ustvaril Bog ljubeznivi, ki vsem vam je oče predobrotljivi; On naše duše k sebi bo vzel, ko bode truplo v grobu pepel.

A. M. Slomšek.

7. Lovčev raj.

Zeleni gozd je lovčev raj,
raj krasen ves je gozd,
frčé tam ptice s kraja v kraj
in hvalijo svoj gozd.

Studeneec iz skalin kipi,
vrvra tja v temni gozd,
po drevju listje, čuj, šumi,
šumi, vrši ves gozd.

Oj ptičji glas, oj šum vodé,
in tvoj šepet, oj gozd!
to dviga lovčevo srce,
da ljubi tebe, gozd!

J. Cimperman.

8. Oba junaka!

„Kakó si spehan, bled in plah!
Kaj ti je, Tonče?“ — „Oče, strah!“ —
„Kje pa si bil, otrok, govóri!“ —
„Tam, veste, v našem bregu gori.

Rdeče jagode sem bral;
kar se prikaže mi žival,
rjava zgoraj, spodaj bela,
pa kakor človek je sedela!“ —

„Ušesa dolga?“ — „Dà, takó.“ —
„Oči debele!“ — „Pa kakó!
Jaz gledam, kar pokima z glávo,
pa skoči.“ — „Nád te?“ — „Ne, v goščavo.“

„Oba junaka! hajd nazaj!“ —
„Jaz pravim, medved bil je, kaj?“
„Da, dolgouhi in rjavi,
ki se mu tudi — zajec pravi.“

J. Stritar.

9. O zviti lisici.

Lovec si je ujel in ukrotil mlado lisico. Pustil jo je, da je prosto hodila po vsem dvorišču. Ni trajalo dolgo, in lovec je zapazil, da njegovi lisičici kaj dobro diši kuretina. Odslej jo pusti le podnevi okoli hoditi, ponoči jo pa priklene na verigo.

Zdaj pa sosedje začno tožiti, da jim nekaj hodi perutnino klat. Kdo drug bi to delal nego lisica? A lovčeva lisica je bila čez noč priklenjena, in pri lovcu nekaj časa ni več zmanjkalo nobene kokoši. Zato so mislili, da hodi kuna ali pa dehor davit kuretino po sosednih dvoriščih. Sosedje so odslej še bolj pazili na predrznega tatu.

Nekoč zapazi bližnji sosed o mesečini lisico, ki se je pritihotapila na njegovo dvorišče. Ko so jo podili, jo je urno pobrisala na lovčevo dvorišče.

Lovec tega neče verjeti; prepričati se mora sam. Neko noč se skrije in pazi na svojo lisičico. Do polnoči je bilo vse v najlepšem redu; a kmalu potem vidi lovec, kako si lisica sname ovratnik z glave ter gre k sosedovim kokošim v vas. Zjutraj pred dnevom pa zopet pride, si natakne ovratnik čez glavo ter leže, kakor da bi bila najnedolžnejša stvar na zemlji.

Čudeč se, opazuje lovec lisičino zvijačo. Takoj ko se zdani, ji nategne ovratnik tako tesno, da ni mogla nikoli več na krvavo delo. Kokoši so imele odslej mir pred to grdo ponočno vlačugo.

Po „Vrtcu“.

10. Lisica in kozel.

Tja v rupo globoko
lisica je pala
in v vodi do grla
v strahéh je brozgála.

Rogat tudi kozel
iz hoste pripiše,
ga žeja trpinči,
vodé si poišče.

Lisica vesela
brž kozla pozdravi:
„Ta voda je zdrava!“
prijazno mu pravi.

„Do grla sem sita,
takó sem jo pila;
poskoči sem k meni,
ti bode tekníla.“

Rad kozel je slúšal
in v rupo je skočil.
Napil se je vode,
da skoro bi počil.

„Kakó pa zdaj bova
prilezla iz jame?“
ubogi kozlíček
lisici povzame.

„Lahkó je pač temu,
se nama ni bati;
poslušaj le mene,
znam dobro skakáti.“

„Na tvoja rogova
bom spretno stopíla,
pa hitro ko ptica
iz jame skočila.

Potem bom pomoči
še tebi iskála,
pastirja bom semkaj
po tebe pošlála.“

Besedam lisičjim
res kozel verjame,
nastavi rogove,
da skoči iz jame.

A njene pomoči
zastonj pričakuje,
nad zvito lisico
zelo se huduje.

Ko ne bi pastirček
bil slišal ga vpiti,
še danes bi kozel
utegnil tam biti.

P. Gros.

11. Lakomni pes.

Pes izmakne kos mesa,
z njim črez vodo se poda,
in ko čréznjo gre, seveda
sebe tudi v njej ugleda.
Kakor on, taiste glave,
iste barve in postave,
kakor on, sestradan ves,
takšen plava v vodi pes.

Ali kar največ velja:
v gobcu nese kos mesa!
„Oj ti bratec v vodi čisti,
kaj, če meni kosec tisti
dal bi, da imel bi dva?“
To si pravi v mislih Muren,
a potem po mesu uren
plane, da enkrat vesel
kosov dveh bi se najel. —
Kaj bi dalje še povedal?
To samo, da željno gledal
Muren je na sred valov,
kjer je izginil kos — njegov!
Ti pa, dragi moj tovariš,
pazi, da se ne prevariš,
kadar ni zadosti to ti,
kar ti daje Bog dobrotni.

A. Funtek.

12. Pozabljeni pevci.

„Kje pa so tisti pozabljeni pevci?“ bodete vprašali.
Le počakajte!

Na občinskem pašniku je velika mlaka; tam napajajo pastirji svojo živinico. Tu, v tej mlaki, ljubi moji, tu so vam pozabljeni pevci. Kolikokrat ste že slišali njihovo petje, a malo ste ga cenili. Čujmo torej veličastne — žabje pesmi!

V žabjem zboru nastane, preden začne svojo pesemco, tišina, da bi se miška ne slišala. Kar povpraša krepak moški glas: „Kaj bi jele, kaj, kaj?“

Nekoliko časa je zopet vse tiho, kakor da bi se žabe posvetovale, kako sladčico bi si izbrale za večerjo. A posvetovanje je kmalu končano; kar se oglasi drug

glas in odgovori za vse: „Grah bi jele, grah bi jele, grah, grah!“ Temu pritrди tudi tretji glas ter pravi prav odločno in trdo: „Grrah, grrah!“

Zopet za trenotek vse molči; a na hip zagrmi enoglasno iz vseh grl: „Le ga, le ga, le ga, le ga!“ In ta „le ga“ se ponavlja z jezičnostjo in trdovratnostjo, da jo moraš občudovati. Naposled ves zbor utihne. Ali le za malo časa. Prvi pevec ponovi vprašanje in dobi znani odgovor, kojemu zopet neutrudno pritrjuje ves zbor. In tako gre dalje brez konca in kraja.

Pa pravite, da to ni nič? Raca na vodi, ali ni to prekrasna pesemca? „Vrtec.“

13. Ribica.

Ribica, ribica, mala stvar,
le ne popadi trnka nikar!
Hitro se v vrat ti zasadi;
bolelo bi te, pritekla bi kri.
Ali ne vidiš dečka tam?
Ribica, urno splavaj drugam!

Zdi se drugače ribici mladi,
gleda samo po tolsti vadi.
Misli, da z vrvco deček ta
ondi na bregu se le igra.
Zdaj priplava, zine močno —
ribica, zdaj te boli hudó.

W. Hey. — A. Funtek.

14. Draga kamena.

Preprost kmetič pride po opravkih v hišo bogatega trgovca. Ni bilo ravno zgodaj, pa gospod je bil šele vstal in se je umival. Prijazno reče trgovec kmetiču:

„Oče, le sedite na ta-le stol in počakajte, da se umijem, potem se kaj pomeniva.“

Kmetič sede in ogleduje prstane, ki jih je bil gospod snel s prstov in položil na mizo. Dva prstana sta mu posebno bodla v oči, ker sta bila jako lepa in sta se zelo lesketala.

Kmetič reče: „Milostivi gospod, ne zamerite, da vas vprašam, koliko veljata ta dva lepa prstana?“ Gospod odgovori: „Saj mi ne bodete verjeli, če vam tudi povem. Oba veljata tisoč kron.“ Kmetič se začudi in pravi: „Hm, lepi denarci! Saj ni toliko zlata, pa toliko veljata!“ Gospod pa odvrne: „Res ni toliko zlata, pa dragi so oni-le kamenci, ki so vdeleni v prstana; to so žlahtni kameni, zato se tako svetijo.“

Kmetič pravi: „No, no, to pa že verjamem; saj sem že včasih slišal, da so taki kameni zelo dragi. Pa, milostivi gospod, povejte mi še, koliko dobička vam pa nesó ti-le žlahtni kameni na leto?“ Gospod se nasmeje in pravi: „E, kakšni ste vendar, ko mislite, da mi morajo kaj dobička donašati! Prstane nataknem na prste, da se z njimi ponašam, kadar grem med ljudi.“

Kmetič pa pristavi: „Tudi jaz imam doma dva kamena, a ta mi prinašata vsako leto čistega dobička tisoč kron, dasi ne veljata oba več nego 50 kron.“ Gospod se začudi in vpraša: „Oho, kako je to mogoče?“

Zdaj se pa kmetič nasmeje in reče: „Prav lahko — moja dva kamena sta mlinska kamena.“

J. Cigler.

15. Malin.

Malin pravi: klip, klip, klop,

deca pravi: top, top, top.

Žito vozi kmet skoz duri,

pek pa dobro peč zakuri!

Malin pravi: klip, klip, klop,
deca pravi: top, top, top!
Malin pravi: klip, klip, klop,
deca pravi: top, top, top!
Moko v vreče zdaj deníte,
kruh, kolače nam pecíte!
Malin pravi: klip, klip, klop,
deca pravi: top, top, top!

A. Funtek.

Uganke.

1. Kdaj kolo v mlinu samo teče?
2. Kdo ob enem laže in resnico govori?
3. Kakor slavček noč in dan prepevam,
pa me vsak črti, če le zazevam. Kdo sem?

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Otrok, ki svoje roditelje ljubi, se veseli, če jim veselje naredi.*
2. *Lepota oslepi. — Lepota svetá je nedolžnost srca.*
3. *Nezgoda je že zdramila marsikoga.*
4. *Škoda modrí.*
5. *Ako se kmet po lovu klati, v kratkem drugim mlati.*
6. *Poslednja lisičja zvijača je, ko se iztegne.*
7. *Lisica se dlake iznebi, ne pa zvijače.*
8. *Lisica na videz spi, da kuro ulovi.*
9. *Ne bodi ponosen na svoje telo in njega čarobno lepoto;
le hip zadostuje, in tvoje telo
te vrže v največjo sramoto.*

A. Pin.

10. Svet gostokrat plačuje z nehvaležnostjo.

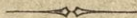
11. Dokler prosi, zlata usta nosi; kadar vrača, hrbet obrača.

12. Ne bodi lakomen!

13. Lakomnost je človeku dostikrat v potrato.

14. Velika riba malo požre.

15. Z veliko gospodo ni dobro črešnje zobati.

IV. Jesen.

a) Polje in pašnik.

1. Jesen.

Jesen je tu, po vrtu v travi
podlesek cvete nevesel;
na jug leteli so žerjavi,
hladan je čas se nam začel.

Slovo že lastovke so vzele,
v grmovju črni kos molči;
sinice so prišle vesele
od mrzle severne strani.

Po njivah se živina pase,
več žitne bilke ni nikjer;
plevel zdaj po strnišču rase,
pastirčki kurijo zvečer.

Jesen rumena, dobra žena!
otroci se te veselé:
rdeča, bela in rumena
na drevju jabolka zoré.

J. Stritar.

2. Zaklad v njivi.

V daljni deželi prideta kmeta k sodniku. Prvi kmet začne rekoč: „Kupil sem od tega soseda njivo. Ko sem jo prekopal, sem našel v njej zaklad. Zaklada ne

morem obdržati z dobro vestjo; kajti kupil sem le zemljo in nimam pravice do zaklada.“ Nato reče njegov sosed: „Tudi meni vest ne pripušča, da bi shranil toliko zlata in srebra. Zaklada nisem zakopal jaž, torej tudi moj ni. Prodal sem sosedu njivo z vsem, kar je bilo v njej. Rzsodite, gospod sodnik, čigav je zaklad.“

Sodnik jima reče: „Slišal sem, da imaš ti sina, ti pa hčer, ki se mislita vzeti. Dajta otrokoma zaklad za jutrnino!“

Poštena moža obljubita, da storita to, in gresta vesela domov.

A. M. Slomšek.

3. Ajda.

(Belokranjska.)

Majdiša: „Ajda zori, čebele brenčé
na pašico sladko dehtečo —
nabrале mi bodo za Bóžič potic,
za svetega Štefana svečo.“

Kazin: „Ej, čakaj, Majdiša, ne boš, ne boš,
moja ajda je meni narasla!
Ta bila bi lepa, da čreda tvoja
po moji se njivi bi pasla!“

Majdiša ubog je, bogat je Kazin,
srce pa ima nevoščljivo —
pa vole vpreže pred val, pa hajd!
kam žene? Naravnost na njivo.

Ej, čakaj, Kazin, ti zavidni bedak,
čebele si hotel potreti:
lahkó je čebelam — zletijo drugam,
a tebi ne bode kaj žeti!

O. Župančič.

4. Nekaj danes, nekaj jutri.

Kmet je imel veliko njivo korenja. Dan na dan ga je hodila njegova hči plet; ali vselej, kadarkoli se je ozrla po prostorni njivi, je vzdihnila ter šla v senco počivat misleč: „Kaj bi se trudila, saj ga tako ne morem vsega opleti, ker ga je toliko!“ Tako je bilo vsak dan.

Njen oče skoro opazi, da ne pleve in kaj ji ne hodi prav. Zato jo sklene ohrabriti, da bi se poprijela dela. Gre na goro, ki se je dvigala blizu njive, in začne z vrha kričati na ves glas: „Nekaj danes, nekaj jutri! Nekaj danes, nekaj jutri!“

Hči sliši glas in razume poziv. Ohrabri se, začne hitro in pridno pleti in opleve v kratkem vso njivo. dasi je bila velika.

„Nekaj danes, nekaj jutri!“ in zvršil bodeš vsako delo, bodi še tako težko in veliko.

J. R o s a.

5. Črno kravo, molzo našo.

Črno kravo, molzo našo,
Gregor žene v log na pašo
star pastir in pogonič,
ne boji se volka nič;
leskovačo je prijel,
čadi zvonec sam pripel.
Zvonec poje prelepo,
Gregor gluh je na uho,
Gregor gluh je na obe,
kar najbolje sam on ve:
kravico za rep drži,
da je kam ne izgubi.

Pride krava do brvice,
do brvice, do vodice;
napoji se ter napase,
tamkaj mlada trava rase.
Pasi se, pasi, kravica,
kjer je mehka travica!
Mleka dosti nam podeli,
dve čebriči, dve keblici,
drobno kašo z njim zabeli!
Mlečna kaša, mati naša,
in otročja sladka paša.

Fr. Levstik.

6. Sirovež.

Kaj ti ravnaš takó sirovo
z živinčetom? To ni lepó!
Hudoben človek je gotovo,
kdor more delati takó.

Kaj meniš li, da bolečine
žival ne čuti kakor ti?
Trpljenje tuje te ne gine,
ne smili se ti, kdor trpi?

Lahko bi z rogom se branila,
kar bi ne bilo ti ljubó;
lahkó vse dvakrat ti vrnila,
pa je predobro kravče to.

Ti ne pomisliš, da ti mleka
in masla daje, te redi;
žival osramoti človeka,
sramuj se, nehvaležnik ti!

J. Stritar.

7. Koliko velja žrebe?

Na pašniku se je pasla kobila. Veselo je skakalo mlado žrebe okoli nje. Kar pride volk in vpraša kobilo, ali bi mu ne hotela prodati žrebeta in koliko ga ceni.

„Rada prodam žrebe,“ reče kobila, „njegova cena je napisana spodaj na kopitu moje desne noge. Ako znaš brati, poglej mi na kopito!“

„Učen sem, brati znam,“ odgovori volk.

Kobila vzdigne nogo. Volk stopi bliže, da bi bral. Ali kobila ga udari s kopitom po glavi, tako da pade mrtev na tla.

Po nemškem.♦

8. Pes in ovca.

Ko so živali še govorile, je rekla ovca gospodarju: „Čudno ravnaš, da ničesar ne daš nam, ki ti dajemo volno, jagnjeta in sir; same si moramo iskati živeža; psu pa, ki ti ni za nič, daješ svoje jedi.“

Gospodar odgovori na to: „Pes vas varuje, da vas ne ukradejo tatje, ne raztrgajo volkovi. Ko bi vas pes ne varoval, bi se zaradi nevarnosti še pasti ne mogle.“

Odslej so privoščile ovce psu boljšo hrano in postrežbo.

Fr. Metelko.

9. Čebela in ovca.

Majhna čebela pribrenči k človeku in ga vpraša: „Človek! ali imaš večjo dobrotnico med živalmi nego nas čebele?“

Človek jo pogleda in odgovori: „Seveda jo imam.“

Čebela zopet vpraša: „Kdo pa ti je večja dobrotnica nego čebela?“

Človek odgovori: „Ovca mi je večja dobrotnica, nego si mi ti in tvoje sestre. Ovca mi daje toplo volno, ti le sladko strd. Volna pa mi je potrebnejša in koristnejša od sladke strdi. Vrhu tega mi ovca radovoljno daje volno, ti, čebela, me pa pikaš. Ali ni ovca imenitnejša od tebe, čebela?“

Čebela molči in odleti.

A. M. Slomšek.

10. Volk in pastirji.

Pastirji so janjčka zaklali, spekli in jedli. Prišel je mimo volk. — Videč jih pri tako dobri južini, je dejal: „No, koliko hrupa in vpitja bi bilo, ko bi jaz to storil!“

Po grškem.

11. Pametna koza.

Koza se je pasla na strmi skali. Volk jo vidi. Rad bi prišel do nje, a ne more, ker je prestrmo. Zato ji reče: „Ljuba kozica, ali se ti ne bode zvirtelo v glavi na taki višini? Kako lahko bi se spotaknila in padla s strmine! Zlezi raje s skale in pridi k meni na ta lepi, zeleni travnik. Tu najdeš mnogo zelišč.“ — „Hvala ti lepa,“ mu odgovori modra koza. „Poznam te; vem, kaj hočeš. Sam sebi bi rad preskrbel dobro kosilo!“

12. Večer.

Solnce zašlo je za góre,
noči umika se dan;
mrak po nižavah prostore
v plašč že zagrinja temán.
Mesec polagoma vzhaja,
zvezda večerna miglja;
žejne cvetice napaja
hladna rosíca z neba.

Zvon je zapel iz zvonika,
snema klobuček pastir;
mesec se više pomika,
pókoj povsod je in mir.
Jagodo, sivko in dimo —
dobro napasle so se —
urno domov poženímo,
one so site, mi ne!

J. Stritar.

Uganke.

1. Nisem kri, nisem voda, pa sem obema v rodu.
2. Belo je, sir ni; zeleno je kakor trava, trava ni; rep ima kakor miš, miš ni; kaj je to?
3. Zakaj snedó bele ovce več krme nego črne?

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Poštenje več velja nego sto oral sveta.*
2. *Krivično blago teknilo ne bo.*
3. *Poštenje je najboljše imenje.*
4. *Kdor drugim jamo koplje, sam v njo pade.*
5. *Pohlep oslepi.*
6. *Lenuhu je vse težko, pridnemu vse lahko.*
7. *Na en mah ne pade hrast.*
8. *Kdor se dela boji, slabó obstoji.*
9. *Krava pri gobcu molze.*
10. *Na dva prijatelja se smeš zanesti:
zaupaj le svojemu umu in vesti. A. Hribar.*
11. *Pamet je boljša nego žamet.*
12. *Vsakemu se svoje najlepše zdi.*
13. *Vsak po svoje. — Vsak ni za vse.*
14. *Koristno več velja nego prijetno.*
15. *Kdor rad da, dvakrat da.*
16. *Vsak ne sme vsega.*
17. *Varuj se tistih maček, ki spredaj ližejo, zadaj pa praskajo.*

b) Vinograd in gozd.

1. Kmet in njegova sina.

Kmet vidi, da se mu bliža smrt. Ker pa svojima sinoma ne more zapustiti bogastva, ju hoče izpodbuditi k pridnosti rekoč: „Ljuba sina! Vse, kar sem vama mogel prigospodariti v svojem življenju, bodeta našla v našem vinogradu.“

Oče umre kmalu potem. Ker sta sina menila, da je v vinogradu zaklad zakopan, sta ga pridno prekopavala. Zaklada sicer nista našla, ali v dobro prekopanem vinogradu in v zrahljani zemlji so jima trte bogato rodile.

Fr. Metelko.

2. Kovač in kopač.

„Nikarte tak, gospod kovač,“
poprosi, mimo gredé, kopač,
„zakaj pa železo tak bijete?
Poglejte siroto, kak zvija se!“
„Kaj boš govoril, prijatelj kopač!
Tegá ne razumeš,“ veli mu kovač.
„Iz železa, ki dobro kovano ni,
dobra motíka se ne naredi.
Tudi ti vinjak rezal ne bo,
jeklo če prav ni udelano!“

A. M. Slomšek.

3. Trnoljica in vinska trta.

O lepi pomladi je cvetla nad vinogradom trnoljica in se v svojem belem cvetju vsa košata grela na solncu. Prevezeta od svoje lepote, gleda v vinograd

in zaničuje vinsko trto rekoč: „Zakaj se pa ti lepše ne oblečeš, visoko hvaljena vinska trta? Ali te ni sram, da tako borna čepiš v vinogradu in preливаš solze? Gotovo ti mrzi, da sem lepše oblečena nego ti, da čebelice veselo šumé po meni in otroci skačejo okrog mene, tebe pa nihče ne pogleda!“

Vinska trta pohlevno molči, pa tiho in čvrsto goji svoj žlahtni sad. Ko jeseni dozori grozdje, pride truma ljudi rumeno grozdje trgat in poje vinski trti hvalo: „Preljuba vinska trta, veselje našega srca!“ Na trnoljico se nihče ne ozre.

„Sosed,“ ji reče zdaj vinska trta, „povej mi, katera zdaj več velja! Tvoja prerana hvala ti ni ostala; tako košato si cvetla, a tvoje jagode so kisle in vse se ogiblje tvojega trnja. Mojega ponižnega cvetja sad sladko grozdje, pa veseli otroke in oživlja možake; vsak pošten človek me ima rad.“

A. M. Slomšek.

4. Sv. Urbana grozdek.

Sv. Urban je zelo rad zobal grozdje. Na svojem vrtu je tudi sam trto zasadil in jo oskrboval. Željno je pričakoval prvega sadu. Kadar je gledal svoj trs, je prosil njemu in vsem vinogradom božjega blagoslova. Tretje leto je Urbanov trs cvetel in nastavil grozdek, ki je imel samo pet jagod. Dasi je bil grozdek majhen, je imel sv. Urban vendar z njim veliko veselje. Hodil ga je vsak dan gledat.

Ko nekega dne zopet gleda svoj grozdek, stopi k njemu star siromak in ga prosi milostinje. Sv. Urban išče po žepih, a ničesar ne najde. Zato ga siromak poprosi rekoč: „Pa mi daj ta-le grozdek!“ „Utrgaj si, če ga želiš,“ reče svetnik. Siromak

utrga grozdek, želi sv. Urbanu in njegovemu trsu božjega blagoslova in odide.

Sv. Urban sede na vrtu na klop in zadremlje. Ko se prebudi, je bil njegov trs tako poln žlahtnega grozdja, da se je s kolom vred podrl na tla. Svetnik je takoj spoznal, da je ta čudež storil Bog, ki je hotel pokazati, kako všeč mu je bila milostinja, ko je dal svoj prvi grozdek potrebnemu siromaku.

Odslej je sv. Urban še bolj čislal grozdje. Po njegovi smrti so mu vinogradniki svoje vinograde izročali v varstvo. Slovenci, ki se radi bavijo z vinarstvom, še zdaj časté tega svetnika kot varuha vinogradov. Med vinogradi stavijo najrajši njemu na čast kapelice.

Narodna legenda, zapisal I. S.

5. Trgatev.

Prišel je čas trgatve, čas pridelka zlate kapljice. Tu stoji vinograd. Težko nosi kolje trto, rumenega grozdja polno. Ljubo solnce, ki jo je spomladi varovalo ozeblina, ki jo je poleti grelo in ji sad zorilo, jo obseva tudi zdaj. Smeje se polna jagoda vinograjski deklici kakor solza čistega veselja na milem materinem licu.

„To si Ti dal, večna dobrotá!“ pravi stari vinogradnik in ginjen pogleda v nebo k darovalcu vsega dobrega. S svetim križem začeni prvo delo, je obrezoval spomladi golo trto; strahoma je molil Boga, naj varuje rast, naj mu da srečno čakati trgatve. Hvaležno začne zopet s svetim križem poslednje delo, ko je Bog uslišal njegovo molitev.

Nima vinogradni Slovenec veselejšega časa in dela nego je trgatev po želji. Vidiš tam deklice, domače in

najete, kako prepevajo in, glasno šaleč se, z vinjaki posezajo od trte do trte, od grozda do grozda. Mladeniči sipljejo napolnjene posode v naramne brente in jih težko nosijo v zidanico ali v leseni hram, postavljen na prijazni rebri sredi vinograda.

Pač škoda bi se zdelo staremu gospodarju, lepe rumene jagode, krasni dar mogočne stvarnice, tlačiti v kadi, ko bi ne vedel, da je sladko vino še čudovitejši in boljši užitek; tako pa z radostjo privija težko stiskalnico in polni velikanske sode. Priletna mati, gospodinja, pride s prekrižanimi rokami in z radostnim očesom, da bi pogledala v zidanico in pod stiskalnico ter povprašala moža, koliko je že nateklo.

Mali poredhež, beloglavi bratec, skače danes, prost in vesel, okoli deklice, starejše sestre, ter ji donša izbrane grozde; zdaj gleda, kako cedi oče sladki mošt in jemlje čveteroogelne tropine iz stiskalnice, zdaj zopet kuri na oglu zidanice in drega s klinom v pepel.

Solnce se pomika niže in niže; poslednji žarki se upirajo v mnogoštevilne, o trgatvi tako živahne vinograde po gorici. Počasi zahaja, kakor da bi se nerado ločilo od veselih, marljivih ljudi.

J. Jurčič.

6. Trgatev.

Po nogradu se sučemo
ter sladko grozdjiče beremo;
pri delu glasno učemo,
hvaležni čast Bogu pojemo.

Oj sladki sad, ti blagi sad,
Bog nam te vedno daj obilo!
Star bodi človek ali mlad,
ti si v skrbah mu tolažilo.

Oj, blagor tebi, srečni kraj,
kjer blaga vinska kaplja rase!
Če kdo je nima, pije naj
vodó, dolgčas za mizo pase.

Uživaj blagi božji dar,
veselemu je Bog prijazen,
samo prevzeti se nikar,
da sod ne bo prehitro prazen.

J. Stritar.

7. Veseli hribček.

En hribček bom kupil,	Že čriček prepeva,
bom trte sadil;	ne more več spat,
prijatle povabil,	v trgatev veleva,
pa sam ga bom pil.	spet pojdemo brat.

Tam gori za hramom	Konjički škrebļajajo,
en trsek stoji;	in vozijo težkó,
je z grozdjem obložen,	ker vince peljájó,
da komaj drži.	ki je močno sladkó.

Prelepo rumeno
ko čisto zlato,
le pijmo pošteno
prežlahтно blago.

A. M. Slomšek.

8. Pripovedka o jablani.

Nekdaj je živela v jutrovih krajih zapuščena, siromašna vdova s tremi še nedoraslimi otroki. Imeli niso drugega premoženja nego na pol podrto leseno hišico, v katero je ob deževju lilo kakor skozi rešeto. Bolehava mati ni mogla oskrbeti potrebnega živeža ne sebi,

ne otročičem; malokdaj pa se je pokazal usmiljen človek, ki je prinesel gladni družinici košček kruha.

Pred samotno hišico je rastla košata jablana, ki je bila verna priča veliki bedi uboge, zapuščene vdove z otroki. Močno jo gane sočuvstvo z nesrečniki. Na spomlad se miločutna jablana vsa preobleče v belo cvetje. Tako nakičena, privabi mnogo drobnih ptičic pevk, ki so otroke kratkočasile in tolažile. O vročem poletju je dobra jablana razgrnila pred hišico hladilno senco, v kateri se je družinica krepčala. Jablana je svoje veje razprostrla tako lepo, da niti eden solnčnih žarkov ni posijal skozi. Na jesen pa je bilo vse polno jabolok. Tedaj je jablana veje skoro do tal upognila, da so otroci laže segali po zrelih jabolkih.

To je vsevidnemu Bogu zelo ugajalo: jablana se mu je s svojim miločutjem zelo prikupila. V podobi prelepega angela stopi k njej rekoč: „Še celo ti, lesena stvar, imaš sočuvstvo do teh ubogih sirot, zato ne bodeš odslej več imela kakor smrt bledega, nedišečega cvetja in sadja, nego cvet ti bodi belordeč in prijetno dehteč, a sad rumenordeč, močno dehteč in trajen.“

Tako se je tudi zgodilo.

J. Volkov.

9. Pri dobri gospodinji.

Korakal vroč poletni dan
utrujen sem po cesti;
kam stopil žejen pit bi v stran?
kje bi dobil kaj jesti?

Kraj steze gospodinja tam
prijazna se me usmili,
povabi me v zeleni hram.
češ, bodi gost moj mihi!

Pod senčnico tam hladno jaz
počival sem na trati;
pa pevcev mi za kratek čas
zdaj dala je pozvati.

In prišli so od vseh strani —
ne prišli — prileteli!
Najlepše pesmi pevci ti
mi peti so začeli.

Ležé na mehkih tleh, vesel
to petje sem poslušal,
med tem pa tudi pil in jel
in južino okušal.

In kaj sem jel in kaj sem pil?
Rumeno sadje sočno!
Kar poln klobuk sem ga dobil
od gospodinje ročno.

Že šlo je solnce za goró,
in jaz sem moral vstati.
„Kaj pa sem dolžen za vse to?“
jo vprašam, „dobra mati!“

A ona zmaja le z glavoj,
češ, nič za to ne vzame:
„Ostani le prijatelj moj
in — ne pozabi name!“

Kdo gospodinja bila je
prijazna ta, bogata?
To jablana vam mila je,
oj, jablana košata.

10. Strupene gobe.

Mati so Katarinko poslali v gozd po gob, ker so jih oče posebno radi jedli.

„Mati,“ reče deklica, ko se vrne, „danes sem nabrala jako lepih gob! Poglejte, kako so lepo rdeče in belo pisane: Našla sem tudi onih grdih, sivih, ki ste jih vi prinesli v sredo, a nisem jih hotela natrgati.“

„O neumno dete!“ odgovoré mati, „to so mušnice, vse strupene, če tudi se tebi zdé prelepe. Kdor bi jih jedel, bi umrl. A one sivke, ki si se jih ogibala, tiste so najboljše, če tudi so se tebi zdele malo lepe.“

A. M. Slomšek.

11. Želod in buča.

Kmetiški človek je ležal v senci pod hrastom; pre-mišljeval je o bučevini, ki je zraven njega rastla ob plotu.

Začel je z glavo zmajevati rekoč: „Ne, ne, to mi ne gre v glavo, da mala bučevina rodi toliko in tako levega sadu, veliki in krepki hrast pa nosi tako drobnega in malovrednega. Ko bi bil jaz ustvaril svet, bi moral hrast imeti same velike, kakor solnce rumene, težke buče. To bi bilo veselje gledati!“

Jedva izreče to, kar pade želod s hrasta in ga udari ravno na nos tako zelo, da se mu kri ulije. „O, joj meni!“ zavpije mož, ves plašen, „zdaj sem jo za svojo modrost dobro dobil po nosu. Ko bi bil ta želod buča, bi mi bil zdaj ves nos razbit.“

A. M. Slomšek.

12. Vole ženem vitoroge.

Vole ženem vitoroge,
vsak po štiri ima noge.
V gobov jarem jih uklenimo
in brez gože naprezimo
v stara kola križevata,
razsušena, trdovrata.
Upregli vole smo užé,
da v gozdič po drv se gre.
Volek vleče v góro,
polza drgne svoro,
prednja prema, zadnja prema,
cvili, vpije, sala nema;
potoglava so kolesa,
pregelj sili iz ojesa!
Res gosposka, dobra kola,
Bog pomozi nam iz dola!
Hej, rusin, od sebe, bov!
Daleč nam je še domov.

Fr. Levstik.

Uganke.

1. V kateri sod ne moreš novega vina vliti?
2. Če nima, je kregan; če ima, je tepen. Kaj je to?
3. Oče da vsem svojim sinovom kapice, sam pa je nima.

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Tam kjer glad mori lenuha,
najde pridnost dosti kruha.*
2. *Pri Bogu je vse za delo na prodaj.*
3. *Pridnemu možu lakota le v hišo gleda, v njo
si ne upa.*

4. *Pridnost je najboljši zaklad.*

5. *Za pridnega za vsakim grmom kos kruha,
pod vsakim kamenom krajcar.*

6. *Otroka ljubi, pa ga ne pogubi!*

7. *Brez muke ni moke.*

8. *Prevzetnost je najhujša pregreha, ponižnost
najpotrebnejša čednost.*

9. *Dokler lipa cvete, ji ne manjka čebel.*

10. *Dokler je sreča s teboj,
imel boš prijateljev roj.*

11. *Bogu posojuje, kdor ubožcu podeljuje.*

12. *Ljubímo iz vsega srca Boga,
karkoli imamo, to vse nam On da.*

13. *Kdor pomaga drugim iz nadlog,
temu rad pomore tudi Bog.*

14. *Če drevje mlad sadiš, pa sadje star dobiš.*

15. *Zunaj lepota, znotraj praznota.
Zunaj lep, znotraj slep.*

16. *Kar Bog stori, vse prav stori.*

17. *Kdor se Boga boji, na trdni skali stoji.*

c) *V tuje kraje.*

1. *Kako je v Norotanu.*

Kadar jelša dozori,
nese gožo in cepi
slokobedri moj župan
česen mlatit v Norotanu.

Norotan je čuden svet:
 smreka ima lipov cvet;
 raste v lozi bukov gozd,
 smokve daje brezov grozd;
 grah je v klasju, bob v latéh,
 riba drsa na smučéh;
 kaže vidra sedem nog,
 maček nosi kozji rog;
 žolna laja v žitni slami,
 kavka pere sode v hrami;
 kura bobna, vrana gode,
 rak muhotež vozi hlode;
 z repom zajčjim je oslič,
 jelen žvižga kakor ptič;
 krava rahta, gos mekeče,
 medved ruče, volk rezgeče;
 v ognju zebe, da je led;
 dan imajo v meh ujet,
 da temó bi z njim podili,
 ker možje so pozabili,
 če kedaj so res umeli,
 kam bi okna v hišo deli.

Fr. Levstik.

2. Lažnivec.

Matijček je potoval z nekim kupcem v daljne kraje: tamkaj se je navadil prav nesramno legati. Ko pride domov, ga vzamejo oče s seboj v bližnje mesto, kjer ni bil še nikoli. Spotoma se pogovarjata o mnogih rečeh, kako je to in ono na svetu. Dojde ju mesar z velikim psom. Matijček pogleda psa in reče očetu: „Videl sem, že ne vem dobro kje, še desetkrat večjega psa nego je ta. Gotovo je bil večji od največjega konja.“

Oče, ki so precej vedeli, da se je sinek debelo zlegal, pravijo na to: „Ta se ti je morebiti zdel malo prevelik; pa vse je mogoče, ker v vsakem kraju se vidi kaj posebnega in čudnega. Tudi tukaj,“ pravijo oče nalašč, „ne daleč odtod, je čudovit most. Če gre črézenj človek, ki se je zlegal tisti dan, si gotovo zlomi nogo na njem. Le naglo hodiva, kmalu bodeva tam!“

Matijček dobro ve, kaj mu je, in se zelo prestraši. Vedno bolj in bolj zaostaja in vpije za očetom: „Oče, kako sem vam že pravil o tistem psu, da je bil tako velik kakor naš konj? To je res malo preveč, pa tako velik je bil vendar kakor vol.“

Oče pa tiho in vedno hitreje koračijo. Matijček vpije zopet za očetom: „Ne hodite vendar tako naglo, govoriva še o tistem psu. Peš ni bil ravno tako velik kakor vol, večji pa je bil nego tele.“

Prišla sta že do mosta in treba je bilo iti črézenj. Oče hočejo naravnost črez, pa Matijček jih prime za roko rekoč: „Ljubi oče! Počakajte še malo, preden pojdeva črez most. Tisti pes ni bil nič večji nego so drugi psi.“

Oče ga potem trdo posvaré in pravijo: „Matijček! legati se ne sme.“

Po nemškem.

3. Ako Bog da.

Juri je vprašal svojega soseda Andreja, ali pojde drugega dne na semenj. „Pojdem,“ odgovori Andrej, „ako Bog da!“

„Tudi jaz pojdem,“ reče Juri, „naj Bog da ali ne.“

Ko se drugega jutra Andrej zdrami, vstane in se napravi na semenj ter pokliče soseda, mimo njegove hiše gredoč: „Juri! čuješ li, pojdiva na semenj!“

„Prijetelj, jaz ne morem,“ mu odgovori sosed, „nocoj mi je konj poginil.“

Po V. Vrčeviču.

4. Konjski žrebelj.

Trgovec hoče jezdit v mesto na semenj. Preden zajezi, opazi, da nima konj žreblja na eni nogi, a reče: „Kaj pa en žrebelj, ali je, ali ga ni!“ ter jezdi v mesto. Kmalu izgubi konj podkev. „Ko bi bila kovačnica blizu, bi dal konja podkovati,“ reče mož; „pa kaj za to, saj po treh podkvah tudi lahko hodi.“

Konj si pa na trdi cesti kópito pokvari in ohromi. Dva tolovaja skočita iz gošče. S hromim konjem jima trgovec ne more uiti. Vzameta mu konja in ves denar.

Trgovec pride peš domov in pravi: „Ne bil bi verjel, da zaradi enega žreblja izgubim konja in denar.“

A. M. Slomšek.

5. Podkev.

Oče gredó s svojim sinom Jurčkom z doma. Med potom rekó oče: „Glej, Jurček, tukaj leži kos podkve na cesti; poberi in spravi ga!“ „Kaj še,“ pravi Jurček, „to pač ni vredno, da bi se človek pripogibal.“

Oče pa podkev tiho poberó in jo vtaknejo v žep. V bližnjem trgu jo prodajo kovaču za štiri vinarje in kupijo za nje črešenj.

Nato gresta dalje. Solnce je zelo pripekalo. Daleč okoli ni bilo hiše, ne drevesa, ne vode. Jurček že skoro omaguje od žeje in jedva dohaja očeta. Zdaj izpusté oče eno črešnjo na tla. Hitro jo pobere Jurček in jo pozoblje. Za nekoliko časa izpusté oče zopet eno črešnjo. Jurče se pripogne ravno tako naglo in jo porbere. Tako dadó oče Jurčku vse črešnje pobrati.

Ko je bil Jurček pozobal zadnjo črešnjo, se obrneio oče in se nasmejejo rekoč: „Glej, Jurček, ko bi se bil pripognil le enkrat po železo, bi se ti ne bilo treba pripogibati tolikokrat po črešnje.“

J. Miklošič.

6. Kako sta mlinar in njegov sin gnala osla na semenj.

Mlinar in njegov sin ženeta v bližnje mesto osla na prodaj.

Med potjo ju sreča kmetič na konju in jima reče: „Pač nista pametna, da vama osel gre prazen in vaju nobeden ne sede nanj.“

Mlinar takoj posadi sina na osla.

Malo po tem srečata voznika, ki pravi: „Ti nerodni mladenič! Ali te ni sram, da ti jezdiš, tvoj stari oče pa morajo hoditi peš?“ Sin skoči raz osla, in oče sedejo nanj.

Komaj sta pa prišla malo dalje po peščeni cesti, kar ju sreča kmetica, ki je nesla poln jerbas sadja na glavi, in reče: „To je neusmiljen oče, ki tako široko sedi na oslu, sin pa mora po pesku brusiti noge.“

Na to vzame mlinar še sina k sebi na osla.

„Oj ubogo živinče! gotovo mora poginiti pod toliko težo,“ zakriči ovčar, ki je ovce pasel ob poti.

Zdaj stopita oba raz osla, in sin reče očetu: „Kaj hočeva zdaj z oslom storiti, da ustreževa ljudem?“ Mlinar odgovori: „Kaj bodeva vprašala druge! Storiga, kakor se nama zdi dobro.“

Po nemškem.

7. Voznik in Pavliha.

Pavliha je potoval preko polja. Na poti sreča voznika, ki je neusmiljeno podil konje po kameniti cesti. Voznik vpraša: „Ali lahko za dne pridem do mesta?“ „Lahko,“ odgovori Pavliha, „če bodeš polagoma vozil.“ „Ta človek je brez uma,“ reče voznik sam sebi ter še bolj požene konje.

Na večer se Pavliha vrne po istem potu nazaj ter najde voznika v veliki težavi. Zaradi hitre vožnje po kameniti cesti se mu je bilo kolo strlo, da se ni mogel z mesta geniti.

„Ali ti nisem velel,“ reče Pavliha smehljaje se, „da polagoma vozi, ako hočeš za svita v mesto priti?“

J. Miklošič.

8. Postiljonska.

Najlepše življenje
ima postiljon,
veselje enako
mi iščeš zastonj:
trara!

Po hribih, dolinah
s konjiči drdram
in zraven si trobim
najlepše, kar znam:
trara!

Ko svet še počiva,
vse tiho še spi,
jaz pesem zatrobim
že jutrnjo si:
trara!

Ponoči pa kaže
mi lunica pot,
zagodem ji v plačo
prelepo brez zmot:
trara!

Če skrije se solnce
in tuli vihar,
zatrobim veselo,
da zanj mi ni mar:
trara!

Tako se brez mira
okoli drevim,
pa reči ne morem,
kam neki hitim:
trara!

Ko pridem v deželo,
kjer potnikov ni,
še enkrat k slovesu
naj rog se glasi:
trara!

J. Parapat.

9. Neredni deček.

Mati so rekli Nežici in Blažku: „Otroka, jutri pojedemo po železnici k babici. A vlak zgodaj odhaja in kdor ne bode o pravem času pripravljen, ta ostane doma.“ — Otroka se veselita, babico videti, ker vesta, da dobita od nje mnogo lepih stvari, ako bodeta pridna.

Blažek je bil nereden deček. Igrače, obleka, knjige, vse je ležalo po kotéh. Kadar je bilo čas iti v šolo, je bilo treba knjige, tablico, kamenček še le iskati. Zato je često tudi pouk zamudil. Učitelj so ga zaradi tega kaznovali. Oče bi ga bili radi pogostoma kam s seboj vzeli, ali za svojo nerednost je moral doma ostati. Nežica je vse to vedela in zato ga je vprašala: „Blažek, imaš li svoje stvari v redu?“ „Dà, dà.“ odgovori deček ter odide spat.

Čas je bilo odpotovati. Mati in Nežica pohitita, Blažek tudi za njima. Mati se ozró ter vidijo, da je gologlav. „Kje imaš kapo?“ povprašajo mati. Blažek je teče iskat ter išče in išče, a preden jo najde, oddrdrata mati in Nežica. Za kazen je Blažek ostal doma.

Miklošič, Začetnica.

10. Ločitev.

Jadra bela so razpeta;
veter vpraša: „Naj začnem?“
„Čakaj, veter, da slovo še
vzamem, preden grem!“

Vzel slovo sem, sedel v barko ;
veter pravi: „Zdaj?“
„„Ej — še brašno sem pozabil.
pridem brž nazaj!““

Stekel k svojcem sem nazaj spet ;
veter pravi: „Kam?“
„„Čakaj, veter, da klobuček
še si poravnám!““

Poravnal sem si klobuček.
veter zapihljaj,
barka plava — oh, da še bi
kak izgovor znal!

O. Župančič.

11. Janko očetu za god.

Preljubi oče!

*Radost, največja radost mi navdaje danes srce, ker
Vi, oče moj dragi, praznujete svoj god. Kaj naj Vam
želim? Ne morem izraziti vsega, kar danes čuti moje srce.
Prositi hočem Boga, da Vas ohrani še mnogo, mnogo let
v najboljšem zdravju in veselju na radost meni in na
radost mojim bratcem in sestricam.*

Vaš hvaležni sin

Janko.

Uganke.

1. Molčé govorim od daleč s teboj; ne slišim, ne vidim, a kar se je videlo in slišalo, razodevam.

2. Karkoli mi rečeš,
opravim zvestó,
pa nimam jezika,
sem gluho, mrtvó.

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Kdor po svetu gre, mnogo zve.*
2. *Kolikor krajev, toliko običajev.*
3. *Kdor laž govori, vso vero izgubi.*
4. *Lažniku še resnice ne verjamemo.*
5. *Brez božje volje se nič ne zgodi.*
6. *Človek obrača, Bog pa obrne.*
7. *Človek namerja, Bog naredi.*
8. *Krpa hišo drži.*
9. *Previdnost nikjer ne škoduje.*
10. *Kdor malega ne cení, velikega vreden ni.*
11. *Kdor ne varuje malega, nima velikega.*
12. *Brez vinarja ni goldinarja.*
13. *Komur vinarja ni mar,
ne bode zlata gospodar.*
14. *Kdor košček kruha zametuje,
drobtinic večkrat mu zmanjkuje.*
15. *Vsem ljudem se ne more ustreči.*
16. *Vsem ljudem še Bog ne naredi prav.*
17. *Stori, kakor pamet te uči,
drugih ne slušaj preveč ljudi.*
18. *Naglica ni nikjer pridna.*
19. *Hiti počasi.*
20. *Kar se rodi, smrti zori.*
21. *Bodi reden.*

*22. Snaga in red
vzdržuje svet,
nered in nemir
je pogube vir.*

L. Pintar.

23. Povsod dobro, doma najbolje.

č) Trg in mesto.

1. Izgubljeni robec.

Ubožni starši so poslali hčer v mesto, da bi ondi prodala nekoliko jajc. Izkupljeni denar je zavezala v robec, ga dejala v jerbas in se vrnila hitro domov. Blizu doma hoče denar prešteti; ali o strah in groza! v jerbasu ne najde niti robca, niti denarjev. Izgubila je oboje na potu. „Kaj porekó uboga mati, ki denarja tako silno potrebujejo! Kako bodo mati nejevoljni in hudi, ko zvedó mojo nesrečo!“ Tako vzdihuje in joka uboga deklica ter se vrne iskat izgubljenega denarja:

Ni še prišla daleč, ko jo sreča gospod na konju ter jo vpraša, zakaj se tako bridko joka. Vzdihovaje mu pove svojo izgubo. Jezdec ji reče: „Glej, našel sem tvoj robec blizu mesta; vzemi ga in se ne jokaj!“ Tako reče gospod in ji pomoli lep, svilnat robec. Deklica pa ne seže po njem, temveč vzdihuje: „O Bog, to ni moj robec; takega jaz nisem imela. Moj robec je bil navaden robec, jedva par novčičev vreden; imela sem pa v njem denar, s katerim bi se doma nekaj dni lahko preživili!“

„Vem,“ reče jezdec, „denar je gotovo ta-le, ki sem ga vzel iz robca in ga dejal v svoj žep.“ To rekši, zavije zlat v svilnati robec ter poda oboje ubožni deklici.

A njo je silil jok; iznova je trdila, da ta robec ni njen in tudi denar ne ter da ne more nič vzeti.

Ko deklica tako toži, potegne jezdec iz žepa oni ubožni robec, ki ga je našel na cesti. Vrže ga deklici in pravi: „Ta bo pa vendar tvoj!“

Ne morem popisati veselja naše deklice, ki ga je čutila, ko je ugledala svoj izgubljeni robec. Denar je bil še v njem zavozlan.

Prav lepo zahvali gospoda in vesela hiti proti domu. A bogati jezdec krene za njo; vsili ji še svilnati robec in zlat rekoč: „To zaslužiš. Če bi mi bila rekla, da je svilnati robec tvoj, bi ti zaradi laži ne bil dal nič. Ker si pa bila poštena, zato ti darujem še svilo in zlat. Ostani vselej poštena in varuj se vsake laži!“

To rekši, je tuji gospod naglo odjezdil.

Fr. Rup.

2. Dva vesta za to.

Popotnik je našel mošnjo denarja. V bližnji vasi jo odda županu, da pozve za lastnika.

„Norec!“ mu reče tovariš, „zakaj nisi ohranil denarja? Kdo je pa vedel, da si ga našel?“

„Ne govóri tako,“ mu odgovori popotnik. „Dva vesta za to: Bog, ki se ga bojim, in vest, ki me sodi.“

3. Tesar.

Pri delu zgodaj je tesar, ne straši dež ga, mraz in veter. Tesaril je sam ruski car, mož slaven, po imenu Peter.

Hlod dolg pred mano tu leži. Jaz tešem ga po pravi meri. Sekiro krepko dlan vihti, da odskakujejo iveri.

Tesarji hiše stavimo, kolibe, hleve. streham odre; kar hočeš, ti napravimo, če tudi nismo glave modre.

Nam sveti Jožef je patron, ki ga v ponižnosti častimo. V nebesih ima on svoj tron, pomoči v sili ga prosimo!

J. Stritar.

4. Kovač in krojač.

Neke sobote popoldne prinese krojač v kovačnico gladilnik, da si ga ondi razbeli. Med pogovorom reče kovaču: „Moj Bog, kako se moreš po ves dan tako neusmiljeno žgati pri ognju, ogljeno soparo požirati, težko železo obračati, od ranega jutra do poznega večera s težkim kladivom nabijati, da ti iskre v lice frčé! Sam Bog me varuj takega dela! Že zdaj me glava boli od tvojega nabijanja!“

„A kako ti, prijatelj,“ odgovori mu kovač, „ki po ves dan čepiš sključen v kotu? Ali ti ne preseda, po ves božji dan držati drobno šivanko v roki ter z njo neprenehoma vbadatai, drobni konec skozi malo ušesce vtikati, oči si napenjati? Res, pravo čudo je, da še nisi slep, da še nimaš grbe na hrbtu in ti še prsti niso odreveneli. Sam Bog me varuj takega nadležnega dela.“

A. M. Slomšek.

5. Kovač.

Poslušam kovača,
ki kladvo obrača,
ko tolče, se krega,
se daleč razlega:
„Bunkati, bunkati,“
noč ino dan.

Pri vroči tam peči,
kjer ogenj žareči
železo raztaja,
kovač tam razsaja:
„Bunkati, bunkati!“
močen ropot.

In meh pa zapiše,
vse iskre pobriše:
kovač pa pritiska,
da križem se bliska:
„Bunkati, bunkati!“
jeklo trdó.

Ko pride nedelja,
kovačeva želja,
zdaj enkrat počije,
veselja kaj užije:
„Bunkati, bunkati!“
kladvo pa v kraj.

A. Pernè.

6. Mizar.

Na tleh bi človek pri jedi sedel,
na tleh bi posteljo svojo imel,
če Bog bi ne bil ustvaril mizarja,
ki dela za kmeta in za cesarja.

Kakó neokreten, okoren je les!
Za v peč je dober, dober za kres;
on vzame ga, reže in gladi in lika,
posamezne dele umetelno stika.

Stol, mizo in klop, kar človek želi,
mizarjeva roka vse naredi;
omaro in posteljo, pisano skrinjo,
ki bo veselila zeló gospodinjo.

Naredil je zibelko tebi mizar.
v kateri si ležal, ubožna stvar;
on mero vzame kdaj ti tudi,
za mirni dom po zemeljskem trudi.

J. Stritar.

7. Poštenost.

„Janezek, kje si?“ so klicali mati. „Pojdi hitro,
prinesi mi od trgovca kave in sladkorja! Tu imaš dve
kroni — pa nič ne izgubi!“

Janezek si dobro zapomni, kaj ima kupiti, in izgine za oglom. Trgovec mu da, kar je zahteval.

Na potu domov se domisli Janezek, da bi preštel, ali mu je trgovec dal dosti nazaj. Kavov in sladkor, zavita v papir, položi na kamen in vrže denar v kapo.

Šteje in šteje in se prepriča, da mu je dal trgovec deset vinarjev preveč. Vstane. spravi kavov in sladkor v žep, pa steče k trgovcu nazaj.

„Gospod trgovec!“ reče, „zmotili ste se; dali ste mi deset vinarjev preveč nazaj.“

Trgovec se začudi. Na mizi prešteje denar. Res, zmotil se je na svojo škodo. Ali obraz se mu zjasni; Janezkova poštenost ga je veselila.

„To ti je v čast,“ reče. „Hvala ti! Starši so te lahko veseli.“

Po L. Benyšku.

8. Najboljše priporočilo.

Trgovec je razglasil, da mu je treba hlapca. Petdeset mladeničev se oglasi za to službo.

Trgovec si izbere hitro enega in odslovi vse druge. „Zakaj si vzel ravno tega?“ ga vpraša prijatelj. „Saj ni imel nikakega priporočila.“

„Motiš se,“ odgovori trgovec, „mnogo ga je priporočalo. Očistil si je noge, preden je stopil v sobo, in zaprl je vrata; torej je čeden in skrben. Odkril se je, preden je stopil v sobo, na moja vprašanja je odgovoril hitro in odločno; torej je bistrega uma in lepega vedenja. Pobral je knjigo, ki sem jo bil položil nalašč na tla; vsi drugi so jo brcali stran ali so se spotikali nad njo. Mirno je čakal, ni se rinil naprej, — to je dobro znamenje, da se bo vedel dostojno. Videl sem

tudi, da je bila njegova suknja lepo okrtačena, da je imel roke umite in lice čisto.

Ali niso to priporočila? Več mi je vredno, kar zvem o človeku, ko sem ga gledal deset minut, nego vse, kar stoji v priporočilnih pismih.“

Po Schindlerju.

9. Kaznovani nehvaležnež.

Gospod je naročil pri črevljarju škornje. Ko mu črevljarjev učenec prinese obuvalo, mu podari gospod dvajset vinarjev. To mu je podelil iz dobre volje. Učenec je v gospodarjevi službi in ne gre mu kaj zahtevati od naročevalca.

Učenec pa je bil razvajen; po strani pogleda dar, obrne gospodu hrbet, zažvižga in gre, ne da bi se zahvalil.

Gospoda je speklo, zato pokliče učenca rekoč: „Počakaj malo! Kaj sem ti že dal? Menda sem se zmotil.“

Učenec se obrne, se zareži in misli, da bo dobil vsaj krono.

Gospod pa vzame mirno dvajset vinarjev iz njegove roke, jih vtakne v žep in reče: „Res, zmotil sem se. Takemu nehvaležnežu ne dam nič. Le pojdi!“

Po Wichnerju.

10. Kadar pridejo vojaki.

Boben bobna: bam, brbam!

Zdaj vojaki gremo k vam!

Konj po cesti peketa,
voz ropoče in drdra.

Tromba poje: tarará!

„Mesto vaše smo izbrali,
da bi tukaj nočevali:

mi pešaki
s telečaki;
konjeniki
in topniki;
vozataji
in stražaji;
zemljerovi,
konjekovi;
streleci mladi,
golobradi;
ropotači
in piskači!“
Spredaj silni častniki,
vojevode, vlastelini
konje gladke jahajo,
z golo sabljo mahajo.
Sablja v solncu se leskeče,
konjič prha in rezgeče.
Boben bobna: bam, brbam!
„Dobrih postelj dajte nam!“
Tromba poje: tarará!
„Vina, kruha in mesa,
sena, slame in zobí
treba nam se tudi zdi.“
Boben bobna: bam, brbam!
„Jutri pojdemo drugam!
Cesar plača tu in tam.“

Fr. Levstik.

11. Mladi vojaki.

· Mi smo vojaki, korenjaki,
kakó nas gledajo ljudje!
Pa pravijo: „To so junaki,
ki se nikogar ne bojé.“

Velike delamo korake,
pred nami boben ropota;
papirnate so naše čake
in puške naše iz lesa.

Ko mi vihtimo bridke meče,
ni smrti, ne krvavih ran;
če teče kri, iz nosa teče;
kakó je lep vojaški stan!

Ko bomo pa kedaj dorasli,
železo bo, kar zdaj je les;
ko bodo drugi krave pasli,
vojaki bomo mi zares!

J. Stritar.

12. Kam in kje.

„Kam drži na desno cesta, kam drži na levo pot?
Mož, povejte mi po izkušnji, kje se laže ognem zmot!“

„Pot, ki vidiš jo na pravo, te prinese v mesta
kras; ki drži na levo steza, te pripelje v prosto vas.
Če nameriš jo na mesto, kras zidovja najdeš hiš; če se
pa na vas obrneš, tam nasprotno vse dobiš.“

„Kam tedaj naj se obrnem, naj li v mesto se po-
dam, ali naj na vas jo mahnem, srečo boljšo kje imam?“

„Vidiš, to ti je vse eno, kakor se pač vedel boš,
lahko v mestu, lahko v vasi si, če hočeš, srečen mož.“

M. Kračmanov Valjavec.

Uganka.

Kateri ljudje ne delajo nič drugega, nego pobijajo in
moré, pa se jim vendar nič žalega ne zgodi?

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Boljši je vinar pravičen nego zlat krivičen.*

2. *Resnico govori, pošten vedno bodi,
in ljubil te vsak bo in hvalil povsodi.*

A. Pin.

3. *Ne kradi, in če najdeš kaj,
lastniku hitro daj nazaj!*

4. *Kdor se pridnega dela izuči,
lahko si slamo v seno izpremeni.*

A. M. Slomšek.

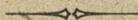
5. *Svoje veselje vsak ima stan,
tudi s težavami vsak je obdan.*

6. *En krivičen krajcar deset pravičnih sne.*

7. *Sreča je v vsakem stanu doma,
pa le zvestoba nam jo poda.*

A. M. Slomšek.

8. *Sreča človeka le sreča, ujeti se ne da.*

V. Zima.

a) V domači sobi.

1. Pesem nagajivka.

Zima, zima bela
vrh goré sedela,
vrh goré sedela,
pa tako je pela,
pa tako je pela,
da bo Mirka vzela,
da bo Mirka vzela,
ker on nič ne dela,
ker on nič ne dela,
ker on nič se ne uči —
čakaj, čakaj, Mirko ti!

O. Župančič.

2. Ljubi sveti Miklavž.

„Atek, kdaj pa bo sv. Miklavž?“ je vprašal Božidarček, in oko se mu je zaiskrilo, ko se je spomnil prejšnjih let. Koliko mu je doslej vsako leto prinesel ta radodarni svetnik!

In skoro vedno kaj novega, najraiši pa to, kar je slučajno najbolj potreboval. Da, najrajši je imel Božidarček med vsemi svetniki sv. Miklavža in vsak večer je molil ter mu naročal, česar si je najbolj želel.

„Miklavžev večer bo prav danes teden,“ mu pojasnijo atek. „Le pridno moli, morda se te spomni tudi letos!“

„Atek, ali bi ne bilo prav, da mu napišem pisemce ter ga poprosim, kaj bi imel rad? Lepo bom pisal, saj veste, da znam!“

„Dobro, piši mu in potem oddaj pismo meni, da ga ponesem na pošto!“ pristavijo atek.

Božidarček naglo pogoltne zadnji kosček jabolka, vrže pecelj v peč in pripravi papir, ki so mu ga ponudili atek, ter napiše to le:

Ljubi sveti Miklavž!

Že vem, koliko je petdeset in petdeset. Sto. Tudi že vem, koliko je Bogov. Eden. In kdaj se piše velika črka in naredi pika. Kmalu bodem znal tudi šteti do milijon in do petsto. Zdaj pa te prosim, prinesi mi mapo za pisanke, dva svinčnika in nožek, puško, pero, pa dosti jabolk in orehov, pa tudi železnico. Drugega nič, da ne porečeš, da hočem preveč. Zdaj pa z Bogom!

Božidarček.

Atek so pregledali list, se nasmehnili, pogladili Božidarčka po rumenolasi glavici ter rekli: „Dobro si pisal. Ne dvomim, da dobiš, česar želiš.“

Jos. Kostanjevec.

3. Sv. Miklavž.

Vesel je naš otroški rod,
saj jutri je Miklavžev god,
nocoj pa nam darila trosi,
od hiše jih do hiše nosi:
fantičem sablje, bobne, puške,
dekličem smokve, med in hruške,

fantičem tudi še konjiče,
vojake, tope in voziče,
a deklice, té hočejo
bolj punce, ki se jočejo.
Miklavž pač deco rad ima,
da toliko stvari nam da!
Pa ta le, kdor je priden bil,
nocoj dobode kaj daril,
a oni, ki nič prida ni,
skelečo šibo le dobi.
Zatorej pridni vsi bodimo,
da šibe hude ne dobimo,
fantiči mi in vé, dekleta,
spoštujmo mater in očeta!
Tedaj, če kdo nastavi kaj,
Miklavž gotovo mu skrivaj
ponoči bode mu prinesel,
daril na krožnik mu natresel.

A. Funtek.

4. Bóžič odpisuje Najdihojci.

Najdihojca, listek tvoj
sam priletel v dvor je moj!
Črke niso prelepé,
krivousto se držé;
iztežka sem iz njih razbral,
kakšen dar bi tebi dal.
V roki imam zdaj pero,
odgovarjam z niim takó:
Kaj se nisi bolj učil?
Vsega z vrhom bi dobil:
konja iz meda, nožek zlat,
krivo sabljo, pečen grad.

Ker premalo si mi znal,
 pa zato sem ti poslal
 pisan ništrc, ki je tak,
 da ga nima izlepa vsak:
 v sredi votel se mi zdi,
 in ob kraju ga nič ni.
 Bodi priden, uči se,
 po pečéh ne smuči se,
 da ti kaj za pirhe dam,
 ki jih dvesto voz imam,
 dvesto voz in petdeset,
 kadar vuzem pride spet,
 svetli vuzem, velik dan,
 ki praznuješ ga, kristjan.

Fr. Levstik.

5. Jaslice.

Pri Hladnikovih so napravljali jaslice v kotu gori pod podobo nebeške Kraljice, kjer je tudi med letom ob sobotah in pred Marijinimi prazniki brlela lučca. Navadno so pribili oče, pozneje tudi najstarejši sin Ivan v tisti kot štiri žreblje, da so držali trioglato desko. Otroci so nanegli lepega, kakor baržun gladkega in živozelenega mahu.

Ivan je na to zložil mah v hribček, ki mu je v znožju stal hlevce. V ozadju pa je utrdil betlehemsko mesto. Po hribcu je razstavil pastirce, ovce, janjčke, koze, pse, palme, oljike, skale, plotove. Spodaj ob robu so se pomikali vedno bliže — Ivan jih je prestavljal sam — sv. Trije kralji, prvi na konju, drugi na velblodu, tretji na slonu. Med njimi je bil eden zamorec. V hlevu sta pa grela božje Dete volek in osliček s svojo sapo.

Goli rob deske so potem še pognili z lepo tančico, skozi katero je vsakdo lahko razložil rdečo ruto matere Hladnikove.

Ob stranéh štiri in pred hlevcem šest barvanih svečic na pisanih svečnikih stoji pripravljenih, da zaplamené na vse tri svete božične večere. Gori pred Marijino podobo v viseči svetilnici se pa utrinja rdeča lučca noč in dan, dokler ne razdró jaslic. Na mizi je bil pri Hladnikovih vsako leto božičnik ali poprtnik, pa tudi skoro v vsaki drugi hiši naše vasi so ga imeli.

Ivo Trošt.

6. Božični večer.

Božični večer je. Snežna odeja krije tihi dol in hribe na okrog. Smrekove veje se pripogibajo pod belim bremenom; zdaj pa zdaj katera šine nagloma kvišku, ko je z nje zdrsnil južni sneg. Tih mrak nastane po dolini.

Družine so zbrane po hišah, pripravljajo se na sveto opravilo. Oče, mati in otroci se prekrižajo, in oče vzamejo kropilo v roko, starejši otrok pa posodo z blagoslovljeno vodo, drug otrok dobi lonec z žerjavico, na kateri se žge in kadi velikonočna oljika, lavorovo listje in mačice. Najmlajši ima ključe v roki.

In tako gređó od poslopja do poslopja, od shrambe do shrambe, v klet in žitnico in hlev. In kamor pridejo, povsod vzamejo oče-svečenik otroku ključ iz roke, odpró hram, pokadé ga in pokropé po vseh prostorih in kotih, potem zapró in izročé ključ otroku.

Potem, ko se vrnejo v družinsko sobo, kakó praznično, kakó častitljivo stoji tam v kotu velika javorova miza, z belim prtom pognjena! In na mizi

leži „poprtnik“, božični kruh, in oče vzamejo nož, razrežejo poprtnik ter ga delijo družini.

In po večerji gredo v cerkev k ponočni službi božji. Takó nikoli ne vabijo zvonovi, takó nikoli ne pojejo orgle, takó ljubo nikoli ne doni pesem kakor na božični večer, ko se poje:

Pastirci vstaníte,
pogledat hitíte.

Po J. Stritarju.

7. Bóžič.

Bóžič, najsvetejši v leti
starim ti in mladim dan!
praznik, ki ga doživeti
vsak želi si kristijan.

Sem, pobožni, prihitíte,
čudež velik se godi;
poklekníte in molíte,
dete v jaslicah leži.

Angelci pojó v višavi:
Čast Bogu, človeštvu mir!
Da Zveličarja pozdravi,
kralj prišel je in pastir.

Jožef in Marija mati
dete gledata ljubó;
volek in oslič uhati
vánje dihata gorkó.

J. Stritar.

8. Tepežnica.

Šip, šap,
zdaj je tepežni dan. . . .

Reši se, reši,
pa me uteši!

Šip, šap —
daj mi denarca kaj,
Bog ti daj sveti raj!
Šip, šap!

A. M. Rostov.

9. Listek o novem letu.

Preljubi starši!

Danes, prvi dan novega leta, mi veleva srce, da Vas posebno zahvalim za vse dobrote, ki ste mi jih izkazali. Nikoli Vam jih ne morem poplačati.

Obetam Vam pa, da hočem biti vedno priden in pobožen ter Vam vse leto delati veselje. Bodite srečni in veseli, kakor je veselo tudi moje srce, kadarkoli Vas gledam. Bog naj Vas ohrani še mnogo let sebi v srečo, meni v radost in veselje.

Hvaležni Vaš sin

Branko.

10. Aj, na okna

Aj, na okna, tja na okna
dihnila je zima,
rože je na njih pustila,
ki jih mnogo ima.

„Rože, rožice studene,
le cvetíte dalje,
kmalu z burjo vam napravim
trde, bele halje! . . .“

Ivo pa se smeje rožam,
okno vam odpira,
rože mrzle, halje bele
z dihom ust razdira.

„Ko spet dahne vetrič mlačni,
ve se zasolžite,
pa cveticam lepšim v oknu
prostor naredite!“

Smeje se skoz okno Ivo,
v divjo burjo gleda,
zima mrzla pa razsaja,
od togote bleda.

Andrej Rapè.

11. Taščica.

O hudi zimi prileti taščica na okno kmetiške hiše, kakor da bi hotela v gorko izbo. Kmetič odpre okno, in taščica smukne v izbo. Tu pobira drobtinice, ki padajo z mize. Otroci imajo taščico zelo radi.

Zima mine, in pride vesela pomlad. Kmetič odpre okno, in taščica zleti v bližnji gozdek. Tu si naredi gnezdece in veselo prepeva.

Zopet se vrne zima. Z njo se vrne tudi taščica k dobremu kmetu, in glej! ne pride sama, privede s seboj tudi tovarišico. Kmetičeva družina je ljubkih živalc zelo vesela. Ptičici sta prav domači in otroci rekó: „Ptičici nas gledata, kakor da bi nam hoteli kaj povedati.“ Oče odgovoré: Ko bi mogli govoriti, bi vam rekli: „Prijazno zaupanje zbuja zaupanje, ljubezen zbuja ljubezen.“

Ivan T.

12. Predice.

Za kolovrat sedemo,
zavrtimo, predemo,
nit gre gladka izpod palca,
veselila bode tkalca.

Tu lepó se grejemo,
šalimo in smejemo;
zunaj oster veter brije,
snežna rjuha zemljo krije.

Pravljice si pravimo,
zdaj uganke stávimo;
oče pa sedé pri peči,
nečejo nobene reči.

Zdaj kolesa ustávite,
spat lepó se spravite!
Lahko noč! pa sladko spite,
jutri zgodaj spet vstaníte!

J. Stritar.

13. Gospodar in njegov hlapec.

Gospodar je imel jako prevzetnega in izbirčnega hlapca. Nobena jed mu ni bila po volji. Zlasti boba ni mogel videti. Kadarkoli je prišla skleda boba na mizo, vselej je žlico obrnil ter rekel: „Ako se bob žlice prime, ga bodem jedel, ako pa ne, ga ne bodem jedel!“

Minilo je nekaj let. Hlapec ni več služil; imel je svojo kmetijo. A ni ravno dobro gospodaril. Bil je premalo štedljiv, zato si v boljših letih ni ničesar prihranil. Slabe letine pridejo ter ga tako pritisnejo, da je šel k svojemu nekdanjemu gospodarju boba prosit. Ta mu reče, naj gre z njim v žitnico. Ondi vzame velnico, jo obrne in reče: „Ako se bob velnice prime, ti ga dam, ako pa ne, ti ga ne dam.“

Hlapec se spomni svoje nekdanje prevzetnosti ter prosi gospodarja odpuščenja. A on, ki je bil mož dobrega srca, je odpustil hlapcu in mu nasul boba.

Fr. Praprotnik.

14. Modra miška.

Miška prileze iz luknjice in ugleda nastavljeno past. „Oho,“ je dejala, „vidiš jo past! Zviti ljudje nastavijo dve deščici, na zgornjo naložé kamenja, v sredi med deščici nataknejo kosček slanine, da bi miška okusila slanino, sprožila past in se ujela. Pa miši smo modrejše od ljudi. Dobro poznamo take zvijače. Ne bodete me ujeli ne!“

„Pa povohati,“ je dejala miška, „povohati pa dobro slanino vendar smem; nosek še ne more sprožiti pasti. Slanino pa kaj rada voham.“

Miška smukne v past in prav na lahko povoha slanino. Past je prav rahlo nastavljena, in ko se miška slanine dotakne, lop! — past zagrmi, in miška — mrtva leži.

A. M. Slomšek.

15. Moj psiček.

Kakó rad svojega psička imam!
Na svetu takega ne poznam;
tovariš zvest mi je vedno na strani,
on kratkočasi me, čuva in brani.

Kakó prijazne oči ima,
pa umen je, le govoriti ne zna;
pokoncu stoji in kruha prosi,
zapira duri, košarico nosi.

Vse urno stori, kar mu velim,
če kamen zaženem, teče za njim;
ko mu jo držim, čez palico skoči,
pod posteljo mojo čuje ponoči.

Jaz njega, on mene rad ima,
zato se v vsem po meni ravna;
prav kakor jaz, on maček na sveti
in potepuhov ne more trpeti.

J. Stritar.

Uganke.

1. Kdo se poti o najhujšem mrazu?
2. Vsaka hiša ga ima, Bog pa ga nima. Kdo je to?
 3. Karkoli mi rečeš,
opravim zvestó,
pa nimam jezika,
sem gluho, mrtvó.

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Česar se Janezek ne uči, tega Janez ne bo znal.*

2. *Kdor uboga rad in moli,
Bog ne zabi ga nikoli.*

3. *Kdor ne moli, gre navzdoli.*

A. Sežunov.

4. *Zadovoljnost ima kmalu zadosti.*

5. *Zadovoljnost je največja sreča na svetu.*

6. *Velik siromak je ta, ki moliti, slušati in delati ne zna.*

7. *Pridne roke skrbé za stare zobe.*

8. *Spoštuj očeta in mater!*

9. *Bog vsakemu srečo da, ki starše v čisljih ima.*

10. *Bodite usmiljeni! Ne pozabite ptičkov pozimi!*

11. *Poštena je predica,
in stara je pravica,
da tisto dekle kaj velja,
ki krilo svoje preje ima.*

A. M. Slomšek.

12. *Kdor pred nevarnostjo ne beži, se lahko v njej pogubi.*

13. *Rad se prevzame, komur se dobro godi.*

14. *Prevzetnost in napuh ne vesta, kako se služi kruh.*

15. *Bog kaznjuje vsako prevzetnost o svojem času.*

16. *Prevzetnost se sama kaznjuje.*

b) Na kmetiji.

1. Sneg.

*Juhé, juhé, juhé,
sneg prvi pada že!
Na polje, trato, vrt in log
potresa listje ljubi Bog,
da zdaj, ko mraz grozi skeleč,
ne zeblo bi rastlin prevèč.
Čuj, prvi sneg, le vse skrbno
pokrij z odejo nam gorkó.*

A. Funtek.

2. Zima.

*Prikásljala je starka zima,
naguban, suh ima obraz;
ko z brado kljukasto pokima,
sneg z néba prileti in mraz.*

*Po vrtu se sinica klati,
premalo hrane da ji gozd;
zdaj ímaš, zajec ti uhati,
svoj štiridesetdanski post!*

*Mož starček se pri peči greje
in kima truden, da zaspi;
da bo dovolj za platno preje,
kolovrat urno suče hči.*

*Po gladkem ledu se otroci
drevé, ne vejo, kaj je mraz;
nagajajo si s kepo v roci —
kakó vesel je zimski čas!*

J. Stritar.

3. Na ledu.

*Sneg pokriva vse po redu: Pasti res na skorji trdi
polje, hrib in gaj; ni prijetno baš,
mi pa drsamo po ledu, a nikar se mi ne srdi,
da je kaj. Videk naš!*

*Doli, gori kakor veter, Prvič ne in zadnjič tudi
Videk, Blaž, Andrej, menda nisi sel;
Jože, Tonče, z Minko Peter — nič na tleh se nam ne mudi,
vsi, juhej! saj si cel! . . .*

*Ako že nesreča hoče, Huj, kako v ušesa reže,
da se kdo zvali, toda nam je všeč!
sram ga bodi, kdor se joče Kogar zebe, pa naj leže
in kriči! spat za peč!*

*Doli, gori kakor veter,
Videk, Blaž, Andrej,
Jože, Tonče, z Minko Peter —
vsi, juhej!*

A. Funtek.

4. Konj.

Menda je ni živali, pri kateri bi se telesna lepota in umne zmožnosti tako lepo strinjale kakor pri konju. Kakor iz jekla je vsa njegova postava. Tanek in skočen je ves kakor lahkonoaga srna na planini. Ponosno ziblje glavo na dolgem vratu, ki ga zaljša lahkokodrasta griva. Čelo je visoko in ploščato: veliko, živo oko igra v prečudnem lesku; ušesa mu ponosno migajo pokoncu. Široke, lepo obokane prsi in močna pleča kažejo prečudno moč in ognjen pogum. Noge so visoke in tanke, ali pri vsem tem močne in skočne; s kopitom bije zemljo, da podkev iskre kuje ob trdem kremenu. Hrbet je raven in lepo zalit, obokani križ proti dolgemu, žimnatemu repu otekkel. Gladko kožo pokriva gosta, kratka in svetla dlaka.

Po barvi dlake se imenujejo konji: belec, sivec, plavec, kostanjevec, rjavec, lisec, serec i. t. d.

Konj pa ni samo lepo zrasla, temveč tudi jako razumna žival. Ako je šel le enkrat po potu, ve ga za zmeraj. Svojega gospodarja dobro pozna in precej ve, če je kdo drug sedel nanj, ali če je na vozu kdo drug vzel vojke v roko. Da bi se bolj prepričal, se ozira rad nazaj po ljudeh. Še črez več let spozna svojega prejšnjega gospodarja, teče k njemu in od veselja rezgeta. Za gospodarjem ali hlapcem gre kakor pes; kadar je ohomotan, gre sam k vozu in se postavi na svoje mesto.

Konja lahko marsikaj naučiš, ako ga izlepa nago-varjaš in sploh lepo ravnaš z njim; ako pa vpiješ nad njim ali ga celo tepeš, bode tvoj trud zastonj; le zbegal ga bodeš.

Konj nam zelo koristi. Na hrbtu nosi jezdeca, nam vlačí voz, sani, plug; kmetu pomaga na polju, vojaku v boju, lovcu na lovu.

Konjsko meso je užitno, ali ljudje ga ne cenijo; kožo, kosti in kopita pa rabijo za marsikaj. Iz žime delajo se loki za gosli, sita in še marsikaj drugega.

Po Fr. Erjavcu.

5. Vrabec in konj.

Vrabec:

*Konjiček, v jaslíh zob imaš
in izlahka tudi meni daš.*

*Trepečem v slami od zimé,
držim se lačen v tri gubé.*

Konj:

*Zobí je tukaj dosti res;
né boj se mi, le kljuni vmes!*

*Zobála sta lepó ta dva,
nasitila se vkup oba.*

*Rodi se leto pregorkó,
mušíc in muh je vse živó.*

*Zdaj vrabec hitro jih lovi,
da konj ubadov ne trpi.*

Fr. Levstik.

6. Kravica prodana.

Zdrava, sivka, srečno hodi, milo me tako ne glej!
Pridna kakor tukaj bodi, kjer živela boš poslej.
Pridna kravica si bila, mirno v hlevu stala si,
malo klaje si dobila, mleka dosti dala si.

Modra bila si na paši, ne uhajala drugam,
telčka si o Mali maši vsako leto dala nam.
Enkrat še poglej prijazno, preden te odtod ženó!
O, kako bo v hlevu prazno, ko zdaj tebe več ne bo!

J. Stritar.

7. *Domače živali.*

Psiček laje: hov, hov, hov!
jutri pojdem spet na lov,
na gorice po srnice
in po zajce, po lisice,
po volkove in volčiče,
vo medvede, medvediče.

Puške bodo pokale,
zvéri v gozdu jokale.
Psiček laje: hov, hov, hov!
jutri pojdem spet na lov.

Mačka mjavka: mrmrmjav!
miška vredna sedem krav!
Miška teče: tek, tek, tek!
jaz pa gonim: pek, pek, pek!
Miška zlomi si nogó,
jaz jo primem, — v usta z njo!-

Dve za zajtrk, dve v kosilo,
tri za večerjo — ni obilo.
Mačka mjavka: mrmrmjav!
miška vredna sedem krav!

Koza vpije: mekeke!
vse gorice zelené;
kje sta kozel in kozíca,
da ne pride volk, volčica,

volk, volčica „dudeldu“,
ki živita brez domú?
Volk za grmom, sivi tat,
plane kozi, skok! za vrat.
Koza vpije: mekeke!
volk me stisnil je v zobé.

Krava v sencu ruče: mov!
jaz bi rada šla domov.
Čaka mene tele v hlevi,
a predolgo je do drevi.
Volek modro govori:
Telec naj še potrpi,
da pastirček „ruriró“
v rog zatrobi nam glasno.
Krava v sencu ruče: mov!
jaz bi rada šla domov!

Konjič vriska: ihaha!
dobro biti je doma:
séna dosti, ovsu dosti,
nič ne vemo, kdo se posti;
ali kadar popotujem,
popotujem in cestujem,
kola vozim, sedlo nosim,
lačen hodim, slame prosim.
Konjič vriska: ihaha!
dobro biti je doma.

Fr. Levstik.

8. Žena in kokoš.

Žena je imela kokoš, ki ji je znesla vsak dan jajce.
„Ko bi jo obilneje redila,“ si misli žena, „bi
dobila od nje na dan po dvoje, morebiti po troje jajc.“
Zato jo začne prav obilno pitati. Kokoš pa neha nesti.

Fr. Metelko.

9. Kokodin.

Imeniten je bil res Kokodin; videlo se je vsaj, da se je sam sebi zdel silno imeniten. Noben petelin v okolici ni tako visoko pokoncu nosil žarečega grebena, noben se ni ponašal s tako dolgimi, tako ostrimi ostrogami kakor Kokodin, strah vsem sosednim petelinom. Kako mogočno sta mu visela dolga podbradka! Tako ponosno ne nosi nobena gospa koralnih uhanov.

S svojim ostrim, srditim pogledom je imel v strahu vse dvorišče. Enkrat zakokotati in z glavo zmajati je bilo dovolj — in vse mu je bilo pokorno. Gorje pa porednemu petelinčku, ako se je Kokodin usrdil nad njim! Kar ježno je ob tla jel brusiti zakrivljena svoja perutna peresa, bridkim sabljam podobna.

Domači maček, Kara Mustafa, kojega ni mogel nič kaj trpeti, mu ni hodil rad pred obličje. Tudi sam hišni čuvaj Perun se ga je ogibal, kjer je le mogel. Še celo gospodarju ni šel s poti, kadar sta se srečala; skoro vselej se je moral ogniti gospodar. Vedel se je Kokodin oblastno, kakor da je njegovo vse lepo domovje. Tako moško ni stopal, tako visoko ni privzdigoval noge niti sam gospodar po dvorišču!

Prvi se je zjutraj Kokodinov glas mogočno razlegal po vasi. On je dajal znamenje; za njim so se oglašali drugi po vrsti, vsak po svoji moči. Po pravici je torej bil Kokodin znan po vsej vasi.

J. Stritar.

10. Leni dekli.

Pridna gospodinja je klicala zjutraj svoji dekli na delo, ko je petelin zapel. Dekli se jezita nad petelinom in ga zadavita, da bi mogli delj časa spat. Ali stara

gospodinja je spala le maló; odslej ni vedela, obkorej je, in je klicala dekli še bolj zgodaj, dà, že o polnoči.
Po nemškem.

11. Sraka in pav.

Sraka, da bi bila zala,
pavovih peres nabrala:
„To bo pa lepó!“ in z vsemi
našopiri se, našémi.

Zdaj pa k pavu v vas! Seveda
v mlaki se gredoč ogleda.
Pavu vsa izpremenjena
reče: „Naj bom tvoja žena!“

Pav se razsrdi: „Ti spaka,
moja žena? Ti si sraka!“
Perje svoje ji pobere,
vmes še njeno ji izdere.

J. Stritar.

12. Volčja prisega.

Kmet je zasačil predrznega gladuha volka v svojem hlevu, ravno ko mu je davil najlepša jagnjeta. Zaloputne vrata, in požeruh je bil ujet.

Že vzdigne gospodar debelo batino, da bi udaril tata po črepinji, kar se oglasi predrzna mrha ter začne milo prositi rekoč: „Oj ljubi, zlati moj, usmili se me in izpusti me! Saj veš, da me je privedel v tvoj hlev le glad, ki tudi tebi dobro ne de. Obljubim ti, da me ne bode nikoli več blizu tvojega hleva. Dà, slovesno ti prisegam, da hočem živeti v bodoče le o ribjem mesu. Vse druge živali naj imajo odslej mir pred menoj! Izpusti me, izpusti, dobri mož!“

Kmetu je bila všeč volkova obljava. Prizanese mu.

Volk je bil prost in jo je hotel pobrisati naravnost proti gošči.

Ko pa teče črez dvorišče, ugleda mlade pujske valjajoče se po gnojnici. Kakor bi trenil, popade prase.

„Hudobnež!“ kriči kmet, ves razjarjen, za njim, „ali toliko velja tvoja prisega?“

„Ne zameri mi, kmet! Tvoji pujski so se mi zdeli kakor ribe, ker so plavali po luži,“ odgovori porogljivo volk ter jo pobriše s tolstim prasetom v žrelu v gozd.

A. Kosi.

13. Siromak.

Kaj, deček, gledaš me debelo?
star sem in ne posebno lep;
zgubáno čelo, lice velo
imam in že na pol sem slep.

Ljudje imajo dom in njive,
vrtove, travnike in les;
o poti moji so koprive,
cvetica tudi ktera vmes.

Po svetu sem se vedno ubijal,
pod tujo streho truden spal;
pozimi sem se v plašč zavijal,
ki mi ga mož je usmiljen dal.

Tu vidiš, deček, siromaka,
ki je bridkosti mnogo užil;
tam gori me plačilo čaka,
tam bom se večno veselil.

J. Stritar.

Uganke.

1. Poznaš li, deček moj, moža,
ki v roki palico ima?
Drži jo trdno noč in dan,
a nič se ne postavlja v bran,
ko divjih paglavcev se broj
v srditi z njim nabira boj?
Ubožec velik mož je ta,
ki tepsti, tekati ne zna,
ki, smrtnobled v obrazu,
živi samo o mrazu,
pretakajoč bridké solzé,
ko se vsi drugi veselé,
ko že poljubov svojih žar
pošilja zemlji nebni car.
Nu, imenuj moža mi zdaj,
doklér, doklér — ne pojde v kraj.

Luiza Pesjakova.

2. Nisem živo,
a v sebi življenje imam;
okusil krepko
jedilo si moje že sam. Kaj je to?

3. En klobuk, pa dve glavi; en rep, pa dve roki;
štiri nosnice, dve škornjici; šest nog, po štirih gre. Kaj
je to?

4. Kdo se joče, kadar solnce sije?

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Bog oblači, Bog prevedri.*

2. *Pravo veselje je toliko vredno kakor pravo
zdravje.*

3. *Kakor drugim posojamo, tako oni nam povračajo.*

4. *Kakršna setev, takšna žetev.*

5. *Pohlep oslepi.*

6. *Petelin je gizdalin.*

7. *Kdor male nadloge ne potrpi,
si često še večjo težavo naloži.*

A. M. Slomšek.

8. *Lenuha dan straši.*

9. *Ne prileže se vsaka roža za klobukom.*

10. *Gizdavost si sama jamo koplje.*

11. *Volk dlako izpremeni, a nravi nikdar ne.*

12. *Stara navada železna srajca.*

c) V prirodi.

1. Pozimi iz šole.

Vse belo! Dol je bel in breg;
pod nogo škriplje trdi sneg.
Uboge ptičice zmrzujejo,
nožice gole privzdigujejo.
Zaspano, kakor da je v šoli,
z neba mi gleda solnce doli.
Kam je gorkoto svojo delo?
Samó bi zdaj se rado grelo.
Zato že skoraj pojde spat
za morje v svoj kristalni grad. —

Od mraza škriplje vse in poka;
mraz tudi vama je, otroka,
iz šole zdaj domov gredé.
Le urno dvigajta peté!
Še mnogo vama bode teči,
da se doma pri gorki peči
ogreje zmrzli ves životček,
kaj gorkega dobi želodček.
Oh, poln težav je in bridkosti
že sam začetek učenosti!

J. Stritar.

2. Pozimi v gozdu.

„Hu, hu, kako je mraz, kar nič neče odnehati in neče!“ tako se hudujejo stari Strletov ded, gredoč v hosto po panjev, da si ogrejejo z njimi mrzlo sobo. Za njimi vlečeta sani mlada vnuka Tonček in Francek, ki jedva dohajata starega deda.

Ko pridejo na zaželeno mesto, si ogledata otroka gozd v zimski obleki. Ves drugačen je nego poleti. Visoke smreke in vitke jelke otožno molé svoje veje do tal, kakor da hočejo poljubiti beli snežec. Tam ječi stari gaber, ves sklonjen in zvit; na vejah se mu je nabralo mnogo snega, ki mu je skrivil hrbtišče, tako da ni več podoben drevesu. Žalostno se drži ponosni in ošabni hrast, ki se toli rad baba, češ, da njega ne zmore nihče. Hej, ta sneg in zimski mraz sta mu jo dala! In lipa, pohlevna, mehka lipa? Tožno in boječe se vam stiska tja med brestovje ter se sramežljivo ozira na oholo hrastje, ki stoji okoli nje ter se smeje njeni šibkosti.

Ded ukrešejo gobo, in kmalu gori žareč ogenj; Tonček in Francek mu pridno prikladata suho vejevje. Oj, kako prijetno se sedi pri ognju tam v tihem gozdu!

In čuj! tudi brez petja ni popolnoma pozimi v gozdu. Visoko po bukvi se glasi drobna siničica. „Cicifuj, cicifuj,“ gostoli tja v tihi gozd, da našima otrokoma kar zveni po ušesih. Pisani ščinkovec priklada s svojim resnim „ščink, ščink“. A tam-le v onem grmu skrit oteplje potuhnjeni stržek s svojim repkom, skakljaje od vejice do vejice, ter v enomer klepeče: „stržek, stržek, stržek!“

Tudi brinjevka in strnad se oglašata in pomagata s svojim glasom, da petje v gozdu pozimi ne utihne popolnoma.

Prav vesela in zadovoljna sta se vrnila otroka z dedkom domov.

Po Zupčevu.

3. Ptice pozimi.

Vrana vpije: kra, kra, kra!
mrzla zima je prišla;
slaba zdaj za me bo ta,
večkrat bodem strádala!

Vravec poje: živ, živ, živ,
toliko da sem še živ;
moj želodček prazen je,
ves od mraza tresem se!

Dé sinica: fuj, ci, fuj!
deček ljubi, čuj me, čuj!
Daj mi kako zrnce,
vrnem ti na pomlad vse!

Brglez, zeba, kos, strnad,
so pri nas, jih tare glad,
in še druge ptičice
nikdar nas ne zapusté.

Smili torej se jih zdaj,
živeža jim malo daj!
In spomladi s petjem te
ptičice razveselé.

Zdravko.

4. Krivokljun.

Krivokljuni se lahko spoznajo po svojih navzkriž zraslih kljunih.

Pravljica nam pravi o krivokljunih to le: Ko je Sin božji na križu trpel neznosne bolečine, je priletela plaha ptičica. Žalostno je čivkala in obletovala sveti križ. S šibkim svojim kljunom je pulila iz lesa žreblje, ki so tako neusmiljeno ranili presvete roke in noge. Toda zaman je bil njen trud. Kljun je bil prešibek in ptičica preslaba, da bi potegnila močne žreblje iz lesa. Drobni kljunček je začel krvaveti in naposled se je skrivil, da sta mu konca stala navzkriž.

Žalostna je ptičica povesila glavo, a križa ni zapustila. Zdaj prijezdi vojak na visokem konju in predere z dolgo sulico sveto stran, da se je kri polila po Zveličarjevih prsih. Na to se zaleti drobna ptičica z zadnjimi močmi h krvaveči rani. Hotela je s svojimi drobnimi prsi zabraniti, da bi ne tekla kri iz svete strani našega Odrešenika. In prsi so se namočile s krvjo Sina božjega.

V spomin, da se je usmilila Zveličarja, ima ptičica navzkriž zrasel kljun in krvavordeče prsi. Ime ji je krivokljun.

Po J. M.

5. Vran in lisica.

Črni vran, imel si dober dan,
kos mesa ukradel si, oj vran!
„Mirno rad bi ga pojedel;
z njim na hrast visok bom sedel.“

Vidi ga lisica, mimo gredé,
goste sline se ji pocedé,
pod drevesom se ustavi,
te besede vranu pravi:

„Lepšega pod solncem ptiča ni
kakor si, kraljevi orel, ti,
perje ti ko demant sije,
pav naj se pred tabo skrije!

Če takó lepó še peti znaš,
kakor perje lepo ti imaš,
pa prisežem pri tej priči,
da si prvi ti med ptiči.“

Kar se petja tiče, to pa vem,
da se z vsakim drugim meriti smem,
mislil vran si, s kljunom zine,
južina mu iz kljuna šine.

Norček, ves pobit, povesi nos,
ko po vejah smukne mastni kos,
a lisica pod drevesom
smeje se, masti se z mesom.

Simon Jenko.

6. Stržek in orel.

Ptiči so hoteli imeti kralja in so sklenili, naj jim
bo tisti kralj, ki zleti najvišje. Vsi ptiči se vzdignejo.

Tudi stržek ni hotel zaostati. Ali revče je dobro vedelo, da se v letanju ne more meriti z drugimi. Zato smukne pod letečega štrka ter se mu skrije med perje. Štrk tega še zapazil ni. Ptiči lete više in više; sčasoma pa opeša drug za drugim. Na zadnje se zibljeta samo še orel in štrk po zraku. Sedaj začne tudi štrk pešati. Kar mu zleti stržek izpod perja in se drzne meriti z orlom. In glej! orel omaga, stržek pa zleti visoko nad njega.

Stržek hoče biti kralj. Toda ptiči so zvedeli o njegovih prevarih ter so ga hoteli ubiti. Zato se zmuzne revček v mišjo luknjo. V sramoto so mu vzdeli ptiči ime kraljiček, kakor imenujejo stržka pri nas sem ter tja ljudje.

Fr. Erjavec.

7. Lipa.

Lipa zelenela je
tam v dišečem gaju,
s cvetjem me posipala.
dejal sem, da sem v rajju.

Veje raztezavala
k nebu je visoko,
meni pa je do srca
segala globoko.

Ptičice je miljena
v senčico vabila;
kadar ležal sem pod njo,
me je ohladila.

Zdaj pa mi je revica
skoro ovenela;
cvetje, listje ljubljeno
zima ji je vzela.

Spavaj, draga lipica!
Večno ne boš spala;
Nova pomlad zelena
novi cvet bo gnala.

Zopet bodo ptičice,
ptičice presladke,
pesemce prepevale,
pesemce pregladke.

Miroslav Vilhar.

8. Ošabnežu.

Stoji ošaben hrast na gori,
na nébo z vrhom se opira,
sosede svoje zaničuje,
s posmehom nánjé se ozira.

Drvar s sekiro gre na góro
in tam pod hrastom se ustavi;
sekira smrtno pesem poje,
na tla telebi hrast gizdavi.

O ti, ki zaničuješ brata,
ker več prejel si od gospoda,
ozrì se! Stopa ti na péto
nemila hrastova usoda.

Fr. Cegnar.

9. Zakaj je jelka vedno zelena.

Okoli betlehemskega hleva, v katerem se je rodil Zveličar, je rastle razno drevje.

Nekega dne je bilo božje Dete zaspano. Mati ga je uspavala. Vse je bilo tiho okoli hleva. Ptičice so umolk-nile, ovčice so legle na tla, nobena ni blejala, še angelei nad hlevom niso ganili svojih perutnic, da bi ne motili spanja Odrešenikovega. Božje Dete zaspi, in Mati ga pokrije s svojim pajčolanom.

Kar zašumi po drevju, veter zatuli po njem. „O, usmilité se,“ prosi Mati božja, „usmilité se spečega Deteta, ne motite njegovega spanja; blagoslovilo vas bode za to.“ Ali drevesa se ne zmenijo za njene besede: z vrhovi majajo in z vejami bijejo ob veje. Le eno drevo je ostalo mirno. Jelka je razprostrla svoje veje nad hlev, da šum drugega drevja ni motil spanja Gospodovega.

Hvaležna se ozre Mati božja na jelko in reče:
„Vedno zelenje te bode krasilo odslej poletu in pozimi, veter bode samo šepetal po tvojih vejah, vonj tvojih vej bode zdravil bolne prsi, in popotnik bode iskal hladu v tvoji senci.“

Po Burckhartu.

10. Da mi biti je drevo.

Da mi biti je drevo,
bil spomladi rad bi breza —
drugo drevje še goló.
nánjo sveti Juri pleza.

Da mi biti je drevo,
bil poleti rad bi lipa —
v njeni senci je hladnó,
cvet na potnika se usipa.

Da mi biti je drevo,
bil pozimi rad bi smreka —
drugo drevje že goló,
topla greje njo obleka.

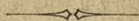
O. Župančič.

Uganki.

1. Striček most dela brez sekire in brez noža.
2. Čist in jasen kakor kristal, a ni drag; od matere rojen, a sam jo rodi.

Pregovori, reki in pametnice.

1. *Brez potu ni medu.*
2. *Kadar konja lové, mu ovsá molé.*
3. *Krivično blago teknílo ne bo.*

VI. Domovina.

1. Bajka o siroti in škrateljčkih.

Živela je deklica, borno živela
brez ateja, mamice;
ničesar ubožica ni imela —
ne bilke, ne slamice.

In o zlatem je jutru sirotica vstala,
napótila v daljni se svet,
da ateja, mamico bi poiskála,
napótila v daljni se svet.

A znala ni steze, a znala ni pota
in v gozd je zašla temán,
in glasno je jókala mlada sirota,
ko zbežal je beli dan.

In ko je ležala tam v vzdihljajih glasnih,
prišli so k njej škrateljčki,
in dali zlata so in biserov jasnih
ji dobri prijateljčki.

In peli so z njo in pri njej so ostali
vso dolgo, čarobno noč
in k dobrim ljudem so ji pot pokazáli,
ko zjutraj odšli so proč.

2. Divji mož.

Divji mož, kosmati mož
tri doline je ogradil:
„To bo vrt moj, nanj si rož
in sočivja bom nasadil.“

Pluga nima, ne brané,
kar z rokami prst rahlja si —
kar storile so roke,
to z nogami potepta si.

Divji mož, kosmati mož
hišico si je sezidal:
„Tukaj mirno živel boš;
kdo ti ne bi zdaj zavidal!“

V izbico vesel je šel,
ali ko se v njej zravnal je,
v strop z glavo se je zadel,
in ves dvorec mu razpal je.

Šel na jezero je pit,
a na brado je pozabil:
mož povodni, v kotlu skrit,
za kodéljo ga je zgrabil.

„Joj,“ zajavka divji mož,
„za nezgodo gre nezgoda!“
a vodnar: „E, kaj se boš!
Ni nezgoda, le neroda!“

3. O Indiji Koromandiji.

In vsaka stezica povede te v Rim,
pa če še tako je izgubljena,
tja v Indijo, tja v Koromandijo
pa roka ne kaže nobena.

Tam v Indiji, tam v Koromandiji
bonbončki visijo raz veje,
in izpod grmiča se vsakega
medena potičica smeje.

Mordà pa orehovo rajši imaš?
rozinovo? — Hočeš peruti?
In Vile zvečer te uspavajo,
in ptičice zjutraj pojó ti.

Tja v Indijo, tja v Koromandijo
pa dedek naš lani odšel je:
„Otroci, le pridno ubogajte!
Ko vrnem se — to bo veselje!“

In čakali smo ga in čakali,
a zdaj ga več nihče ne čaka;
gotovo tam cvička dolenjskega je,
gotovo je mnogo tobaka!

O. Župančič.

4. Zlatorog.

Vi vsi poznate Rojenice,
dobrotne bele žene, ki s pogorja
prihajajo v človeške kočé včasí
in srečo vánje nosijo in mir.

Njih lica malokdo zagleda,
nikar pa še, da videl bi njih vrt,
kjer bivajo v zelenju večno mladem.
Kozá planinskih snežnobeli trop
skrbnó tam zemljo váruje čarobno,
in kozel vodi z zlatimi rogmi jih.
Če pa približa kdo se, urno koze
nanj kamenje valé, in žarni bliski
iz rog vodniku švigajo, da plašno
obrne mož se ter beži s planine.
Ubiti Zlatoroga ni baš lahko:
začaran je, a če ga vendar raniš,
tedaj požene iz krvi njegove
triglavska roža, čárobno zelišče.
Te rože kozel ranjeni najé se,
in hitro zdrav je, kakor bil poprej je.
Zato uspelo pač ne bo nikomur,
da Zlatoroga bi zadel na smrt.
Se ve, če vendar se komú posreči,
po tem premalo baš ne bo plačila.
Rog kozlov namreč doli v Bogatinu
odpre duplino, kjer ležé zakladi
tako obilni, da če pride pónje
voz sedemsto, ni moči jih odpeljati.

Baumbach — Funtek.

5. Kralj Matjaž.

V narodnih pripovedkah živi kralj Matjaž še danes. Otroci govore, kadar se igrajo:

„Križ, kraž,
kralj Matjaž,
daj mi groš,
bom si kupil nož,
luknjo vrtal — poč!“

Preprosto ljudstvo si misli, da kralj Matjaž spi v gori, ki je najvišja na zemlji, a njen vrh je počen. V votlini spi vsa vojska Matjaževa. Iz votline drži pot, ki je zavarovana z durmi. Nihče ne more iz votline, a noter gre lahko vsak, kdor najde duri.

V votlini stoji miza iz slonove kosti. Za mizo sedi kralj Matjaž in spi. Njegovi brki so že zrasli skozi mizo in se ovijajo okoli miznih nog. Kadar bodo ovite vse štiri noge, tedaj se prebudi kralj Matjaž. Poslal bode na svet svoje poslance, palčke in kraljičke. Ko se poslanci vrnejo, bode začel buditi svoje vojake, in ko bode vsa vojska na nogah, pride ono leto, ko bode Velika noč na dan svetega Jurija. Tedaj se bode začela strahovita vojna. Kralj Matjaž bode izgubil vse vojake, samo sedem mu jih bode ostalo. Teh sedem bode gnal pod lipo; tu se bodo odpočili, potem pa z njim premagali ves svet.

Narodna. — M. Herič.

6. Rudolf Habsburški in berač.

Nekega dne ogovori berač Rudolfa Habsburškega:

„Brate Rudolf, daruj revežu majhen dar!“

„Od kdaj sva pa brata?“ ga vpraša Rudolf.

„Kaj!“ odgovori berač, „ali nismo vsi bratje po Adamu?“

„Prav praviš,“ odgovori Rudolf, „nisem ravno mislil na to!“

S temi besedami seže v žep ter stisne beraču vinar v roko.

„Samo vinar! To je pa vendar za takega kralja premalo!“ reče berač.

„Kaj?“ odgovori Rudolf, „premalo? Prijatelj, če ti da vsak brat po Adamu toliko kakor jaz, bodeš najbogatejši v celi deželi.“

Po nemškem Fr. Hubad.

7. Grof Rudolf Habsburški in duhovnik.

Nekega dne je jezdil grof Rudolf Habsburški s svojimi služabniki na lov. V gozdu zasliši zvonček, ki je naznanjal, da nese duhovnik umirajočemu zadnjo popotnico. Pobožno se Rudolf prikloni, ko gre duhovnik mimo njega.

Dušni pastir pa je moral črez globok potok. Ali povodenj je bila podrla most; drugače ni bilo mogoče črez potok, nego da ga prebrede. Duhovnik postavi zato sveto Rešnje Telo na tla, da bi si sezul črevlje in prebredel vodo.

Ko Rudolf to opazi, skoči s konja in posadi duhovnika nanj, da bi ne zakeshel k bolniku.

Drugi dan je pripeljal duhovnik konja v grad in zahvalil Rudolfa za izkazano dobroto. A ta mu je rekel: „Nisem vreden, da bi zasedel konja, ki je nosil mojega Zveličarja. Podarim ga cerkvi, naj ji polajšuje težavna opravila.“

Po nemškem Fr. Hubad.

8. Mladi Vukasovič.

Cesarica Marija Terezija je prišla nekoč v kadetnico, kjer se mladeniči vzgajajo za vojaško službo. Ko si je v zavodu ogledala vse naprave, je vprašala poveljnika: „Kateri izmed mojih ljubih gojencev je najpridnejši?“

„Vaše Veličanstvo,“ odgovori poveljnik, „pridni so vsi in vredni visoke milosti: ali najpridnejši gojenec in najboljši borilec je vendar le Dalmatinec Vukasovič.“

„To me veseli, mladi Dalmatinec!“ reče cesarica; „rada bi videla, kako se znaš boriti.“

Mladenič, ki je doslej stal plašen pred cesarico, se junaško postavi; oči se mu zabliskajo in ponosno iščejo nasprotnika. Srčno prime za borilni meč in zmaga najspretnejše borilce. Ves vesel stopi zopet v vrsto svojih tovarišev. Cesarica ga lepo pohvali ter mu podari dvanajst zlatov rekoč: „Privošči si kaj po trdi boritvi.“

Teden preteče, in cesarica se zopet pripelje v kadetnico. Poveljnik pokliče Vukasoviča, in cesarica ga vpraša: „Povej mi odkritosrčno, v kaj si obrnil moje darilo?“

„Poslal sem ga ubogemu očetu,“ odgovori mladenič s tresočim glasom.

„Kdo je pa tvoj oče?“

„Moj oče so bili častnik in so služili Vašemu Veličanstvu; zdaj pa živijo brez pokojnine prav siromaško v Dalmaciji. Ker nisem vedel cesarskega daru bolje obrniti, sem ga poslal preljubemu očetu.“

„Ti si blag mladenič! Primi pero in piši:

Preljubi oče!

To pisemce, ki Vam ga pišem, mi napoveduje cesarica sama. Moje vedenje, moja pridnost in sosebno moja ljubezen do Vas me je cesarici toli prikupila, da bodete dobivali odslej po dve sto goldinarjev letne pokojnine; meni pa je zopet podarila štiri in dvajset zlatov.“

S solznimi očmi je mladenič zahvalil cesarico ter ji obljubil, da bode s pridnostjo povrnil prejete dobrote.

In Vukasovič je bil mož beseda. Kot častnik je v krvavih bitkah kaj hrabro branil čast in slavo naše domovine.

9. Deklica s pletenicami.

Blizu Dunaja je živela starka s svojo hčerko. Siromašno se je živila s pletenjem košev in pletenic. Hčerka jih je nosila na prodaj. A zima je bila huda: matere se je lotila bolezen. Kar si je prihranila, sta porabili za zdravnika in za zdravila. Pridna hčerka se je trudila na vso moč, da si prisluži denarja za se in za mater.

Nekega jutra zgodaj si oprti pletenic, kar jih je imela gotovih, da jih ponese v mesto na prodaj. Med potjo je računila, koliko bi lahko izkúpila in kaj bi nakúpila za denar.

A pot je bila dolga. Trudna sede hčerka pod tanko smreko, da si počije.

Kar pride po poti gospa. Ko vidi žalostno deklico, sede k njej in jo vpraša ljubeznivo, kam gre, kako se ji godi. Dekle ji potoži svojo revščino. Tako živo in odkritosrčno je govorila, da se zaleskeče gospé solza usmiljenja v očeh. Malo pomisli in reče: „Dobro, da sva se sešli danes. Meni je treba mnogo pletenic v gospodinjstvu. Če ti je prav, jih kupim od tebe, da ti jih ne bo treba nositi v mesto.“ Deklici je bilo prav. Gospa stopi na pot, pomigne strežaju, ki je čakal tam blizu, in mu izroči pletenice; potem pa seže v žep in plača deklici blago, za vsako pletenico zlat.

Zavzeta zre deklica na toliko bogastvo; še zahvaliti se ne more takoj. Ko povzdigne oči, gospe ni bilo več; odtegnila se je zahvali.

Še je strmela deklica na denar v svoji roki, kar pridejo župnik po poti. Vesela jim pripoveduje, kolika sreča jo je došla. „Kakor nebeška kraljica je bila gospa pred menoj! Tako bogato me je obdarila, pa še zahvaliti se ji nisem mogla. Da bi le vedela, kdo je,“ je

tožila reva. Župnik ji pa odgovoré: „Res je gospa blaga kakor nebeška Kraljica. Angelsko srce ji bije v prsih. Ona je — cesarica avstrijska, Elizabeta!“

Ludov. Elem.

10. Iz mladih let cesarja Franca Jožefa I.

Nekega dne je bil mladi nadvojvoda Franc Jožef v Laksenburgu, cesarskem gradu ne daleč od Dunaja. Vesel je tekal po tratah, vozil voziček, nakladal nanj seno in se radoval, kakor se radujejo otroci. Večkrat pa je pogledoval z milim očesom vojaka, ki je stražil ob vratih.

Kmalu se pripeljeta cesar in cesarica obiskat svojega vnuka. Vesel jima teče Francelj naproti. Pa hitro potegne svojega deda za suknjo ter pravi: „Daj mi kaj za vojaka: revež je!“ Cesar se nasmeje in mu da bankovec. Maliček teče k vojaku in mu ponuja denar. Ali vojak prezentuje s puško, denarja pa ne vzame, ker je to straži prepovedano. Dolgo ponuja deček: „Vzemi, vzemi!“

Ker pa se vojak ne gane, steče žalosten k dedu ter mu potoži, da vojak neče denarja. „Vojak na straži ne sme vzeti denarja. Deni mu denar v torbo za patrone, ki mu visi na hrbtu!“ Vesel steče deček zopet k vojaku. Ali o joj, torba visi previsoko, ne more do nje. Cesar Franc vzdigne zato svojega vnuka, cesarica Karolina pa odpre vajakovo torbo, da položi Francelj bankovec v njo. Vesel ploska z rokami ter pravi: „Sedaj pa ta mož ni več revež!“

Radosten ga objame cesar; drugi dan pa pošlje prašat k polku, pri katerem je služil obdarovani vojak, kak človek je to. Od polkovnika zve, da je eden najboljših mož in da podpira od svoje male plače še svojo revno mater.

Sinovska ljubezen do matere gane cesarja v srce. Hitro pošlje vsoto denarja, katere je bilo treba za odkup moža. Oprosti ga s tem vojaštva, obdaruje ga še bogato ter ga pošlje materi na dom.

Tako je pomagala dobrosrčnost mlādega nadvojvode dobremu sinu od vojakov. Stara mati in njen sin sta še dolgo živila srečna in vesela; zakaj cesarjeva milost jima je ostala naklonjena, in lastna pridnost je pomnožila sinu premoženje, da je umrl kot pošten in bogat kmet.

Fr. Hubad.

11. Pes je rešil vojaku življenje.

Z gora je pritekkel v taborišče dolgodlak, ovčarski pes. Na repu je imel privezan list papirja. Na listu pa je bilo zapisano: „Na sedlu ležim. Pridite pome!“ Kmalu se je oglasilo 10 vojakov, ki so bili prostovoljno pripravljene iti pogledat.

Ko so se zvečer vrnili, so prinesli ranjenca ki je pripovedoval to - le: „Poslali so nas gledat, kje se nahajajo sovražniki. Ko sem dospel s svojim oddelkom na vrh nekega hriba, je razletela pred nami granata. Padel sem in se cnesvestil. Ko sem se zbudil, nikogar ni bilo pri meni. Slišal sem oddaleč grmenje topov. Glava me je bolela, krog in krog je bilo vse krvavo. Dvigniti se nisem mogel. Upal sem, da pride kdosibodi. A nikogar ni bilo blizu.

Proti večeru zašumi nekaj v grmovju in kmalu potem se prikaže pes. Ves sestradan je bil in je lizal kri na tleh. Jaz sem mu dal zadnjo skorjico kruha, ki jo je do zadnje drobtinice pojedel. Zdaj mi pride na misel, da bi me morebiti ta pes mogel rešiti iz mojega hudega položaja. Hitro napišem listek in mu ga privežem na rep ter ga zapodim upajoč, da pride listek kakemu

človeku v roke, ki bi mi prišel na pomoč. Tri dni je preteklo, a nikogar ni bilo. Že sem obupaval, da bi se mogel rešiti. Nazadnje so pa vendar prišli naši vojaki in so mi rešili življenje.“

Po „Zvončku“.

12. Nj. Veličanstvu cesarju Karlu I.

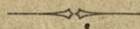
Medtem, ko vrag srdit, ohol
napada last nam vredno,
zasedel jasni si prestol,
vzel v roko žezlo dedno. —
Naš klic med bojni gre vihar:
Bog s Tabo, svetli naš vladar!

Ti solnce naše — pred Teboj
vihrajo nam zastave,
za rod Tvoj jasni gremo v boj
po venec stare slave;
a če nas bojni stre vihar,
umrli za - Te smo vladar!

Na nebu našem solnce — Ti,
a zvezda — cesarica,
last Tvoja naša kri
in Tvoja ta desnica;
za rod Tvoj svetli zdaj, vsekdar
tja v bojni planemo vihar!

Naj le grozi sovrag srdit,
naj le bobne topovi —
za - Te, za jasne krone svit
umiramo sinovi. —
Pojoč: naprej — nazaj nikdar! —
Bog živi, jasni Te vladar!

F. Žgur.

Kazalo.

I. Šola in dom.

a) Šola.

Stran

Cesarska pesem. (Po J. G. Seidlu Lovro Toman).

1. Bog	1
2. Hvaljen bodi Jezus Kristus! (A. M. Slomšek)	1
3. Pred poukom. — Po pouku	1
4. Gospod učitelj. (Po K. Raisu)	2
5. V šoli. (J. Stritar)	3
6. Novi součenec. (Po J. Kliču)	3
7. Plemenito delo. (E. de Amicis)	4
8. Bolni tovariš. (J. Stritar)	5
9. Dva slaba šolarja. (A. M. Slomšek)	6
10. Pridni in leni učenec. (I. T.)	6
11. Ploščica, kamenček in gobica. (Po nemškem)	7
12. Prva skrb. (A. M. Slomšek)	8
13. Materin opomin. (Lucijan)	8
14. Na poti v šolo. (J. Stritar)	9
15. Učenec, iz šole gredé. (Zlati orehi)	9
16. Telovadska. (A. Pernè)	9
Uganki. 1. Soglasniki in samoglasniki. 2. Učitelj	10
Pregovori, reki in pametnice	11

b) Dom.

1. Nova hiša. (J. Stritar)	11
2. Pajek in polž. (Solovej)	12
3. Zadovoljnost. (D. Juriša)	12
4. Jutro. (J. Stritar)	12
5. Jutranja molitev. (Iz hrvaškega)	13
6. Iz zlatih skledic. (Po J. Troštu)	13
7. Veselo dete. (P. Gros)	14
8. Koga ljubim. (J. Tomšič)	15

	Stran
9. Materina ljubezen. (J. Stritar)	15
10. Materi za god. (Pavlina)	16
11. Tožba po materi. (J. Stritar)	16
12. Zorko in Anica (Miklošič, Začetnica)	17
13. Pripovedka o nosku. (O. Zupančič)	18
14. Tri najzlahotnejše dišave. (A. M. Slomšek)	18
15. Pred jedjo	19
Po jedi	19
16. Gori, gori! (I. T.)	19
17. Mačka, miš in miška. (Fr. Levstik)	20
18. Dobri in pridni otrok. („Vrtec“)	21
19. Večerna molitev. (J. Stritar)	23
Uganke. 1. Bil je eden stari oče. — In tako je to mogoče. 2. Hči.	
3. Črevelj. 4. Ogenj	23
Pregovori, reki in pametnice	24

II. Pomlad.

a) Vrt.

1. Velika noč. (J. Stritar)	26
2. Aleluja! (Po V. Kosmaku preložil Borodinov)	26
3. Pomlad. (J. Stritar)	27
4. Pomladanska. (L. Svetec)	28
5. Čebele. (Iz „Vrtca“)	28
6. Trobentici. (A. K. Sezunov)	29
7. Prva vijolica. (J. Stritar)	30
8. Tulipan in vijolica. (Po nemškem)	30
9. Drevo v cvetu. (M. Valjavec)	31
10. Vrtec. (Iv. Jarnik)	31
11. Vrt gospoda Mirodolskega. (Po J. Stritarju)	32
12. Ptičje gnezdo. (J. Stritar)	33
13. Škorec. (Po K. Schmidu)	34
14. Dve basni. (O. Zupančič)	34
Uganki. 1. Polž. 2. Maček.	35
Pregovori, reki in pametnice	36

b) Polje in travnik.

1. Črez noč, črez noč . . . (O. Zupančič)	36
2. Majnikova. (A. Funtek)	37
3. Kralj Solnce in kraljica Pomlad. (Vida)	37
4. Na poljani. (O. Zupančič)	38

	Stran
5. Škrjanec. (Po Sv. Čechu)	38
6. Orač. (J. Stritar)	40
7. Pluga. (M. Vilhar)	40
8. Cesar Jožef II. pri plugu. (Po „Vrtcu“)	40
9. Kosec. (J. Stritar)	41
10. Seno. (J. Stritar)	41
Uganki. 1. Plug. 2. Kolesa na vozu	42
Pregovori, reki in pametnice	42

c) **Gozd.**

1. V gozdu. (Po „Vrtcu“)	43
2. Na vse zgodaj. (Vida)	44
3. Kukavica. (J. Stritar)	45
4. Nezadovoljna kukavica. (Po nemškem)	46
5. Slavec. (J. Gomilšak)	46
6. Ptica in deček. („Angelček“)	47
7. Opomin k petju. (L. Črnej)	47
8. Veverica. (Po Pourjevi)	47
9. Veverici. (Fr. Cimperman)	49
10. Glas v gozdu. (A. M. Slomšek)	49
11. Hojka in kostanj. (A. M. Slomšek)	50
Uganki. 1. Odmev. 2. Odmev	51
Pregovori, reki in pametnice	51

č) **Vas.**

1. Naša vas. (Fr. Levstik)	52
2. Prvič pri sv. maši	53
a) Na poti v cerkev	53
b) V cerkvi	54
3. Zvon na poti. (Po Goetheju — A. Funtek)	56
4. Veseli otroci. (Po Podtrojiškem)	57
5. Božji volek. (O. Zupančič)	58
6. Miško in vrabci. (Po nemškem)	58
7. Lastovkam. (S. Gregorčič)	59
8. Vprašanje solnčecu. (Vida)	60
9. Na večer. (M. Podtrojiški)	61
10. Oltar. (A. Funtek)	61
11. Sv. Rešnje Telo. (J. Stritar)	62
Uganke. 1. Iz vasi. 2. Zvon. 3. Solnce. 4. Zvon	62
Pregovori, reki in pametnice	63

III. Poletje.

a) Na vrtu.

	Stran
1. Črešnje. (Po „Vrtcu“)	64
2. Prvo jabolko. (J. Stritar)	66
3. Bezeg. (A. M. Slomšek)	66
4. Cvetice. (Po nemškem)	67
5. Zajec. (Fr. Cimperman)	68
6. Lišček. (J. Tomšič)	68
7. Penice. (Češka čitanka)	69
8. Gad in belouška. (Fr. Metelko)	71
9. Deček in metulj. (Hey — A. Funtek)	71
10. Deklica in kresnica. (Po Slomšku)	72
11. Kres. (J. Stritar)	72
12. Modrijan in seljak. (Po nemškem)	73
Uganke. 1. Kadar jih v ustih imaš. 2. Zeljnata glava. 3. Krt. 4. Krt	74
Pregovori, reki in pametnice	74

b) Na polju.

1. Žitno klasje. (Po nemškem)	75
2. Žetev. (V. Sokolov) 1., 2., 3.	75
3. Ženjice. (J. Stritar)	78
4. Rženi klas. (Narodna basen)	78
5. Ujeti vrabec. (Fr. Levstik prosto po Bürgerju)	79
6. Prepelica. (Al. K. Sežunov)	80
7. Solnce in veter. (Po Ezopu)	81
8. Mak. (O. Zupančič)	81
9. Oblaka. (O. Zupančič)	82
10. Solnce in dež. (A. M. Slomšek)	82
11. Mavrica. (S. Gregorčič)	83
12. Nevihta. (Po „Vrtcu“)	83
13. O nevihti. (S. Gregorčič)	85
Uganke. 1. Senca. 2. Dež. 3. Nikoli, ker je vedno noč vmes. 4. Veter.	86
5. Blisk. 6. Mavrica. 7. Grom in blisk. 8. Vihar	86
Pregovori, reki in pametnice	86

c) V gozdu in pri potoku.

1. Po jagode. (A. Funtek)	88
2. Jagodov cvet in solnčni žarki. (Po L. Pesjakovi)	89
3. Strupene jagode. (A. M. Slomšek)	89

	Stran
4. Breza in hrast. (O. Zupančič)	90
5. Življenje v gozdu. (Fr. Marn)	90
6. Spoznavanje Boga. (A. M. Slomšek)	91
7. Lovčev raj. (J. Cimperman)	92
8. Oba junaka! (J. Stritar)	93
9. O zviti lisici. (Po „Vrtcu“)	94
10. Lisica in kozel. (P. Gros)	94
11. Lakomni pes. (A. Funtek)	95
12. Pozabljeni pevci. („Vrtec“)	96
13. Ribica. (W. Hey — A. Funtek)	97
14. Draga kamena. (J. Cigler)	97
15. Malin. (A. Funtek)	98
Uganke. 1. Kadar druga stojé. 2. Zrcalo. 3. Laba	99
Pregovori, reki in pametnice	99

IV. Jesen.

a) Polje in pašnik.

1. Jesen. (J. Stritar)	101
2. Zaklad v njivi. (A. M. Slomšek)	101
3. Ajda. (O. Zupančič)	102
4. Nekaj danes, nekaj jutri. (J. Rósa)	103
5. Črno kravo, molzo našo. (Fr. Levstik)	103
6. Sirovež. (J. Stritar)	104
7. Koliko velja žrebe? (Po nemškem)	105
8. Pes in ovca. (Fr. Metelko)	105
9. Čebela in ovca. (A. M. Slomšek)	105
10. Volk in pastirji. (Po grškem)	106
11. Pametna koza	106
12. Večer. (J. Stritar)	106
Uganke. 1. Mleko. 2. Repa. 3. Ker jih je več	107
Pregovori, reki in pametnice	107

b) Vinograd in gozd.

1. Kmet in njegova sina. (Fr. Metelko)	108
2. Kovač in kopač. (A. M. Slomšek)	108
3. Trnoljica in vinska trta. (A. M. Slomšek)	108
4. Sv. Urbana grozdek. (Narodna legenda, zapisal I. S.)	109
5. Trgatev. (J. Jurčič)	110
6. Trgatev. (J. Stritar)	111

	Stran
7. Veseli hribček. (A. M. Slomšek)	112
8. Pripovedka o jablani. (J. Volkov)	112
9. Pri dobri gospodinji. (Po Uhlandu A. A.)	113
10. Strupene gobe. (A. M. Slomšek)	115
11. Želod in buča. (A. M. Slomšek)	115
12. Vole ženem vitoroge. (Fr. Levstik)	116
Uganke, 1. V polni sod. 2. Orehovo drevo. 3. Hrast	116
Pregovori, reki in pametnice	116

c) **V tuje kraje.**

1. Kako je v Norotanu. (Fr. Levstik)	117
2. Lažnivec. (Po nemškem)	118
3. Ako Bog da. (Po V. Vrčeviču)	119
4. Konjski žrebelj. (A. M. Slomšek)	120
5. Podkev. (J. Miklošič)	120
6. Kako sta mlinar in njegov sin gnala osla na semenj. (Po nemškem)	121
7. Voznik in Pavliha. (J. Miklošič)	122
8. Postiljonska. (J. Parapat)	122
9. Neredni deček. (Miklošič, Začetnica)	123
10. Ločitev. (O. Zupančič)	123
11. Janko očetu za god. (Iz „Vrtca“)	124
Uganki, 1. Pismo. 2. Pismo	124
Pregovori, reki in pametnice	125

č) **Trg in mesto.**

1. Izgubljeni robec. (Fr. Rup)	126
2. Dva vesta za to.	127
3. Tesar. (J. Stritar)	127
4. Kovač in krojač. (A. M. Slomšek)	128
5. Kovač. (A. Pernè)	128
6. Mizar. (J. Stritar)	129
7. Poštenost. (Po L. Benyšku)	129
8. Najboljše priporočilo. (Po Schindlerju)	130
9. Kaznovani nehvaležnež. (Po Wichnerju)	131
10. Kadar pridejo vojaki. (Fr. Levstik)	131
11. Mladi vojaki. (J. Stritar)	132
12. Kam in kje. (M. Kračmanov Valjavec)	133
Uganka. Mesarji	133
Pregovori, reki in pametnice	134

V. Zima.

a) V domači sobi.

	Stran
1. Pesem nagajivka. (O. Zupančič)	135
2. Ljubi sveti Miklavž. (J. Kostanjevec)	135
3. Sv. Miklavž. (A. Funtek)	136
4. Bóžič odpisuje Najdihojci. (Fr. Levstik)	137
5. Jaslice. (Ivo Trošt)	138
6. Božični večer. (Po J. Stritarju)	139
7. Bóžič. (J. Stritar)	140
8. Tepežnica. (A. M. Rostov)	140
9. Listek o novem letu.	141
10. Aj, na okna. (Andrej Rapè)	141
11. Taščica. (Ivan T.)	142
12. Predíee. (J. Stritar)	142
13. Gospodar in njegov hlapec. (Fr. Praprotnik)	143
14. Modra miška. (Miklošič, Začetnica)	144
15. Moj psiček. (J. Stritar)	144
Uganke. 1. Šipe na oknu. 2. Gospodar. 3. Pismo	145
Pregovori, reki in pametnice	145

b) Na kmetiji.

1. Sneg. (A. Funtek)	146
2. Zima. (J. Stritar)	146
3. Na ledu. (A. Funtek)	147
4. Konj. (Po Fr. Erjavcu)	148
5. Vrabee in konj. (Fr. Levstik)	149
6. Kravica prodana. (J. Stritar)	149
7. Domače živali. (Fr. Levstik)	150
8. Žena in kokoš. (Fr. Metelko)	151
9. Kokodin. (J. Stritar)	152
10. Leni dekli. (Po nemškem)	152
11. Sraka in pav. (J. Stritar)	153
12. Volčja prisega. (A. Kosi)	153
13. Siromak. (J. Stritar)	154
Uganke. 1. Sneženi mož. 2. Jajce. 3. Jezdec na konju. 4. Sneg	155
Pregovori, reki in pametnice	155

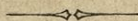
c) V prirodi.

1. Pozimi iz šole. (J. Stritar)	156
2. Pozimi v gozdu. (Po Zupčevu)	157

	Stran
3. Ptice pozimi. (Zdravko)	158
4. Krivokljun. (J. M.)	159
5. Vran in lisica. (Simon Jenko)	160
6. Stržek in orel. (Francišek Erjavec)	160
7. Lipa. (Miroslav Vilhar)	161
8. Ošabnežu. (Francišek Cegnar)	162
9. Zakaj je jelka vedno zelena. (Po Burekhartu)	162
10. Da mi biti je drevo. (O. Zupančič)	163
Uganki. 1. Zima. 2. Led	163
Pregovori, reki in pametnice	163

VI. Domovina.

1. Bajka o siroti in o škrateljčkih. (Cvetko Golar)	164
2. Divji mož. (O. Zupančič)	165
3. O Indiji Koromandiji. (O. Zupančič)	166
4. Zlatorog. (Baumbach — A. Funtek)	166
5. Kralj Matjaž. (Narodna, zapisal Herič)	167
6. Rudolf Habsburški in berač. (Fr. Hubad)	168
7. Grof Rudolf in duhovnik. (Francišek Hubad)	169
8. Mladi Vukasovič. (Po Petisku)	169
9. Deklica s pletenicami. (Po nemškem)	171
10. Iz mladih let cesarja Franca Jožefa I.	172
11. Pes je rešil vojaku življenje	173
12. Nj. Veličanstvu cesarju Karlu I.	174

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR

20872/2. izd. 1918

COBISS *

000514212

ZA ČITALNICO